

Guri Mette Vestby
Marit Ekne Ruud

Ungdom og lokal samfunnsutvikling

Hvordan involveres ungdom på fylkeskommunalt nivå?

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Ungdom og lokal samfunnsutvikling

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2008: 17

Attraktive turistdestinasjoner –
gode oppvekstmiljøer? Geilo og
Hemsedal for lokal ungdom

NIBR-rapport 2009: 34

De unge stemmene.
Innflytelsesorgan for barn og unge i
kommuner og fylker

NIBR-rapport 2011 :19

Utviklingen av Søndre Nordstrand.
Deltakelse og medvirkning fra
innbyggerne

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,- og kan bestilles
fra NIBR:

Gaustadalléen 21

0349 Oslo

Tlf. 22 95 88 00

Faks 22 60 77 74

E-post til

nibr@nibr.no

Publikasjonene

kan også skrives ut fra

www.nibr.no

Porto kommer i tillegg til de oppgitte
prisene

Guri Mette Vestby og Marit Ekne Ruud

Ungdom og lokal samfunnsutvikling

NIBR-rapport 2012:16

Tittel: **Ungdom og lokal samfunnsutvikling**
Hvordan involveres ungdom på fylkeskommunalt nivå?

Forfatter: Guri Mette Vestby og Marit Ekne Ruud

NIBR-rapport: 2012:16

ISSN: 1502-9794

ISBN: 978-82-7071-940-2

Prosjektnummer: 3037

Prosjektnavn: Kunnskapsstatus: Ungdom og lokal samfunnsutvikling

Oppdragsgiver: Kompetansesenteret for Distriktsutvikling

Prosjektleder: Guri Mette Vestby

Referat: Kartlegging av fylkeskommunenes organer og etablert praksis med ungdoms deltakelse for samfunnsutvikling, samt tiltak for ungdom. Grov oversikt fra hele landet pluss bredere kartlegging med detaljert erfaringsbasert kunnskap i fire fylker. Politikere, administrativt ansatte, ungdom og unge voksne er intervjuet. Forutsetninger for samhandling mellom ungdom og politikere. Drøfting av modeller for organisering og arbeidsmetodikker. Kobling mellom ungdomssatsinger og regionale og distriktpolitiske målsettinger.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Juli 2012

Antall sider: 107

Pris: Kr 250,-

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2012

Forord

Dette arbeidet er utført på oppdrag fra Distriktssenteret våren 2012 i perioden 15.mars til 15.juni. Det er et utredningsoppdrag der ulike modeller for arbeid på fylkesnivået skulle kartlegges innenfor feltet ungdomssatsinger og ungdoms medvirkning, spesielt sett i forhold til beveggrunner knyttet opp mot distrikts- og regionalpolitiske målsettinger om bosetting. De ønsket en kunnskapsstatus. Hovedtyngden av kunnskap og erfaringer om ulike måter å arbeide med dette på er hentet fra fire fylker som har gjort mye på dette feltet, nemlig Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Nordland. Vi takker alle informanter som har bidratt med sine verdifulle erfaringer, kunnskap og synspunkter! Både ungdom og unge voksne som har vært involvert i denne type arbeid, ansatte i fylkeskommunene og fylkespolitikere har vært intervjuet. På NIBR har Guri Mette Vestby vært prosjektleder og stått for hovedtyngden av arbeidet med intervjuing og har skrevet rapporten. Marit Ekne Ruud har gjennomført intervjuene og case-beskrivelse fra Møre og Romsdal. Eva Karvel har bidratt i kartlegging av tiltak og ordninger i resten av fylkene. Takk til slutt til rådgiver Inga Marie Skavhaug ved Distriktssenterets avdeling i Sogndal for et konstruktivt samarbeid underveis og verdifulle kommentarer til rapportutkast!

Oslo, juli 2012

Knut Onsager

Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Figuroversikt	5
Sammendrag.....	6
Summary	11
1 Tema og tilnærming	14
1.1 Tema og problemstilling	14
1.2 Kort historikk og kontekst	14
1.3 Tilnærming og metodisk opplegg	16
2 Bakgrunnskunnskap	20
2.1 Hva slags dokumentert kunnskap finnes?	20
2.2 Kunnskap om medvirkning på fylkesnivå.....	21
2.3 Annen relevant litteratur	24
3 Ungdomssatsinger og distriktpolitikk	31
3.1 Tankemodellen som ligger til grunn.....	31
3.2 Fylkeskommunal innsats	32
3.3 ”Stedsattraktivitet i bønn av alt vi gjør”	33
4 Deltakelses- og innflytelsesorganer.....	36
4.1 Det generelle bildet.....	36
4.2 Case-fylkene: ulike modeller med mange likhetstrekk.....	37
4.3 Forbindelseslinjer mellom lokalt og regionalt nivå	40
4.4 Hva slags roller har fylkenes ungdomsorganer?	42
4.5 De unges politikk: strategier og handlingsplaner.....	43
5 Møtet mellom ungdom og politikere.....	46
5.1 Etablering av praksiser og møteplasser.....	46
5.2 Ungdommens fylkesting som møteplass	46
5.3 Fylkestinget som møteplass.....	47
5.4 Regionale planprosesser som samhandlingsarena	49
6 Etablerte tiltak for ungdom.....	53

6.1	Kulturfeltet.....	53
6.1.1	Kulturkort for ungdom	54
6.1.2	Ungdommens Kulturmønstring	56
6.2	Transporttilbud	56
6.2.1	Eksempel på kollektivsatsing for ungdom	57
6.2.2	Eksempel på ungdoms engasjement for kollektivtilbud	59
6.3	Elev- og lærlingombud	60
6.4	Arbeid og entreprenørskap.....	61
6.4.1	Ung Tiltakslyst i Nord-Trøndelag	62
6.4.2	Karrieredager og Ungt Entreprenørskap i Møre og Romsdal	63
6.4.3	Framtidsfylket i Sogn og Fjordane	64
6.5	Informasjonsvirksomhet og ungdomssatsinger.....	65
6.5.1	Nettsteder i regi av fylkeskommunen	66
6.5.2	UngWeb i Møre og Romsdal.....	66
6.5.3	Nettinformasjon i Sogn og Fjordane	67
6.5.4	UNGint.no i Nord-Trøndelag	67
6.5.5	Ung i Nordland	69
7	Erfaringer, forutsetninger og muligheter	70
7.1	Erfaringer med ungdoms deltakelse.....	70
7.1.1	Generelt gode erfaringer	70
7.1.2	Positiv læringsarena for ungdom og politikere	71
7.2	Ungdoms deltakelse og aktørbetingelser	72
7.2.1	Aktøravhengighet.....	72
7.2.2	Administrative ressurser.....	73
7.2.3	Kunnskapsdeling i administrativt støtteapparat	74
7.2.4	Politikers holdning og praksis	75
7.3	Ungdoms deltakelse og prosessuelle betingelser	77
7.3.1	På ungdoms premisser	77
7.3.2	Utfordringer i regionale planprosesser.....	78
7.4	Andre betingelser for ungdoms deltakelse	79
7.4.1	Fravørsreglement.....	79
7.4.2	Informasjon ut til ungdommene i fylket.....	79
7.5	Koblinger mot distriktpolitikk.....	80
8	Hva er gode modeller?.....	83
8.1	Flere modeller eller én modell?	83
8.2	Hvem skal representere de unge i fylket?	84
8.2.1	Alder, deltakelsesorganer og distriktsutvikling	86
8.2.2	Hvem er ressurser og ressurssterke?	87

8.2.3	”Vi ungdom i dette fylket”	88
8.3	Avsluttende vurderinger.....	88
Litteratur	92
Vedlegg 1	Etablerte medvirkningsorganer alle fylkene	96
Vedlegg 2	Faste tiltak og ordninger for ungdom - alle fylkene	100

Figuroversikt

Figur 1.1	Kilder: intervjuer, dokumenter og nettbasert informasjon.....	16
Figur 4.1	Deltakelsesorganer for ungdom i fire case-fylker.....	37

Sammendrag

Guri Mette Vestby og Marit Ekne Raud

Ungdom og lokal samfunnsutvikling

Hvordan involveres ungdom på fylkeskommunalt nivå?

NIBR-rapport: 2012:16

Denne utredningen gir et bilde av kunnskapsstatus om ungdoms deltakelse i lokal samfunnsutvikling på fylkesnivå og av ulike modeller for organisering og arbeidsmåter som fylkeskommuner står bak. Fylkeskommunale ungdomssatsinger og spesielle tiltak rettet mot ungdom som målgruppe inngår også. Hovedgrunnlaget er kvalitative undersøkelser i fire fylker der det er gjennomført personlige intervjuer med ungdom og unge voksne som er eller har vært sentrale i medvirkningsorganer på fylkesplan, ulike type ansatte som jobber med medvirkningsorganene eller tiltakene, og politikere som er eller har vært i sentrale posisjoner. Det er altså aktører med god kjennskap til tematikken som er våre informanter. Fylkene er valgt ut fra at det var viktig å få case der denne type arbeid for og med ungdom har foregått over mange år, slik at vi kunne framskaffe og formidle en rikholdig erfaringsbasert kunnskap. I tillegg gir vi en oversikt fra hele landet der alle fylkeskommunene er kontaktet om sine medvirkningsorganer og ungdomstiltak. Nettbasert informasjon er også benyttet. Kunnskapskartleggingen inneholder dessuten informasjon om hva som finnes av forskning, evalueringer og kartlegginger om disse tema på fylkesnivå, noe som viste seg å være ganske skrint. Det meste som finnes av faglitteratur om dette dreier seg enten om det lokale nivået og kommunene, eller generelt om ungdomspolitisk engasjement. Behovet for kunnskap som legges fram i denne rapporten synes altså å være klart til stede. Det er for øvrig noe de ansatte i fylkeskommunene selv framhever; at mer systematisk kunnskaps- og erfaringsdeling i nettverk på tvers av fylkene ville være bra.

NIBR-rapport: 2012:16

Det er store variasjoner rundt om i landet når det gjelder deltakelses- og innflytelsesorganer og praksiser for å involvere ungdom i samfunnsutvikling. Mens det i noen fylker er vel utviklede systemer er det i andre lite eller ingenting. Én modell er mer vanlig enn andre; over halvparten av fylkeskommunene har en modell med en årlig storsamling (Ungdommens fylkesting, Ungdomskonferanse og lignende) som utformer et ungdoms-politisk måldokument med strategier og tiltak, samt velger et arbeidsutvalg/kjernegruppe på mellom fem og ti personer som jobber aktivt og jevnlig hele året. Det er særlig disse unge som inngår i aktiv samhandling med politikere. Men denne modellen rommer relativt store forskjeller når det gjelder sammensetning og representasjon, noe det også er i våre case-fylker. Ulike aktør-kategorier velger representanter til den årlige storsamlingen: kommunale ungdomsråd, elevråd, frivillige organisasjoner og partipolitiske ungdomsorganisasjoner. Det er eksempler på alt fra en blanding av alle disse aktørkategoriene eller et par av dem, til at det bare en én av dem som er ungdommens talerør. Det gjelder faktisk for alle disse fire kategoriene at de i ett eller flere fylker er alene i medvirkningsorganene på fylkesnivået. Men det er relativt utbredt at de lokale ungdomsrådene fungerer som rekrutteringskanal, særlig fordi en da sørger for at alle kommunene er representert. Dette anses som spesielt viktig, fordi det er sentralt for de unge at samfunnsengasjementet og medvirkningsorganer bygges ute i kommunene og at det er velfungerende forbindelseslinjer mellom det lokale og det regionale nivå. Det er flere eksempler på at organene på fylkesnivået jobber aktivt og systematisk for at lokale ungdomsråd skal være velfungerende. For øvrig er det tydelig at prinsipielle innvendinger mot kommunale ungdomsråd som er reist i forskning og utredninger, ikke ser ut til å vinne gjenklang her ute i praksisfeltet. Dette gjelder blant annet påpekningen av at ungdomsråd er hybride ordninger i forhold til det tradisjonelle representative demokratiet hva angår representativitet, at de er mer en form for brukerråd enn politisk pressgruppe, samt at den nære tilknytningen til forvaltningsapparatet gjør dem mindre autonome. Ungdommene framholder at det overordnede formålet er å få mobilisert og samlet samfunnsengasjert ungdom og jobbe for at det skal være bra å være ungdom i denne regionen. Det blir aldri noe tema hva man representerer. ”Politikk har ingenting der å gjøre. Det legger en bak seg. Det er snakk om å hjelpe alle. Alle ungdommer”, sier en av de unge, som

selv også er aktiv i en partipolitisk ungdomsorganisasjon. Selv om mye av det de jobber med faktisk kan sies å være politikk, så definerer de det ikke inn i tradisjonelle partipolitiske systemer, men mer som å påvirke lokal samfunnsutvikling med et ungdomsperspektiv. Det synes som om deltakelsesarenaene på fylkesnivået fungerer som identitetsbekreftende- og byggende; som om det vokser fram et ”vi ungdommer her i dette fylket” på tvers av andre skillelinjer.

Dette passer inn i det vi beskriver som en tankemodell som ligger til grunn for så vel deltakelsesordninger med ungdom og tiltak for ungdom; å skape en bra ungdomstid preget av trivsel, utfoldelsesmuligheter og deltakelse for å få flest mulig til å vurdere fylket som en bra plass å bo og arbeide i når de skal etablere seg. Ungdoms-satsingene kobles mot distriktspolitiske målsettinger; ”Stedsattraktivitet i bønn av alt vi gjør” sies det fra de voksnes rekke, og dette var en tydelig tankemodell både blant ansatte i fylkeskommunen og politikere i alle de fire fylkene. En slik kobling vil antakelig være noe svakere i enkelte andre fylker, men den økte stedskonkurransen om å være attraktiv for bosetting, besøk og næringsetablering har aktive ”deltakende” regioner over hele landet. De ungdomspolitiske målsettinger og tiltak som utarbeides av ungdom på de årlige storsamlingene kan representere vektige innspill fra en viktig målgruppe til den regionalpolitikken som utformes i distriktene.

Ungdommens samhandling med politikere foregår på en rekke ulike måter og på ulike arenaer. I case-fylkene er det etablert rutiner for at politikere gjester ungdommens fylkesting og lignende storsamlinger og ungdom gjester det formelle fylkestinget. På ungdommens arena inntar politikere ulike roller; noen er der for å lytte, delta i debatt eller orientere om politikkområder, mens andre er aktive i samarbeid i grupper om utforming av forslag. På de voksnes arena finner vi ulike samhandlingsformer; som formøte med gruppeledere der unge kan diskutere og gi innspill til saker, halvdags ”Temating” der ungdom og politikere drøfter saker, spørretime der ungdom utspør politikere, og fast ”appell” med ris, ros og etterlysinger fra ungdom som oppstart på hvert fylkesting. Flere har ordninger med at kjernegruppen (arbeidsutvalget) av ungdom alltid er tilstede og har sine egne møter parallelt på samme sted, noe som gjør det mulig med verdifull uformell mingling utenom møtene. Ellers deltar ungdom i visse utredningskomitéer,

styre for spesielle prosjekter, faste komiteer og i regionale planprosesser, sistnevnte med litt variable erfaringer og utprøving av ulike modeller for hvordan det bør gjøres.

Etablerte satsingsfelt og spesielle tiltak for ungdom som fylkeskommunen står ansvarlig for eller er involvert i er særlig knyttet til *kultur* (som kulturkort (rabatt) for ungdom og ungdommens kulturmønstring, den kulturelle skolesekken), *transport* (som kollektivtilbud, rabattordninger, og spesielle skyssordninger), *elev- og lærlingombud* (ombudssaker, støtte til medvirkning og deltakelse i opplæringen, skolering av elevråd), og *arbeid og entreprenørskap* (som Ungt Entreprenørskap, støtte til kreativ nyskaping, karrieredager, trainee-ordninger og nettportaler for kobling mellom bedrifter og unge voksne på jobb jakt). Vi beskriver også hvordan og i hvilken grad fylkeskommunene prioriterer informasjon ut til ungdom om så vel slike tiltak og ordninger som hvordan de jobber med ungdoms deltakelse og innflytelse. Mens noen har egne ungdomsfaner på forsiden på sitt nettsted, er det andre steder ingenting å finne, selv ikke om vi leter målrettet. Da kan en spørre seg om ungdom selv i slike fylker i det hele tatt får noen oppfatning av om dette forvaltningsnivået har noen ungdomspolitik. Men i våre case-fylker er det flere eksempler på at det driftes egne nettsteder for – og med – ungdom. Likevel: det synes som det er langt igjen til at dette blir allment kjent i ungdomspopulasjonen.

Den erfaringsbaserte kunnskapen framskaffet fra alle de unge og voksne vi har intervjuet rommer også oppfatninger om hva som er viktige forutsetninger – eller hindringer – for at ungdom skal delta og at ordninger og praksisformer fungerer bra. Flere har evaluert og vurdert sine ordninger, sett til andres erfaringer, og foretatt endringer og justeringer. Slik har de i dag en modell som alle beskriver i positive vendinger. Forutsetningene for at dette skal fungere er flere: politikeres holdning og vilje til å involvere ungdom, et godt administrativt støtteapparat, prosesser på ungdoms premisser, og innhold og form som er konkret og ikke for abstrakt. Særlig viktig er det hvordan sentrale politiske aktører som fylkesordfører stiller seg og arbeider med ungdom. Alle politikere vi har intervjuet har positive erfaringer; de er imponert over ungdommens evne til se muligheter og komme fram til enighet om forslag, nivået på deres framleggelse og ikke minst over det vide interessespekteret de har (ikke bare typiske

ungdomssaker). Samtidig innrømmer de at det er krevende, fordrer kontinuerlig bevissthet og energi, og en spesiell tålmodighet på grunn av gjennomstrømmingen av ungdom som kan føre til gjentakelser for de voksne. Alle de unge og unge voksne med erfaring fra denne type deltakelse på fylkesnivå er svært fornøyde og framhever det som noe de har lært utrolig mye av. Noen tar det videre i partipolitisk arbeid på lokalt, regionalt eller nasjonalt nivå.

Avslutningsvis i rapporten drøfter vi spørsmål knyttet til hovedoppdraget: hva er gode modeller for å inkludere ungdom i lokalt utviklingsarbeid på fylkesnivå? At det skulle finnes én modell som er anbefalelsesverdig i alle fylker stiller de fleste seg tvilende til. Det kan bety at det også i fortsettelsen blir slik at det er relativt store variasjoner med hensyn til hva slags deltakelsesorganer og prosesser som etableres og hvem som representerer ungdom der. Men vi spør om det kan være formålstjenlig at fylkeskommunene legger seg på noenlunde samme modell, blant annet ut fra ungdomsmedvirkningens status og legitimitet, samt muligheten for god kunnskaps- og erfaringsoverføring. Vi anbefaler at de lokale ungdomsrådene blir hovedrekrutteringsarena for å sikre at hele fylket er representert og at forbindelseslinjene mellom det regionale og lokale nivået styrkes, noe som kan bidra positivt til så vel demokratibygging som samfunnsutvikling med ungdom og unge voksne som målgruppe. Men det er gode grunner til at fylkesdekkende frivillige og partipolitiske ungdomsorganisasjoner også bør inviteres med i medvirkningsorganene. Avslutningskapitlet drøfter også dilemmaer og utfordringer knyttet til sammensetning og representativitet, det tette forholdet til administrative og politiske aktører, samt muligheten til å få fram flere og ulike ungdomsstemmer.

Summary

Guri Mette Vestby and Marit Ekne Ruud

Youth and local community development

How are young people involved at the county level?

NIBR Report: 2012: 16

This report draws a picture first of what is currently known about young people's participation in county-level and second of different organisation models and working methods devised by the county authorities. The study also looks at programmes and initiatives targeting the young in the field of culture, transport, student and apprentice ombudsman and employment and entrepreneurship, and the way the authorities reach out to young people with information on these projects and on the participation bodies and experiences. Qualitative research was conducted in four counties in the form of personal interviews with adolescents and young adults, personnel working alongside the participation bodies and politicians in key positions.

There is significant variation nationally in respect of participation bodies and practices of getting young people interested and involved in community development efforts. While some counties have excellent systems in place, others have few or none at all. One model is clearly preferred, however: more than 50 per cent of the county authorities have adopted a model where a large annual assembly (youth county council, youth conference and the like) devises a policy, strategies and projects, and chooses a working core team who meet regularly and continue the work in between assemblies. It is these young people in particular who get to work with politicians face to face. But the model can also accommodate relatively wide differences in composition and representation. Different groups are represented at the annual assembly: municipal youth councils, student councils, voluntary organisations and

party-political youth organisations. It is relatively common for the local youth councils to act as a recruiting channel, especially because in that way every municipality is represented. According to the young people themselves, their main purpose is to encourage and organize politically engaged youth to ensure a good life for the young in the region. What or who one represents is never discussed. "Politics has nothing to do with it at all. It gets left outside. What it is about is helping everyone, the young as a whole," says one of the young informants. Although much of their work can be said to be political, they do not define it in terms of traditional party-political systems; more as trying to bring a youth perspective to bear on community development. It seems that participatory forums at the county level tend to affirm a regional identity, - a sense of "we're the young people of this county". This fits with what we describe as the thought model where youth policies are linked to regional targets of efforts to be an attractive place to settle. Youth policy objectives and initiatives formulated by the young at their annual assemblies can offer important ideas from an important target group for the regional policy that is formulated in the regions.

The young people work with politicians in several ways and through several channels. Our selected counties have well-established procedures and various forms of collaboration where ideas of how things should be done can be discussed. The report includes ideas on what facilitates – or hinders – young people's participation, and what makes a successful scheme and approach. Success depends on several things: politicians' attitudes and willingness to involve youth; a sound administrative support system; procedures and process on young people's terms; and a concrete, not too abstract, content and form. The youth and young adults with experience of this type of participation at the county level are very pleased with how it works; and they've learned an incredible amount, they tell us. All the politicians had had positive experiences; they were impressed by young people's ability to spot opportunities and reach consensus about a proposal; the standard of their presentations was good, and the range of their interests impressed, - not limited simply to issues affecting the youth community.

In concluding the report we discuss issues arising from the study's assignment; which models succeed in involving youth in local

community development efforts at the county level? The final chapter discusses the dilemmas and challenges related to composition and representativeness, the close relations with administrative and political figures, and what can be done to elicit the opinions of greater numbers and a wider range of young people.

1 Tema og tilnærming

1.1 Tema og problemstilling

Distriktssenteret setter fokus på ungdomsengasjement og deltakelse i lokal samfunnsutvikling og har ønsket en kunnskapsstatus for fylkeskommunale ungdomssatsinger knyttet til distrikts- og regionalpolitiske mål om bosetting.

Hensikten er å få ny og bedre kunnskap som kan ha overføringsverdi og inspirere til økte innsatser for å involvere ungdom i ulike type samfunnsutvikling, både knyttet til stedsutvikling og bolyst, næringsutvikling, kulturvirksomhet og profilerings- og omdømmearbeid. Dette kan være rettet direkte mot ungdom, eller det kan dreie seg om planlegging og utvikling som en ønsker skal ha et ungdomsperspektiv. I begge tilfelle vil måtene fylkeskommunene arbeider på ha stor betydning.

Kartleggingen har hatt som mål å gi svar på spørsmålet: *hva er gode modeller for å inkludere ungdom i lokalt utviklingsarbeid på fylkesnivå?* Det synes å være relativt store variasjoner når det gjelder *hva* fylkene har av tiltak, aktiviteter og ordninger, *hva* ungdom engasjeres i og *hvordan* det skjer. Også blant de som har tydelige ungdomssatsinger er det ulike modeller for organisering, virkemidler og arbeidsmetodikk. Kunnskap om dette vil kunne være verdifullt i samband med utforming av fylkeskommunenes rolle som utviklingsaktør.

1.2 Kort historikk og kontekst

I løpet av de siste 30 årene har det skjedd mye på det feltet som med en sekkebetegnelse kan betegnes som ”ungdoms medvirkning”. Det å lytte til ungdom, engasjere dem og anvende

deres erfaringer, innsikter, kompetanser og tankegods for framtidige løsninger er noe som gradvis er vokst fram, gradvis blitt kjempet fram fordi det har vært en god del skepsis og motstand. Det er en relativt grunnleggende endring vi ser har funnet sted parallelt på ulike samfunnsfelt: i praksisfeltet, familien og forskningen har synet på barn og ungdom endret seg og begrunnelsene for hvorfor man bør lytte til dem og involvere dem har gradvis framstått som mer mangfoldige og som mer aksepterte. Hovedkategorier av begrunnelser dreier seg om (I) demokrati-begrunnelser, (II) sosialpolitiske begrunnelser, (III) kulturpolitiske begrunnelser, og ikke minst (IV) lokalsamfunns- og stedsutviklingsbegrunnelser. Sistnevnte kan deles i nåtidsbegrunnelse (at ungdom har mye å bidra med i stedsutviklingsprosjekter), og framtidbegrunnelse (befolkningsutvikling og bosetting, styrke unges stedstilhørighet og lokalsamfunnets attraktivitet) (Fauske, Carlsson og Vestby 2009): Det er altså mange gode grunner til hvorfor det er viktig for både individet og samfunnet. Selv har vi lang erfaring med å intervju ungdom i forbindelse med prosjekter om oppvekstmiljø, stedsutvikling og attraktivitet, og ser at ungdom bidrar vesentlig til forståelsen av stedet, utfordringene og mulighetene (Vestby og Ekne Ruud 2008, Vestby 2009b, Vestby og Skogheim 2010, Vestby og Johannesen 2010, Skogheim, Schmidt og Vestby 2011). Men selv om oppslutning og engasjement for ungdoms deltakelse i samfunnsutvikling er økt betydelig, så eksisterer det nok enda både en viss skepsis og det som vi kan tolke som likegyldighet.

Utviklingen mot større ungdomsdemokrati og et samfunn som inkluderer viktige stemmer, finner vi i hele Europa, men den synes å ha kommet lengst i Skandinavia. De nordiske landene har vekselvis inspirert og lært av hverandre, og på ulike måter har de enkelte land fungert som foregangsland. Norske kommuner har tilsvarende drevet utviklingsarbeid der hensikten har vært å involvere barn og unge i ulike lokale prosjekter, planlegging, kultursatsinger etc. Departementer har på sine fagfelt hatt prosjekter, støttet lokalt arbeid, selv benyttet ungdom i rådgivingsgrupper, arrangert konferanser og arbeidet for revidering av lovverk. Det er særlig Barne- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Miljøverndepartementet som har hatt dette på dagsorden. Denne utviklingen er blant annet beskrevet i rapporten fra en ekspertgruppe nedsatt av BLD:

”Ungdoms fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse” (Fauske, Carlsson og Vestby 2009). I forlengelsen av dette arbeidet oppnevnte regjeringen i 2010 et utvalg for en ungdommens maktutredning og arbeidet har resultert i NOU 2011:20 ”Ungdom, makt og medvirkning”, som nylig har vært sendt ut på en bred offentlig høring¹. I seg selv kan dette tolkes som et ønske om styrket fokus på utfordringer, hindringer og muligheter innenfor denne tematikken. Utredningen belyser tematikken og utfordringene med mange ulike innfallsvinkler.

1.3 Tilnærming og metodisk opplegg

Denne utredningen gir en kunnskapsstatus om modeller for organisering, arbeidsmetodikk og deltakelsesformer på fylkesnivået. Temaet er todelt: først og fremst ungdomsmedvirkning, men også ulike former for ungdomssatsinger - og tiltak.

Figur 1.1 *Kilder: intervjuer, dokumenter og nettbasert informasjon*

Kunnskap	Metode
Bakteppe:	
Fakta om alle fylkeskommuners medvirkningsorganer og – ordninger for ungdom, samt ungdomssatsinger - og tiltak	Gjennomgang av informasjon på fylkeskommunenes hjemmesider og telefonrunder til administrasjonen
Kunnskap gjennom evalueringer og studier av ungdoms medvirkning på fylkesnivå	Søk etter relevant faglitteratur
Hovedkilde fire fylker:	
Erfaringsbasert kunnskap om modeller for organisering, arbeidsmetodikker og deltakelsesformer, samt informasjon om ungdomstiltak og satsinger	Intervjuer med: a) ungdom som deltar b) unge voksne som har deltatt c) fylkespolitikere d) ansatte i fylkeskommunen Dokumenter + nettinfo.

¹ I denne sammenheng vil vi opplyse om at Guri Mette Vestby både var med i den nevnte ekspertgruppen og i utvalget for Ungdommens maktutredning

På dette feltet er kvantitative mål og fakta lite egnet til å si noe om hva som er gode modeller, men det kan være nyttig som et bakteppe. Det samme kan tidligere studier, kartlegginger og evalueringer være. Rapporten er basert på kvalitative intervjuer. Hovedkilden knyttes til erfaringer, oppfatninger og synspunkter fra aktørene selv, dvs. de som har vært tett på og jobbet med dette direkte.

Bakteppe 1: *fakta om disse tema i alle landets fylker ved hjelp av nettbasert informasjon og telefonrunder.* Oversikten skulle både gi et grovt bilde og danne grunnlag for å velge case-fylker. Det viste seg å være et langt mer møysommelig arbeid enn vi i utgangspunktet så for oss, enda vi bare skulle skaffe en oversikt. Slik kom dette nærmest til å framstå som et funn i seg selv: det er svært store variasjoner med hensyn til *tilgang til informasjon*, enten man går på nett eller kontakter fylkeskommunens administrasjon. I den ene enden av skalaen er de fylkeskommunene som har en egen koordinator med oversikt over all relevant informasjon, og ofte egen fane på sin hjemmeside beregnet på ungdom i fylket og med linker til så vel medvirkningsorganene som tiltak og satsinger for ungdom. I den andre enden av skalaen er de fylkeskommunene som er uten informasjon på hjemmesiden, - og der ansvar for tiltak er fragmentert og ingen vet hvem som kan gi oss informasjon. Denne variasjonen kan samtidig tolkes som at det er store forskjeller med hensyn til hva som faktisk finnes av medvirkningsorganer og ungdomssatsinger.

Valg av case: Dette bakgrunnsteppet skulle vi altså bruke som grunnlag for å velge fire case-fylker der vi skulle foreta mer detaljerte kartlegginger og kvalitative datainnsamlinger. Vi valgte fylker som befant seg i den ”gode” enden av skalaen som vi så kunne bidra til en kunnskapsstatus som vi mente ville være verdifull. Skulle vi ha foretatt en *evaluering* ville utvalget ha blitt annerledes, både hva angår valg av fylker og av informanter. Men dette skulle være en kartlegging i form av *erfaringsbasert kunnskap* om hva slags organisering og ordninger som fungerer, hva som er gode arbeidsmåter og vesentlige forutsetninger for å lykkes. Da måtte det finnes *noe og noen* å studere mer detaljert: *fylker* med bred virksomhet på feltet og *informanter* som faktisk har vært involvert. Vi ønsket dessuten fylker med erfaringer som strakk seg over flere år ettersom vi regnet med at de som har hatt medvirkningsordninger i lang tid har gjort seg både gode og dårlige erfaringer, justert sine modeller og tilpasset dem og således kunne si noe om

organiseringsformer og arbeidsmetodikker. På dette grunnlaget valgte vi case: Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Nordland. Det var tilfeldig at de geografisk er såpass nære hverandre, men siden geografisk spredning ikke var et eget kriterium så vi ingen grunn til å velge noen bort. I tillegg til at vi vurderte at kildematerialet ville være rikt i disse fylkene, så ble de også valgt på grunn av medvirkningsorganenes karakter. De var like nok til at de kunne sammenlignes, samtidig som medvirkningsorganene var sammensatt litt ulikt og derfor kunne bidra til en bredde i kunnskapsbildet.

Metoder i case-kartleggingene: Dette er et kvalitativt datamateriale basert på semi-strukturert intervjuguide med åpne spørsmål og svar. Det betyr at vi har tatt utgangspunkt i utvalgte hovedtema og aspekter, og nøstet videre på det hver enkelt informant fortalte. I alt har vi gjennomført 31 personlige intervjuer over telefon i april – mai 2012, med en varighet fra 1-2 timer pr. intervju:

- 12 unge/unge voksne som deltar eller har deltatt
- 11 ansatte i fylkeskommunene
- 8 politikere (fylkesordførere, fylkesråd, andre politikere)

Ansatte i fylkesadministrasjonen har både vært koordinatorene og personer som har ansvar for delområder eller spesielle tiltak (plansjef, daglig leder for websider/informasjon, skaperglede og tiltakslyst, rekruttering bosetting, frivillige barne- og ungdomsråd).

Hovedtema i intervjuene: intervjuene ble bygget om hovedtemaene som vist nedenfor. De konkrete spørsmålene om ett og samme tema har naturlig nok vært noe forskjellige avhengig av om vi har snakket med ungdom, politikere eller ansatte i fylkeskommunen.

- Medvirkningsorganer - og ordninger: modellbeskrivelse
- Erfaringer med modellen
- Møter mellom ungdom og politikere: etablerte møteplasser og praksisformer
- Politiske initiativ og støtte
- De unges politikk: strategier og handlingsplaner

-
- Bygging av ungdomsdemokrati nedenfra: forbindelseslinjer mellom lokalt og regionalt nivå
 - Informasjonsvirksomhet
 - Administrative ressurser og støtteapparat
 - Unges deltakelse i regional planlegging
 - Ungdomspolitik og distriktpolitikk
 - Ungdomsmedvirkning: erfaringer og forutsetninger
 - Ungdomssatsinger - og tiltak på fylkesnivå

Kartlegging faglitteratur: Hva finnes av eksisterende og dokumentert kunnskap om ungdoms deltakelse i lokal samfunnsutvikling på fylkesnivå? Vi skulle kartlegge dette som del av kunnskapsgrunnlaget, og det skulle romme både forskning, utredning, evalueringer og annen dokumentasjon. Nettbaserte søk ble foretatt via våre vanlige søkemotorer som BIBSYS og NORART, og det ble søkt allment og spesifikt på nettsteder til relevante forskningsinstitusjoner (nasjonale og regionale). Senere kontaktet vi dem på telefon, spurte ansatte i alle fylkeskommunene, samt gjennomgikk litteraturlister i faglitteratur som grenser opp mot temaet. Det har vært skrinne resultater av denne kartleggingen, det ser ut til at det finnes lite. Resultatene er beskrevet i kapitel 2.

2 Bakgrunnskunnskap

2.1 Hva slags dokumentert kunnskap finnes?

Det finnes svært liten dokumentert kunnskap om ungdoms-medvirkning og involvering i ungdomssatsinger på fylkesnivået. Omfattende søk, leting og ringerunder har ikke frambrakt særlig mye. I dette kapitlet presenteres vi kunnskap som hentes fra faglitteratur, forskning og evaluering vi fant fra de siste ti årene.

Så langt vi har klart å bringe på det rene finnes det to evalueringer av fylkeskommunale ungdomsting; i Nordland gjort av Nordlandsforskning og i Hedmark gjort av Østlandsforskning (Fedreheim, Gjertsen og Magnussen 2007, Køhn og Johansen 2006). NIBR gjennomførte i 2009 en undersøkelse av innflytelsesorgan for barn og unge i kommuner og fylker (Knudtzon og Tjerbo 2009). Denne har hovedvekten på landsomfattende survey til alle landets kommuner, pluss dybdestudie av seks casekommuner, men har også stoff om fylkeskommunenes ordninger og praksis samlet inn via telefonintervjuer. Tidligere har Barne- og familiedepartementet laget en kartlegging av organer i kommuner og fylker og gjengitt eksempler fra kommuner og fra de fleste fylkeskommuner i et hefte. Noen erfaringer er også inkludert (BFD 2003). Møreforskning har på oppdrag fra Møre og Romsdal fylke gjennomført en webbasert undersøkelse i 2007 og 2009 blant elever i videregående skoler blant annet om deres kjennskap til fylket, erfaringer med elev- og ungdomsdemokrati, og ønske om framtidig bosetting i fylket (Båtevik og Tangen 2010).

I en kategori for seg kommer boka ”Ung kraft” som i 2011 ble utgitt av Nord-Trøndelag fylkeskommune. Her beskrives det mangeårige arbeidet med ungdomssatsingen og en lang rekke

personer er intervjuet om sine erfaringer med en rekke forskjellige prosesser, tiltak og medvirkningsarenaer. Tematisk spenner dette over et vidt felt: fra kultur, gründerstøtte og tiltaksløst, til informasjon, toleranse og internasjonalt arbeid. Unges stemmer og samhandling med voksne politikere og fagfolk er et gjennomgående tema (Nord- Trøndelag fylkeskommune 2011).

Utenom disse evalueringene og undersøkelsene finnes det lite og ingenting. Tilstøtende faglitteratur dreier seg om kommunale medvirkningsorganer og ungdomsråd, samt studier av ungdoms politiske deltakelse mer generelt. Vi har gjennomgått noen av disse publikasjonene som vi finner mest relevante og som gir en kunnskap som også kan ha gyldighet på et fylkeskommunalt nivå.

Nedenfor presenteres tematisk essensen i den kunnskap denne litteraturgjennomgangen gir oss.

2.2 Kunnskap om medvirkning på fylkesnivå

Kunnskap om modeller for ungdomsmedvirkning

Det er *stor variasjon* når det gjelder om og hvordan fylkene har organisert ungdomsmedvirkning. Det viste den landsomfattende kartleggingen som NIBR foretok i 2009. I noen fylker finnes det flere organer som representerer ungdoms interesser, mens det i andre fylker er få eller ingen slike organisasjoner. Sammensetning og valgmåter varierer også. Det finnes ulike formaliserte organer (som ungdommens fylkesting) og frittstående paraplyorganisasjoner for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner (som fylkesvise barne- og ungdomsråd). Samtidig understrekes at dette er et område der det kan se ut til at det skjer endringer forholdsvis hyppig, noe som gjør det vanskeligere å få et tydelig bilde. Heftet om ordninger i kommuner og fylker som BFD ga ut viser også variasjonen i denne type organer.

NIBR-rapporten gjengir noen stiller seg spørsmålet om det er lurt å bruke *formaliserte organer* som medvirkningsmodell og viser til at dette gir formelle rammer og former som kanskje ikke er ”på unges premisser”. Det avhenger av hvilke type formål man vektlegger; om det er å rekruttere til politisk arbeid eller få til reell medvirkning. Kanskje er dette et organisatorisk dilemma, spørres det. Mindre formaliserte systemer kan gjøre det lettere for unge å

delta, samtidig vil det å involveres i ordninger som inngår i fylkeskommunens øvrige politiske system kunne gi verdifull læring og trening i demokratisk deltakelse, og kanskje styrke mulighetene for reell innflytelse i beslutningsprosesser.

Kunnskap om administrative støtteapparat på fylkesnivå

Evalueringen i Nordland viste at de har funnet fram til en *velegnet administrativ modell* med en samordning av innsatsområdene i et Ungdomspolitisk sekretariat. Det er hensiktsmessig for å utnytte kompetansen og utvikle et helhetlig ungdomspolitisk kompetansemiljø. Samordningen bidro også til å synliggjøre innsatsen for de ungdomspolitiske målsettingene ga dem en bedre profil.

Evalueringen i Hedmark viser hvor viktig det er med et administrativt støtteapparat for Ungdommens fylkesting, men at dette er sårbart og fordrer kontinuitet. Hyppige skifter i sekretærfunksjonen er uheldig og det er viktig at stillingsandelen avsatt til dette arbeidet ikke er for lav. For at unge skal komme tidlig inn i saker og planlegging påpekes det at det har betydning at sekretariatet - som der - er knyttet til fylkesdirektørens stab, dvs. sentralt plassert i administrasjonen.

Også undersøkelsen NIBR gjorde viste at det er vesentlig for at innflytelsesorgan skal fungere bra at det er god *administrativ kapasitet og støtte* i personer som kjenner fylkeskommunen og det politiske systemet. Særlig gjelder dette der organene er knyttet til fylkeskommunen og de trekkes inn i krevende planleggings- og beslutningsprosesser. For å kunne få innflytelse er det viktig å ha en person som kan jobbe med dette kontinuerlig og som blant annet sørger for at ungdom kommer i inngrep med saker på et tidlig tidspunkt der premisser legges. I enkelte fylker blir ungdom trukket mye med i mange saker, men da trengs også administrativ bistand, hjelp til å skjønne systemet, ”oversette” sakspapirer og veilede de unge. At dette er en forutsetning for at ordningene skal fungerer viste også kartleggingen som departementet foretok; informantene ute i fylkene framhevet her at det var viktig at sekretærstillingen (den voksne) er lokalisert sentralt i fylkeskommunen, helst koblet til politiske sekretariat for det ordinære fylkestinget.

Betydningen av et godt administrativt støtteapparat og dedikerte personer som står på for ungdommen blir til fulle dokumentert i boka ”Ung kraft” fra Nord- Trøndelag fylkeskommune.

Kunnskap om påvirkning og innflytelse

”Ung kraft”- boka inneholder også fortellinger om ungdommens innflytelse og gir konkrete eksempler på saker og prosesser der de har hatt gjennomslagskraft. Dette er samtidig en dokumentasjon på betydningen av strategier for samspill og dialog med politikere på fylkesplan og av forutsetninger for at engasjement skapes og styrkes. I boka er det mye stoff som kan tjene til erfaringsoverføring.

Evalueringen i Nordland slår fast at det er blitt tydelig hvordan ungdomssatsingen blir en integrert *del av det regionale utviklingsarbeidet*. Dette har blant annet skjedd ved at ulike deler av ungdomssatsingene er blitt inkludert i strategiene knyttet til de overordnede målene i fylkesplanen. Dette kan tolkes som en form for påvirkning. Mer generelt dokumenteres lignende effekter i Hedmark, der det framholdes at Ungdommens fylkesting har gitt *medbestemmelse og påvirkningskraft, økt samfunnsengasjement og trening i medvirkning* gjennom demokratiske kanaler. Mange unge som har deltatt er senere blitt partipolitisk aktive. Men evalueringen viser også at det har vært noen ”svake” perioder, dvs. at det varierer hvor godt dette fungerer, og ansvaret for disse må deles av både fylkeskommunen og ungdommene som har medvirket.

En annen faktor som vil kunne styrke muligheten for innflytelse og påvirkning er relasjonsbygging mellom fylkestingspolitikere og ungdomsrepresentantene, slik det framheves av BFD.

Kunnskap om rekruttering, kontinuitet, sammensetning

Både evalueringen i Hedmark og den landsomfattende undersøkelsen NIBR gjennomførte peker på utfordringer i forhold til kontinuitet. Dette dreier seg om sammensetningen av medvirkningsorganene på fylkesnivået. Mange unge er med for første gang, og en del bare den ene gangen. Dette kompenseres noe ved en ordning med valg for 2 år ad gangen og der halvparten er på valg. Likevel vil ulike årsaker føre til stor ”gjennomstrømming”. I heftet fra BFD i 2003 ble en viss kontinuitet framhevet som en viktig forutsetning for at det skulle fungere godt: at ikke alle unge er nye hvert år. I NIBR-rapporten pekes det

dessuten på at det går opp og ned med ungdomsrådene i kommunene og dette forplanter seg da til fylkesorganene som bruker ungdomsrådene som rekrutteringsbase. Noen av informantene i denne undersøkelsen vurderer elevråd som en mulig bedre rekrutteringskanal, eller å bruke BUR (barne- og ungdomsråd fra organisasjonene) i større grad, også for å få en større bredde eller representativitet. Uansett kreves det en (mer) kontinuerlig skoling i tale- og debatteknikk, noe som går igjen i disse undersøkelsene.

Hva slags medvirkningsorganer en har vil kunne påvirke rekruttering og sammensetning. De formaliserte organene som inngår i en del formelle prosesser med voksne politikere er ikke det en kan si er ”på unges premisser”. Dette kan komme til å gi en viss skjevfordeling: ”*Det kan være at det er bestemte kjennetegn ved ungdom som både ønsker og klarer å innrette seg etter slike rammer som gjør at de ikke nødvendigvis er representative for ungdom i samme alder*”, sies det i NIBR-rapporten. Et annet forhold som kan ha betydning for sammensetningen er hva slags innhold de unge her jobber med og om det oppleves som relevant, meningsfylt og spennende. Forutsetninger for velfungerende ordninger, som inngikk i BFDs kartlegging, var blant annet knyttet til at ungdommen lager sin egen handlingsplan, at ungdom også selv setter dagsorden med saker de synes er viktige, og at saker siles slik at ungdommen ikke involveres i eller blir høringsinstans i for mange saker.

Undersøkelsen fra Møre og Romsdal blant videregående elever sier noe om hvor godt kjent slike medvirkningsorganer på fylkesnivået er blant ungdommen: rundt halvparten kjenner til dette. Dette må sies å være et relativt høyt tall. Hvorvidt det er slik i andre fylker er umulig å si noe om.

2.3 Annen relevant litteratur

Det finnes noe annen litteratur med kunnskap som kan være relevant for temaet om ungdomsmedvirkning og ungdomssatsing på fylkesnivå. Det dreier seg for det første om ungdomsengasjement og deltakelse mer *generelt*, inkludert politisk deltakelse, og for det andre om *lokale ordninger og praksis* for deltakelse og medvirkning. Særlig fordi fylkenes medvirkningsorganer i stor grad

rekrutterer fra lokale ungdomsråd kan dette være kunnskap med en viss relevans.

Ungdomsengasjement og politisk deltakelse

De finnes få empiriske undersøkelser av politisk deltakelse blant ungdom under 18 år. Dette ble slått fast i en rapport fra 10 år tilbake som beskriver fire sentrale arenaer og metoder for politisk deltagelse; valgdeltagelse, direkte politisk deltagelse, deltagelse i frivillige organisasjoner og ungdoms inkludering i offentlige medvirkningsprosjekter (Lidén og Ødegård 2002). Det er særlig *aksjonsrettet aktivitet* som tiltrekker de yngste, mens de deltar mindre i mer konvensjonelle former for politisk aktivitet sammenlignet med eldre. Bare vel en fjerdedel sier at de er interessert i politikk, men dette kan ha med ulike forestillinger av hva politikk innebærer. Å være politisk interessert oppfattes som noe annet enn å være samfunnsengasjert.

Nyere studier viser at unges deltakelse i valgdemokratiet og de tradisjonelle politiske arenaene lenge har vært synkende og at deltakelsen er sosialt skjevfordelt. Mange unge er innom et politisk ungdomsparti i en kort periode, for så å falle fra. Det samme gjelder også andre samfunnsrettede eller politisk rettede ungdomsorganisasjoner. Antallet medlemmer i de politiske ungdomsorganisasjonene har vært lavt, men stabilt det siste tiåret. Et oppsving etter 22.juli 2011 er dokumentert, men det gjenstår å se om dette på sikt holder seg. Det viser seg også at 18-25 åringer er underrepresentert i kommunestyre og fylkesting i forhold til deres andel av lokalpolitikken (oppsummert i NOU 2011: 20, Ødegård og Bergh 2011). Det dokumenteres at samfunnsrettede organisasjoner med et politisk siktemål, som i generasjoner har vært arenaer for skolering i demokratisk skolering, er endret: de blir færre og det har vært en sviktende oppslutning av unge.

Det er enkeltsaksorienterte deltakelse og aksjonsdemokratiet som øker, særlig blant unge mennesker. Alternative politiske meningsrom etableres på nettet og i sosiale medier. Dette gir unge muligheten til å ytre seg på måter som passer de fleste bedre enn organisert deltakelse i organisasjoner. En fokusgruppebasert studie spør om politikken kanskje virker mer medrivende når det framtrer på nettsteder, i blogger og lignende (Bucher, Storm Mathisen og Helle-Valle 2009).

Forsøkene med stemmerett for 16-åringer som ble gjennomført ved lokalvalget i 2011 i 20 kommuner (143 kommuner meldte sin interesse), viste at i gjennomsnitt var valgdeltakelsen noe lavere (57,3%) blant 16-17-åringer enn det generelle gjennomsnittet (63,6%). Men det var store lokale variasjoner; fra 44,8% i Hammerfest til 82% i Luster. Institutt for samfunnsforskning evaluerer nå forsøket, og de analyserer også NSD's skolevalgundersøkelse der 27 000 ungdommer ble spurt om synet på stemmerett. 31% sier de er *for* nedsatt stemmerettsalder til 16 år, mens 48% er imot. Blant ungdom som er fylt 18 år er skepsisen større. Utvalget som står bak NOU 2011:20 (Ungdommens maktutredning) delte seg for øvrig i synet på 16 års stemmerett; en del ville beholde dagens stemmerettsalder, en del ville senke den til 16 år ved begge valg, mens en del gikk inn for 16 år ved lokalvalg og 18 år ved nasjonale valg.

Lokale innflytelsesorgan og medvirkning

Det er foretatt noen undersøkelser og studier om lokale ungdomsråd, inkludert studentoppgaver, og de har ulike vinklinger og tema. NIBR's landsomfattende survey (Knudtzon og Tjerbo 2009) er den nyeste og baseres på svar fra 82% av kommunene. I tillegg er det her 6 case-studier. Den viser at de fleste kommunene har en form for innflytelsesorgan, oftest ungdomsråd og/eller ungdommens kommunestyre. I kommunene mener man at de unge som deltar godt gjenspeiler ulike grupper av (barn og) unge. I realiteten er de fleste barne- og ungdomsråd rene ungdomsråd med deltakere i alderen 14-18 år. Undersøkelsen viser at ungdomsrådene har ulike roller: fordele midler (82%), være et diskusjonsforum for barne- og ungdomsrelaterte saker (65%), initiativtaker/forslagsstiller til kommunen for tiltak for barn og ungdom (59%), høringsinstans (57%) og arrangør av arrangementer og kampanjer (57%).

Tre firedeler av kommunene mener at medvirkningsorganene har innflytelse i kommunale beslutningsprosesser, men svært få graderer dette til å være "i stor grad". De unge har størst innflytelse på utforming av kulturtiltak og fritidsklubber og minst på helsetiltak for ungdom, skole og utdanning og stedsutvikling. Det konkluderes med at det er et betydelig potensial for å ta i bruk virkemidler for mer medvirkning i kommunene hvis det er vilje. Selv om to av tre mener at saker blir bedre belyst når de unge

involveres, så sier de at de i relativt liten grad sørger for å hente inn informasjon fra barn og unge og trekker dem med i utforming av tilbud. De seks case-studiene viste at graden av kontakt mellom administrativt ansatte og medvirkningsorganene varierer mye etter saksfelt. Sektorer med ansvar for fysisk planlegging har særlig gode erfaringer, mens det var svært delte syn i oppvekst- og kultursektoren. Politikere i disse kommunene er generelt mer positive til organene enn administrasjonen, som viser seg å være ganske varierende.

En nyere studie i en bydel med stor minoritetsbefolkning, viser at det for ungdom er viktig med ulike type arenaer for deltakelse dersom de på en god måte skal involvere seg i stedets utvikling; formelle, halvformelle og åpne, og uformelle fora tjener ulike formål og treffer flere unge (Ekne Ruud og Vestby 2011).

Det er nylig foretatt en litteraturgjennomgang av foreliggende forskning om barn og unges eget syn på deltakelse i skolen, lokalpolitikken og sivilsamfunnet (Frøyland 2011). For vårt formål er det lokalpolitikken som har mest relevans, selv om det i notatet er kommunenivået og ikke fylkesnivået som er i fokus. Det meste dreier seg om ulike former for ungdomsråd. Hovedinntrykket er at unge i noen grad er enige i det flere forskere har påstått: nemlig at ungdomsrådene delvis fungerer som et ungdomspolitisk alibi. Mange påpeker at selv om de formelt sett blir hørt, er de usikre på hvorvidt dette resulterer i endringer. Samtidig viser studier også at kjennskapen til disse rådene i mange tilfeller er mangelfull, både når det gjelder arbeidsform og mulighetene disse gir til innflytelse. Medlemmene av ungdomsrådene trekker fram mer aksjonsrettede tiltak som virkningsfullt.

Det refereres til at de aller fleste studiene viser at unge i utstrakt grad ønsker å medvirke på de fleste områder, men føler de i liten grad at de får gjøre dette. Samtidig bekrefter flere studier at de aller fleste unge ikke har gjort forsøk på å oppnå innflytelse i sin hverdag. Et vesentlig poeng er hvem sitt ansvar det er at unge bruker sin mulighet til innflytelse. Skal det være nødvendig at de selv krever denne retten, eller er det voksensamfunnet som er ansvarlig for å tilrettelegge og trekke de unge med i slike beslutninger? spørres det her.

En evaluering av medvirkningsarbeidet i Porsgrunn kommune, som var tidlig ute på dette feltet, ble blant annet basert på

sammenligning med andre steder i landet (survey) (Vestel, Ødegård og Øia 2003). Evalueringen fant ikke at tiltakene hadde noen større effekt der enn andre steder på kompetanse om og interesse for politikk og samfunnsspørsmål, eller oppslutning om frivillige samfunnsrelaterte organisasjoner. Heller ikke opplevde unge der å ha større innflytelse på politiske prosesser. Men modellen de valgte for dialog og samhandling med de unge fungerte bra og bidro til å forankre ungdoms prioriteringer og ønsker i det kommunale beslutningsapparatet. Evalueringen sannsynliggjør dessuten at virksomheten rundt Porsgrunn felleselevråd har bidratt til rekruttering av unge politikere til Porsgrunn bystyre. Samtidig ble det pekt på at det så ut som det periodevis i for stor grad levde sitt eget liv som en liten krets med liten kontakt med de ungdomsgruppene som det skulle representere, men desto mer kontakt mot politikere og den kommunale administrasjonen.

Det finnes noen evalueringer og tidligere forskning som stiller kritiske spørsmål til ordningen med ungdomsråd og lignende offentlig initierte medvirkningsorganer. Det pekes på ungdomsrådernes ambivalente plassering i det lokalpolitiske landskapet og at det er uklart om ungdomsrådet befinner seg på «input» - eller «output»-siden av det lokale demokrati. De unge opplever at de får gjennomført en del lokale tiltak for ungdom, samtidig som ungdomsrådet bidrar til å vedlikeholde ideen om at ungdom skal forholde seg reaktivt til politiske forslag, og da bare de som gjelder ungdom (Lidén og Ødegård 2002). I denne rapporten diskuteres avslutningsvis noen problematiske sider ved ungdomsråd. Målsettingen er – tilsvarende andre offentlige tiltak – å øke ulike gruppers makt og innflytelse i samfunnet. Dette mener forfatterne bryter med tradisjonelle demokratiprinsipper der nettopp pressgrupper skal ha et autonomt forhold til myndigheter, i den forstand at de verken skal pålegges oppgaver av myndighetene eller ha formell mulighet til å påvirke beslutninger fattet i demokratisk valgte organ. Tilsvarende kritiske vurderinger gjøres av Lidén i hennes artikkel ”Ungdomsråd – politisk lekestue?” i Makt- og demokratiutredningens bok ”Ungdom, makt og mening” (Lidén i Engelstad og Ødegård (red.) 2003). Artikkelen er basert på kvalitative studier av 5 ungdomsråd og gjennomgang av vedtekter for 50 ungdomsråd. Hun sammenligner med andre representative organer og framholder at ungdomsråd blir en organisatorisk hybrid med uklar status, blant annet fordi de knytter

seg til den politiske sfæren som interessegruppe, samtidig som de er en del av forvaltningens arbeid med å realisere politiske vedtak. Dessuten peker hun på at rådene savner legitimitet fordi utnevnelsen er tilfeldig og ikke demokratisk fundert. De fremstår mer som konsultative organ, sier hun.

Ødegård framholder i et notat som ble laget for Ungdommens maktutredning at (Ødegård 2011) at ungdomsrådene har en uklar posisjon i demokratiet, blant annet ved at de henter sin legitimitet til makt og innflytelse fra *brukere* av offentlige velferdsgoder heller enn *borgere* med rettigheter og plikter. Ungdomsråd sammenlignes med andre brukerråd der målsettingen er at innbyggerne skal kunne medvirke i beslutninger som påvirker deres hverdagsliv, og slik sett er knyttet opp til det som kan betegnes som det *lille demokratiet*. Rolleblandingen som følger av både å være et representativt interesseorgan for ungdom og et konsultativt råd for lokale myndigheter bidrar til at ungdomsrådene betraktes som hybrider i demokratiet. Sitat: ” Ungdomsrådene er slik sett ikke autonome aktører overfor det lokale forvaltningssystemet eller politiske myndigheter. Dette befestes også fra en rekke studier som fastslår at ungdomsrådene ikke bare er initiert, men også administrert og kontrollert av lokale myndigheter og forvaltningen”. Det påpekes dessuten at ungdomsrådene ikke har formell makt og at deres innflytelse er prisgitt myndighetenes vilje til å lytte. Deltakelse i *det store demokratiet* er knyttet til representative organer som politiske partier, valgdeltakelse og formelle institusjoner. Ødegård mener at politiske deltagelse gjennom lokale aksjoner eller lokale ungdomsrådene ikke kan erstatte de mer tradisjonelle organisasjonskanalene, men bare være et supplement, blant annet fordi deltagelsen ofte snevres inn til å omfatte individuelle brukerinteresser knyttet til offentlige velferdstilbud. I tillegg er det svært få ungdommer i hver kommune som har reell adgang til å være med i lokale ungdomsråd, og medlemmene i rådet er i tillegg svært sjelden valgte representanter av større grupper unge – og slik sett i realiteten representerer kun seg selv. At ungdom synes å ha fått svekket sin institusjonelle makt til å påvirke i den store politikken, er ikke en utfordring ungdomsrådene – eller lokale aksjonsgrupper – kan løse. Men det råder et intrikat forhold mellom det store og det lille demokratiet, - de kan ikke ses som motpoler og ”mye av den politiske

virkeligheten bærer preg av å være en miks mellom de to” (Ødegård 2011).

Har denne type kritiske innvendinger relevans for myndighetsinitierte deltakelsesordninger på fylkesnivået?

Ja, i noen grad. Det har imidlertid skjedd en del utvikling på feltet det siste tiåret. Den overveiende delen av datamaterialet som de kritiske analysene er basert på er fra tidlig 00-tallet. Likevel vil noen av de prinsipielle kritiske vurderingene ha gyldighet, for eksempel spørsmål forholdet mellom representative og deltakerdemokratiske ordninger, og måten organene er knyttet til forvaltningen på. Når det gjelder spørsmål om sammensetning og representativitet, viser vi hvordan dette er noe annerledes på fylkesnivået.

Dette drøfter vi nærmere i avslutningskapitlet om hva som er gode modeller (kap.8).

3 Ungdomssatsinger og distriktpolitikk

3.1 Tankemodellen som ligger til grunn

Begrunnelser for ungdoms deltakelse er i de senere årene blitt utvidet. Myndigheter på ulike nivåer er begynt å se deltakelsen som en viktig investering når det gjelder framtidig bolyst. Tankegangen er at ungdomssatsinger og ungdomsinvolveringer gir de unge en fin oppvekst å se tilbake til slik at sjansene for at de ønsker å bosette seg i hjemkommunen eller regionen øker. Samtidig anses signaleffekten som viktig; lokale og regionale myndigheter og politikere signaliserer til ungdom og unge voksne at de er en ressurs de både vil satse på og gå i dialog med. I dette perspektivet er også det regionale nivået og fylkeskommunene viktig. For det første fordi bosetting foregår med utgangspunkt i et regionalt perspektiv mht. å vurdere muligheter og attraktivitet. For det andre fordi det foregår en reorientering mot mer samhandling og samarbeid mellom ulike type aktører for å styrke regionen i den økende stedskonkurransen (kommuner, fylkeskommuner, næringsforeninger, utviklingsselskap, bransjeaktører, sivilsamfunn m.v.). En ytterligere og vesentlig faktor i dette bildet er fylkeskommunenes utvidede rolle som utviklingsaktør.

Sitatet under et eksempel på tankemodellen med sammenheng mellom målsettingen om å få flest mulig til å ønske å arbeide og bo i fylket som voksne og det at de har hatt en ungdomstid preget av trivsel, utfoldelsesmuligheter og fremtidsoptimisme. Dette kobles så tett mot ungdomsmedvirkning.

Ungdom er gjennomgående i all politikk som utformes av Fylkestinget i Nord-Trøndelag.

Økt medbestemmelse og ansvar øker trivselen hos den enkelte, og fører til bolyst. For at ungdom skal flytte tilbake, eller bli værende, må de oppleve å bli tatt på alvor mens de bor her, samtidig som mulighetene for arbeid og utfoldelse finnes. Ungdom må få delta på egne premisser, noe som gir fylket viktige utviklingsaktører for nåtida og framtida. (www.ntbur.no)

3.2 Fylkeskommunal innsats

Ungdomssatsinger og ungdomsinvolveringer som skal bidra til å nå distriktpolitiske målsettinger om bosetting må ses i lys av fylkeskommunens rolle som utviklingsaktør. Denne rollen kan fylles på ulike måter, men fordrer at fylkeskommunen utvikler gode samhandlings- og samarbeidsrelasjoner med kommunene og ulike regionale aktører. På utvalgte politikkområder driver fylkeskommunen rådgivning og veiledning, er støttespiller og inspirator, bidrar til nettverksbygging, erfaringsutveksling og kompetansebygging, samt samordner ressurser og virkemidler. Hvordan og i hvilken grad dette foregår vil variere fra fylke til fylke. I Stortingsmelding nr. 25 (2008-2009): "Lokal vekstkraft og framtidstru. Om Distrikts- og regionalpolitikken" framholdes det brede ansvaret fylkeskommunene har som regional utviklingsaktør. I den samme meldingen slås det fast at unge må inn i lokalt samfunnsutviklingsarbeid for å skape attraktive lokalsamfunn:

Unge kan ha andre idear og ønske enn dei etablerte om kva som skal til for å få ei positiv utvikling i kommunar og regionar. Det gjelde mange tema, som kulturaktivitetar, møteplassar og fritidstilbod, næringsutvikling, transport, teneste og utdanning. Også når det gjeld tiltak for auka tilflytting til eit område, vil det å fokusere på unge i etableringsfasen vere sentralt. Det gjeld både i informasjons- og omdømmearbeidet og i korleis nye innbyggjarar vert tekne imot.

Mer konkret sies det samtidig noe om organisering og mobilisering:

Kommunane og fylkeskommunane bør også spele ei aktiv rolle for å synleggjere ungdomspolitik og etablere samlingar mellom regionar og fylke for ungdomsråd og Ungdommens fylkesting.

3.3 ”Stedsattraktivitet i bønn av alt vi gjør”

Når ungdom får være aktiv lokalt og regionalt, være med å påvirke sin hverdag og at det har noe å si... Vi trur på at ungdomsmedvirkning har noe å si før fraflytting,

sier en av de ansatte i ”Ung i Nordland”. I likhet med de andre fylkene finner vi også her at det å få til bosetting ligger som et fundament på alt arbeidet de gjør, selv om det ikke er eksplisitt oppe hele tida. *”Vi jobber med å gjøre Nordland til et bra fylke å bo i”*. På et overordnet plan dreier dette seg også om å skape stedstilhørighet og holde på de unge i framtida, men som det sies: *”de må ut i verden og så hjem igjen”*. Det er altså ikke noe mål at de ikke reiser ut for utdanning, arbeid og opplevelser. Fylkesråden for kultur og miljø støtter den tankegangen og sier det er utrolig viktig: *”Vi er i den situasjon at vi mister ungdom og vi må jo prøve å gjøre det attraktivt å bo her og at noen har lyst til å flytte tilbake igjen etter endt utdanning”*.

Eldre ungdom med lang erfaring fra Ungdommens fylkesting i Nordland forteller at det var stort fokus på å prøve å forhindre fraflytting, blant annet da de unge fikk ansvaret for det hun kaller ”fraflyttingsmidler”, det var *”Småsamfunnsatsinga”* fra staten ved Kommunal- og regionaldepartementet som ga 2 mill.kr. til fylket. Mye gikk til ulike kulturtiltak der hensikten ut over selve arrangementet var *”å la ungdom få se gleden av å bo på hjemstedet”*. Det er vanlig å høre at unge sier de vil flytte fra hjemplassen fordi det skjer så lite der. *”Det er viktig å motbevise...å vise at vi kan få ting til å skje og at ungdom sjøl kan få det til”*, sier hun og er overbevist om at det styrker følelsen til hjemplassen.

I Nord-Trøndelag sier styreleder for barne- og ungdomsrådet (NTBUR) at den årlige Ungdomskonferansen med jevne mellomrom behandler spørsmålet om hvordan den kan gjøre hver kommune attraktiv for å få ungdom tilbake. Flere framholder at

det aller viktigste er arbeidsplasser og det å skaffe seg jobb i småkommuner, som det er mange av i dette fylket. En av informantene sier at attraktiviteten mye er der *”fordi det er så mange her som er så heimkjær!”* og som derfor vil tilbake. Fylkesordføreren er svært opptatt av å få fokus på utfordringer knyttet til arbeid og bosetting i framtida og vil ta det opp i fylkestinget: *”Vi mangler arbeidskraft, og så får vi spørsmål fra ungdommen om ”Hvor er Nord-Trøndelag for å tilby oss jobber?”... ”*. Samtidig vil de fortsette å jobbe med ungdomssatsingene som skal gi ungdom opplevelsen av at dette er et bra sted å bo. Ungdomsmedvirkning er viktig i denne sammenheng. En annen sentral fylkespolitiker framholder at *”det er ingenting som gir så lim-effekt over tid som at du har vært med på å utforme ting og (at de unge) har hatt det bra mens de bor der”*. Han sammenligner slike satsinger med logikken i forebyggende helsearbeid der en må tenke langsiktig og tenke kvalitet i et samfunn.

”Ei av dei største utfordringane i Møre og Romsdal er at ungdommane våre ikkje kjem heim att etter at dei har flytta ut for å ta utdanning.” Dette sitatet viser at de deler utfordringene med de andre fylkene vi har studert. UNG-prosjektet i fylket engasjerte seg for å snu denne trenden. En del av dette arbeidet handler om styrking av medvirkning for ungdom gjennom ungdomsråd i alle kommunene og opplæring i elevrådsarbeid. En undersøkelse blant elever i videregående opplæring viste at om lag halvparten ser for seg at de bor i fylket om 10-15 år, men at andelen er fallende. Undersøkelsen dokumenter imidlertid en sammenheng mellom trivsel og bolyst; de som trives svært godt i hjemkommunen er også de som tror de vil bo i fylket i fremtiden. Den viser også en større bolyst blant ungdom som er engasjerte og deltar i medvirkning i ungdomsråd eller elevråd. Undersøkelsen avdekket også at flertallet av ungdommen hadde dårlige kunnskaper om muligheten til utdanning og arbeid i fylket (Sjåholm 2010, Båtevik og Tangen 2010).

I Sogn og Fjordane sier fylkesordføreren at en av de store utfordringene for dem er at elevtallet er forventet å synke med 20 prosent innen 2020, noe som vil være kritisk for et fylke med bare 108 000 innbyggere. Dette gjør at de har *”veldig høy bevissthet på at folk skal ville satse framtida si her i fylket”*, sier hun, *”og det er vel kanskje med på at ungdomsprofilen får så stor oppmerksomhet”*. De opplever at det er mange som har en sterk identitet knyttet til fylket og at mange er positivt innstilte til å flytte hjem hit når de blir småbarnsforeldre,

gitt at det finnes spennende og relevante arbeidsplasser. Ungdom og unge voksne vi intervjuet sier akkurat det samme. Det gir politikerne en optimistisk plattform å jobbe ut fra. Men de er også bevisste på at de må skape, og informere om, positive fritidsmiljøer og – muligheter som kan trekke også ”eksterne” til fylket.

Det å få folk til å flytte hjem har vært et gjennomgangstema i fylkesorganene for ungdom. En ung politiker som har vært med mye i disse organene, og som nå er lokalpolitiker og fylkespolitiker, tror at ungdomsengasjement bidrar til å styrke bosettingen. ”*Du blir bedre kjent med (heim)plassen, både med kommunene og hele fylket*”, sier han og framholder at en derfor blir glad i plassen og får lyst til å bosette seg der og være med på å utvikle den.

Når fylkeskommunene har etablert deltakelses- og medvirkningsordninger for ungdom så er det ut fra så vel en demokratisk verditenkning som en erkjennelse av at det tjener flere formål. Ungdoms erfaringer, synspunkter og forslag kan bidra til at de direkte ungdomspolitiske tiltak blir bedre. Å sørge for at ungdom har en god ungdomstid har både en egenverdi og en framtidsverdi. Framtidsverdien bygger på så vel et mer allment forebyggingsperspektiv som at det kan øke sjansene for at ungdom velger å bosette seg i regionen når de etablerer seg. Dette er gjennomgående beveggrunner for alle de fire fylkene vi studerte. Det samme er framtidsperspektivet knyttet til selve medvirkningsarbeidet; både ansatte og politikere i disse fylkeskommunene tror på at ungdom som engasjerer seg og får muligheter til å delta i formingen og utviklingen av samfunnet vil knytte seg sterkere til regionen.

Men det er ikke bare ungdomspolitik og ungdomstiltak som er tema i de medvirknings- og innflytelsesordningene disse fylkene har, selv om det selvsagt er det sentrale. Det viser seg at det i stor grad dreier seg om å få ungdomsperspektiv på alle andre type saker og politikkområder. Flere politikere med lang fartstid og erfaring fra fylkespolitikken medgir at de i oppstarten tenkte at dette mest eller bare ville dreie seg om rene ungdomstiltak. De ble forbauset da det var ungdommen selv som raskt utvidet feltet og viste at de var interessert i saker fra et bredt politisk felt.

4 Deltakelses- og innflytelsesorganer

4.1 Det generelle bildet

Oversikten over alle landets kommuner viser at det er store variasjoner. Mens det i noen fylker er flere organer og ordninger i et veletablert system der unge involveres, så er det andre fylker der det er lite eller ingen (fungerende) organer. Men et flertall av fylkene har etablert en modell med årlige storsamlinger i en eller annen form for ungdommens fylkesting og med tilhørende arbeidsutvalg eller en kjernegruppe som jevnlig møtes og som er mer aktivt utøvende som ungdommens talerør. I 12 fylker finnes dette, samt at et par fylker planlegger å etablere ungdoms-medvirkning etter en slik modell. Landsgjennomgangen viste også at de eksisterende organene er sammensatt på ulike måter, og her finnes flere modeller. Ungdom rekrutteres fra de kommunale ungdomsrådene, fra elevrådene, fra barne- og ungdomsorganisasjonene og partipolitiske ungdomsorganisasjoner. Det er eksempler på alt fra en blanding av to eller flere av disse aktørkategoriene til at det bare er én av dem som er ungdommens talerør. Det gjelder faktisk for alle disse fire kategoriene at de i ett eller flere fylker ikke møter representanter for noen av de andre kategoriene ungdom i medvirkningsorganene på fylkesnivået.

Et annet trekk er at dette ser ut til å være et område der det ikke så sjelden skjer endringer i form av omorganiseringer eller opprettelse av nye ordninger de ikke tidligere har hatt. At det rapporteres om svingninger med hensyn til hvor bra det fungerer, blant annet fordi dette er så aktøravhengig, bidrar ytterligere til variasjonene. Derved blir det også krevende å få et dekkende bilde av situasjonen. (Køhn

og Johansen 2006, Knudtzon og Tjerbo 2009, Opøyen upubl. 2010, St.meld.nr. 25 (2008-2009), NOU 2011:20)

En oversikt over alle fylkeskommunenes medvirkningsorganer i Vedlegg 1.

4.2 Case-fylkene: ulike modeller med mange likhetstrekk

Figur 4.1 *Deltakelsesorganer for ungdom i fire case-fylker*

<p>Nordland Ungdommens fylkesting (årlig): 2 representanter fra hver av de 44 kommunene som velges av ungdomsrådet i kommunene</p> <p>Alder: 15-25 år</p>	<p>Arbeidsutvalg: 9 personer (ungdom og unge voksne) som velges av Ungdommens fylkesting</p> <p>I tillegg: NOBUR Nordland barne- og ungdomsråd: et fylkeskommunalt samarbeids- og interesseorgan for barne- og ungdomsorganisasjoner</p>
<p>Nord-Trøndelag Ungdomskonferansen (årlig): åpen invitasjon, alle kan melde seg på Ca 130 deltakere (2/3 ungdom og 1/3 politikere). Både enkeltpersoner, folk fra ungdomsråd, politiske og andre organisasjoner</p> <p>Alder: 10.klasse og opp</p>	<p>Arbeidsutvalg: NTBUR Nord-Trøndelag barne- og ungdomsråd: paraplyorganisasjon for 40 barne- og ungdomsorganisasjoner. Men samtidig koblet med de andre: ansvar for å arrangere den årlige Ungdomskonferansen NTBUR fungerer som et arbeidsutvalg for denne</p>
<p>Møre og Romsdal Ungdommens fylkesting (årlig): 2 representanter fra hver kommune som velges fra ungdomsråd eller ungdommens kommunestyre</p> <p>Alder: 14-19 år</p>	<p>Arbeidsutvalg: Ungdomspanelet: 9 representanter som velges av Ungdommens fylkesting</p> <p>Alder: 15 – 23 år</p>
<p>Sogn og Fjordane Fylkesting for ungdom (årlig): 2 representanter fra ungdomsrådet i hver kommune + fylkesdekkende ungdomsorganisasjoner inviteres til å sende 2 representanter hver</p> <p>Alder: 13-23 år</p>	<p>Ungdomspolitisk utval: 5 medlemmer er arbeidsutvalg. Valgt på Fylkestinget for ungdom og arrangerer dette</p>

Som vi ser har de fire fylkene vi har sett nærmere på mange fellestrekk; som at det på fylkesnivået er en form for *storsamling eller fylkesting* som samles en eller to ganger i året og trekker opp de store linjene og handlingsplaner med forslag og tiltak, samt at det velges en form for *arbeidsutvalg* som jevnlig møtes og som er mer aktivt utøvende i forhold til oppfølging og gjennomføring av politikken. Disse arbeidsutvalgene møtes alle omtrent månedlig og følger opp saker, arbeider med egne initiativ og er ungdommens talerør.

Men det er også klare forskjeller mellom disse modellene når det gjelder rekruttering og sammensetning. Ett av fylkene skiller seg dessuten ut ved å ha en åpen Ungdomskonferanse der alle kan melde seg på, mens de andre har et ungdomsting med utsendte representanter. I alle de fire fylkene tilstrebes for øvrig en sammensetning som dekker unge bosatt i ulike deler av fylket og en god kjønnsmessig fordeling. Alderskategoriene varierer noe, men det er verdt å merke seg at de har åpnet for å inkludere ungdom som er godt opp i 20-åra. Dette er annerledes enn de kommunale medvirkningsorganene for ungdom som i all hovedsak setter en grense ved 18 år, altså myndighetsalder.

I **Møre og Romsdal** fylkeskommune er *Ungdommens fylkesting* (UFT) ungdommens øverste politiske organ i fylket, og *Ungdomspanelet* (UP) er fylkestingets arbeidsutvalg. I UFT er hver kommune representert med to representanter i aldersgruppen 14 - 19 år som er valgt fra ungdomsrådet i kommunen eller ungdommens kommunestyre. UP består av ni ungdommer mellom 15 og 23 år, og de må ha tilknytning til fylket i den aktuelle valgperioden. Det møtes ca ni ganger i løpet av året. Både UFT og UP er upartipolitiske.

I **Sogn og Fjordane** fylkeskommune er det øverste organet *Fylkesting for ungdom* (FFU) og arbeidsutvalget er *Ungdomspolitisk utvalg* (UPU). FFU består av representanter i alderen 13-23 år fra både de kommunale ungdomsrådene og ungdomsorganisasjoner. Det er 2 representanter fra ungdomsrådet i hver av kommunene som velges gjennom elevråd, kommunestyre for ungdom el. l. Disse utgjør størsteparten av fylkestinget. I tillegg inviteres fylkesdekkende ungdomsorganisasjonene til å sende 2 representanter hver. Det vanligste er at det kommer unge fra 4H, speideren og de politiske ungdomsorganisasjonene, men andre

organisasjoner som Røde Kors, kristelige og ungdomslag hender det og er med. UPU velges på det årlige Fylkestinget for ungdom.

Nord-Trøndelag har en annen form for årlig storsamling som har status som ungdommens fylkesting, nemlig *Ungdomskonferansen*. Dette er en møteplass mellom ungdom, ordførere og fylkespolitikere, der de unge utgjør 2/3 av deltakerne på i alt rundt 130 personer. Arbeidsformen er spesiell ved at ungdom og politikere sitter og jobber sammen i grupper og kommer fram til forslag. Ungdomskonferansen er åpen og hvem som helst kan melde seg på. Men arrangør forbeholder seg retten til å sikre bredest mulig representasjon. Nedre aldersgrense er 10.klasse. *NTBUR (Nord-Trøndelag Barne- og Ungdomsråd)* står som arrangør på oppdrag fra Fylkestinget og fungerer som et arbeidsutvalg.

Samtidig er dette et fellestråd og interesseorgan for barne- og ungdomsorganisasjonene i fylket, frivillige så vel som partipolitiske. NTBUR har et styre med 8 ungdommer som velges på årsmøtet. Det er et organ som har fått ansvar for konkrete prosjekter og tiltak, samt at de er delegert ansvaret for ulike støtteordninger og således forvalter store summer. NTBUR har også tatt initiativ til å arrangere årlige fylkessamlinger for de kommunale ungdomsrådene i fylket.

I **Nordland** har de *Ungdommens fylkesting (UFT)* som består av 2 representanter i alderen 15 til 25 år valgt av ungdomsrådene i kommunene (som finnes i om lag 36 av 44 kommuner). I enkelte (særlig små) kommuner er det ikke ungdomsråd, og da kan elevrådet på ungdomsskolen oppnevne representanter. På UFT velges et *arbeidsutvalg* på 9 personer. Valget foregår ved at interesserte melder seg og blir intervjuet av en valgkomité med "gamle" UFT'ere og fylkespolitikere som innstiller overfor storsamlingen i UFT til avgjørelse. Arbeidsutvalget møtes 5-6 ganger i løpet av et virkeår, i tillegg til at enkeltrepresentanter deltar på ulike møter og konferanser med politikere.

I tillegg har Nordland en modell med et *barne-og ungdomsråd, NOBUR*, som er et fylkeskommunalt samarbeids- og interesseorgan for 32 barne- og ungdomsorganisasjoner. Det er flest av typen ulike livssynsorganisasjoner i tillegg til en lang rekke svært forskjellige organisasjoner som speideren, jeger- og fisk, kultur, og politiske ungdomsorganisasjoner. Også NOBUR har et arbeidsutvalg på 5 i alderen 15-26 år som velges for 2 år og som tar

seg av løpende saker og behandler søknadene om støtte. NOBUR fordeler tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner og de samarbeider med Ungdommens fylkesting om tildeling av kulturmidler. NOBUR er nå et fylkeskommunalt organ (tidligere var de organisasjonenes organ som var fullfinansiert av fylkeskommunen) og de har sekretariat som del av ”UNG i Nordland”-seksjonen.

Modellene er på et vis (bare) et rammeverk. Praksis i form av *arbeidsmåter* og *funksjonsmåter* er vel så viktig for hvor vellykket ordningene er. En kunnskapsstatus må derfor inneholde en *erfaringsbasert kunnskap* med kvalitative beskrivelser som kan bidra til at innsikt, forståelser og kompetanse om dette kan spres.

4.3 Forbindelseslinjer mellom lokalt og regionalt nivå

Om lag halvparten av fylkene i landet rekrutterer representanter til medvirkningsorganer på fylkesnivå fra de kommunale ungdomsrådene (men ofte i lag med andre type representanter). De fylkeskommunale medvirkningsorganene i de fire case-fylkene har på ulike måter valgt å engasjere seg i arbeidet med å få etablert ungdomsråd i alle kommunene og å få dem til å fungere bra. Dette kan ses som et viktig virkemiddel for å styrke ungdomsengasjementet og ungdomsdemokratiet i fylket, både på lokalt og regionalt nivå. Dessuten: jo mer velfungerende de lokale ungdomsrådene er desto større er sjansen for at rekrutteringen til fylkesnivået blir bra.

Å bygge opp og styrke lokale ungdomsråd er noe de har støtte i på nasjonalt plan. Et eksempel er fra utvalget som utarbeidet NOU 2011:20 ”Ungdom, makt og medvirkning”. Utvalget går inn for en styrking av ungdomsrådene som innflytelseskanal og forslår blant annet at det utarbeides nasjonale retningslinjer for lokale ungdomsråd og at det etableres en statlig tilskottsordning for kommuner som har ungdomsråd som følger retningslinjene. Utvalget mener også at ungdomsråd må suppleres med andre ordninger for å sikre at et mangfold av ungdomsstemmer kommer til orde, for eksempel bruke ungdom som ekspertgrupper på bestemte områder. Eksempler kan være dialogbaserte møter med unge som har droppet ut fra videregående, unge asylsøkere, eller unge under omsorg av barnevernet.

Et annet eksempel på oppmerksomhet om lokale medvirkningsorganer fra nasjonalt nivå er at kommunal- og regionalministeren, som har det formelle ansvaret for lokaldemokratiske ordninger, ønsker ungdomsråd i alle kommuner. Dette ble blant annet uttrykt i en tale til ungdom fra hele landet som var samlet til Ungdommens Storting og Nasjonalt ungdomspanel tidlig i 2012. En av dem som var til stede, lederen i Ungdomspolitisk utvalg (UPU) i Sogn og Fjordane, sier at ”*Ungdomsråda er noko UPU jobbar med heile tida. Målet vårt er å få ungdomsråd i kvar kommune, og vi tykker det er veldig bra at statsråden er så innstilt på å få til dette*” (www.sjf.no). Selv har han bakgrunn fra Ungdommens bystyre i Flora kommune.

I *Sogn og Fjordane* er en av hovedsatsingene til Fylkestinget for ungdom (FFU) å arbeide for ungdomsråd som fungerer godt i alle de 26 kommunene. UPU arrangerer derfor en *årlig nettverksamling* for kommunene og representanter for ungdomsråd. I tillegg har de etablert en *fadderordning* der medlemmene i UPU følger opp et visst antall kommuner hver og forsøker å være pådrivere og støttespillere. Fylkesordføreren dette arbeidet og har meldt inn temaet til KS sin høstkonferanse for å få det drøftet i kommunenes organisasjon.

Også i *Møre og Romsdal* er dette høyt på dagsorden, og Ungdomspanelet har over flere år jobbet hardt for at alle kommuner i fylket skal ha et velfungerende ungdomsråd over tid. Det er utarbeidet to strategier for å få til dette; en ”nødpakke” til de kommunene som sliter mest, og en ”besøkspakke” der ungdomsrådene fungerer bra nok. Pakkene består av helt konkrete anvisninger om virkemidler og innsatser. Det arrangeres dessuten *regionale samlinger* for ledere av ungdomsråd for at de skal kunne utveksle erfaringer og diskutere hvordan en kan samarbeide bedre.

Også i de andre fylkene arbeider fylkesnivået med å støtte kommunenivået og styrke forbindelseslinjene. I *Nord-Trøndelag* arrangerer NTBUR årlig en samling for de kommunale ungdomsrådene for kursing og kompetansebygging, erfaringsdeling og nettverksbygging. Ungdomsrådene oppfordres for øvrig til å sende deltakere til den årlige Ungdomskonferansen der det er åpen påmelding.

I *Nordland* er ansatte i fylkeskommunens ”Ung i Nordland” ute i kommunene for å stimulere til engasjement og deltakelse, samt

med ordninger der de i små kommuner kan gi elevrådet ved ungdomsskolen et ”ungdomsrådsmandat”.

4.4 Hva slags roller har fylkenes ungdomsorganer?

I alle disse fylkene er det relativt store likheter med hensyn til hvordan de prinsipielt skal jobbe og faktisk jobber, dvs. rolleutøvelsen. På litt forskjellig måte er de alle satt til å være *ungdommens talerør* i sitt fylke, de skal uttale seg om saker som angår ungdom og de skal jobbe med saker som ungdom er opptatt av. Dette vil altså romme både typiske ungdomssaker og saker for alle som angår ungdom på spesielle måter, som for eksempel transportplaner og kollektivtilbud. Flere av ungdomsorganene i case-fylkene har fått delegert myndighet fra (det ordinære) fylkestinget til å fordele midler innen tilskottsordninger for kultur, kreative tiltak og samfunnsutvikling. Selv om det i noen tilfelle formelt skal godkjennes, så er det i realiteten slik at de unges forslag gjelder.

De fungerer alle på en måte som er mer og mindre lik den som vi eksempelvis finner i Nordland: Ungdommens fylkesting behandler saker på eget initiativ, de jobber med aktuelle politiske saker som skal behandles av Fylkesrådet og Fylkestinget, de vedtar særlige satsningsområder som nedfelles i en egen strategiplan (UNGplan), samt disponerer egne midler som ” *de kan bruke til å realisere ungdom i Nordlands ønsker for fremtidens Nordland*”. Dette betyr at de jobber i spennet fra å være proaktive og få satt saker på dagsorden, og ført dem inn i beslutningsorganer, til å være høringsinstans. I dette spennet ligger det mange andre rolleutøvelser: De deltar i faste utvalg med talerett (som Opplæringsutvalg), de deltar med talerett på Fylkestinget, de er med i ad hoc-komiteer som jobber fram planer eller jobber med utviklingsprosjekter, de deltar på konferanser, møter og samlinger.

Det er for øvrig mange eksempler i våre case på at dialog og samhandling mellom ungdom og politikere foregår enten som ungdomsstyrte prosesser og/eller ved at de sammen sitter i arbeidsgrupper og jobber fram forslag. De unge er altså ikke bare tilhørere på voksnes møter. Dessuten driver de unge som sitter i de sentrale posisjonene sin egen informasjonsspredning overfor andre

ungdommer med å holde foredrag og presentasjoner om medvirknings- og innflytelsesmuligheter. Videre jobber de som nevnt foran både for og med lokale ungdomsråd for å få på plass og styrke disse lokale organene.

4.5 De unges politikk: strategier og handlingsplaner

Hvilke tema og satsingsområder ungdom er opptatt av blir utmeislet og vedtatt i deres strategi- og handlingsplaner. Hovedarenaen for dette arbeidet er de årlige storsamlingene der mange unge fra hele fylket deltar. Ungdomstinget eller Ungdomskonferansen synliggjør behov og interesser og konkretiserer forslag og perspektiver. Målet er at de skal brukes til å få innflytelse i besluttede organer. Noen ganger dreier dette seg ikke bare om saksområder som ligger under fylkeskommunen. Det kan være det er kommunale eller statlige myndigheter som sitter med ansvaret. Da må fylkeskommunens ansatte og politikere bidra med å kanalisere dette til rette myndighetsnivå.

Nordland. Her har Ungdommens fylkesting i alle år basert sitt arbeid på en *overordnet strategiplan "UNGplan"*; et ungdomspolitisk dokument som revideres med jevne mellomrom. Samtidig lager de en *årlig tiltaksplan* med konkrete tiltak og aktiviteter. Den er helt ny hvert år, dvs. at de starter med blanke ark. Fundamentet som trekkes opp er imidlertid alltid spørsmålet om forholdene for ungdom i Nordland nå og i framtida; hva som er bra og kan bli bedre, hva som er vanskelig og bør gjøres noe med, og "*hva som skal til for at du skal komme tilbake til Nordland*". Det jobbes fram forslag innen fem faste temagrupper: transport, kultur, helse, utdanning, miljø. Administrasjonen og fylkesrådene gjennomgår UNGplan for sine saksfelt og gjør sine faglige og politiske påtegninger før den legges fram for fylkesrådet og deretter fylkestinget (der unge fra UFT har møte- og talerett og kan følge opp behandlingen av tiltaksplanen med).

Sogn og Fjordane. Fylkestinget for ungdom har et såkalt *politisk måldokument* som viser standpunkter på ulike saksområder. Måldokumentet ble første gang utarbeidet i 1997 og det blir hvert år gjennomgått og revidert av Fylkestinget for ungdom (FFU). Måldokumentet spenner over en lang rekke hovedtema, alle med

flere konkrete undertema : Arbeidsliv, folkehelse, kultur, miljø og næring, opplæring, samferdsel, kommunestruktur og ungdomsdemokrati i kommunene. Arbeidet med å få til ungdomsråd i alle kommunene en av hovedsatsingene nå, samt arbeid i forbindelse med at skolestrukturen for videregående opplæring er oppe til vurdering.

Nord-Trøndelag. I i 2003-2004 ble det gjennomført en ungdomsstyrt prosess med mange samlinger rundt om i fylket og der de kom fram til den overordnede visjonen ”Nord-Trøndelag: der alt e mulig - uansett!”, med fire underpunkt som kan leses som strategier:

- Du skal være med å bestemme
- Du skal kunne utvikle dine talenter
- Det skal være kort vei fra idé til handling
- Sammen skaper vi den beste framtida!

Visjoner kan lett forbli ”fine ord” uten praktisk betydning. Men det spesielle med denne visjonen er at dette er en ledestjerne som er utformet av ungdom i fylket. Ni år senere lever visjonene fortsatt. De forplikter, sies det. Ungdom kan bruke dem overfor ”systemet” eller politikere som ikke følger opp saker: ”*det skal være kort vei fra idé til handling!*” En av de voksne som var med i prosessen sier dette også var med på å bygge identitet fordi det ble stående som ”bruksregler” for hvordan en ville være og hvordan en ville handle. Nå ligger visjonen på framsida på fylkeskommunens nettsted.

I Nord-Trøndelag er de nå i slutfasen av produksjonen av en *Ungdomspolitisk plattform* som trekker opp strategiene for ungdomssatsingen i fylket. Ønsket om en slik plattform har eksistert i flere år, og ble endelig vedtatt i Fylkestinget i fjor. Administrasjonssjefens ledergruppe fikk ansvar for å sette i gang arbeidet og daglig leder i NTBUR ble engasjert som prosjektleder. Ungdoms innspill er inkludert på ulike måter: med resultatene fra den årlige Ungdomskonferansen, med innspill fra den fylkesvise Ungdomsrådssamlingen, med innspill fra NTBUR’s medlemsmøte og styremøter, samt fra Ung Tiltakslyst. Det anslås at 2/3 av strategiene er basert på synspunkter fra ungdommen selv.

Møre og Romsdal. I Møre og Romsdal arbeidet de mellom 2006-09 med et eget *UNG-program*. Det var initiert av Fylkestinget på bakgrunn av fraflyttingsproblematikken blant ungdom mellom 20 og 29 år og skulle samordne innsatsen for unge i ett program. Programmet har vært en av fem storsatsinger i forsøket med enhetsfylke i Møre og Romsdal. I sluttrapporten fra programmet legges det vekt på identitetsbygging og tilhørighet, betydningen av reell medvirkning, samt å synliggjøre kulturtilbud, yrkes- og utdanningstilbud og karriere- og framtidsmuligheter i fylket.

Ungdommen som er samlet på det årlige Ungdommens Fylkesting utformer og vedtar et *Handlingsprogram for Ungdomspanelet*, dvs. at det er prioritering av saker som denne kjernegruppa skal jobbe med gjennom det kommende året. Det sist vedtatte handlingsprogrammet har fokus på utvalgte tema: deltakelse i regionalt planarbeid, bedre transportordninger og rabattsystemer for ungdom (også nasjonalt), styrke ungdomsdemokrati (jobbe med lokale ungdomsråd og med å få etablert et nasjonalt ungdomspanel), tiltak knyttet til utdanning (MOT-kampanje, frafallsprosjekter), samt Fair-Trade-tematikk.

5 Møtet mellom ungdom og politikere

5.1 Etablering av praksiser og møteplasser

Det må være et politisk klima for at ungdoms deltakelse skal etableres og utvikles. For det første må det ligge en holdning til grunn som åpner for og støtter ungdoms engasjement og deltakelse. For det andre må det sørges for at ungdomssatsingene - og medvirkingen er forankret i systemer for forpliktende praksis og rutiner for samhandling. Dialog og samhandling dreier seg om så vel formaliserte møteplasser og rutiner som etablerte praksiser. Det er vanlig at fylkestingspolitikere stiller på de årlige storsamlingene (for eksempel Ungdommens fylkesting), og at ungdom møter i Fylkestinget for å redegjøre for forslag, innspill og synspunkter. Dessuten er det flere eksempler på at ungdom møter i utvalg, komiteer og prosjektgrupper.

5.2 Ungdommens fylkesting som møteplass

Samhandling mellom ungdom og politikere på denne møteplassen, som langt på vei må sies å være de unges arena, har litt ulik karakter og det synes som det er valgt litt ulike former. Her finner vi alt fra at politikere stiller opp med hilsningstaler til de unge til at politikere over mange timer sitter sammen med ungdommene i grupper og jobber fram forslag. Det siste er praksisform på Ungdomskonferansen i Nord-Trøndelag, der unge prosessledere sørger for at dette foregår på ungdommens premisser. Samarbeidet resulterer i definerte mål og tiltak på gitte tema som så overleveres fylkestinget v/fylkesordføreren ved arrangementets slutt. En viktig

post på programmet er for øvrig en redegjørelse for hva som har skjedd i forhold til forslagene fra fjorårets ungdomskonferanse.

På Fylkestinget for ungdom i Sogn og Fjordane er det etablert en samhandlingsmodell der politikerne som er til stede både lytter på de unge og får stille dem spørsmål, samtidig som de unge kan stille spørsmål til politikerne. Det er også slik at politikerne går rundt i gruppene og snakker med ungdommene.

Det synes å være størst tilfredshet med etablerte dialogformer som innebærer *aktiv meningsutveksling* og *aktivt samarbeid* mellom ungdom og politikere, sammenlignet med om politikerne "bare" er der for å lytte. Politikerne som møter de unge i aktive dialoger kan veilede og redegjøre for de aktuelle politikkområder. Men muligheten for at de påvirker de unge i den ene eller den andre retningen er selvsagt også til stede. I Møre og Romsdal har de for øvrig etablert en praksis med at kontakt mellom ungdom og politikere utenom formelle møter formidles gjennom koordinator i administrasjonen. Dette er gjort for at politikere ikke skal kunne lobbe sine saker gjennom ungdommen eller misbruke ungdomsorganene for sin partipolitikk. Det oppfattes som en ryddig ordning, men er samtidig et uttrykk for en bevissthet om påvirkningsmulighetene som eksisterer når erfarne aktører møter uerfarne, og der alder og modenhet vil representere en tyngde.

I flere av fylkene sier de unge at det gjerne er noen gjengangere blant politikerne; det er de som er spesielt interesserte og/eller de stiller der som gruppeledere. I ett av fylkene synes ungdom at flere politikere kunne vist større interesse, men stort sett er de unge svært fornøyde med hvordan møtene - i vid forstand - med politikerne foregår. Tilretteleggingen er viktig og det er vanlig at ungdommen har avgjørende innflytelse på opplegget, og bestemmer innlegg og arbeidsform. Dette er de unges arena. Men ofte skjer dette i samarbeid med ansatt koordinator i fylkeskommunen og noen fylkespolitikere.

5.3 Fylkestinget som møteplass

Møter mellom ungdom og politikere skjer på begge arenaer, dvs. at ungdom også deltar i dialog og samhandling med politikere når

Fylkestinget er samlet. Konkrete eksempler nedenfor viser at dette foregår litt forskjellig, men at det er flere likhetstrekk.

I Nordland er for eksempel representanter fra Ungdommens fylkesting (UFT) alltid til stede på *møtene i Fylkestinget*. I forkant av selve fylkestinget arrangeres det nå et *formøte* mellom ungdommen og gruppelederne for de politiske partiene. Da kan de unge gi innspill direkte til fylkestingssaker som skal opp, enten det er ”rene” ungdomssaker eller andre saker der det er viktig å få fram et ungdomsperspektiv. Lederen for UFT sier at praksisen med formøter er et viktig knutepunkt og at det er ønskelig at dette blir en fast ordning. Tidligere har det ikke vært slike møter. Han understreker at han ser på UFT som ei vaktbikkje som jobber politisk og at noe av det viktigste er at ungdom får møte politikere og diskutere politikk, ikke bare legge fram saker og synspunkter.

Under selve *fylkestingsmøtet* har UFT møte- og talerett og er alltid på talerstolen som første punkt for å ha en ”appell”, fortelle hva de har jobbet med i det siste, ”rose og rise” de voksne politikerne, belyse saker eller følge opp og etterlyse hvordan det går med saker som UFT har spilt inn. De unge kommer også med ungdomsperspektiv på ulike allmenne saker. I tillegg til å sørge for det nevnte formøtet med gruppelederne og bruk av taleretten i møtene, så er *mingling og uformelle samtaler mellom møtene* en del av opplegget for å sikre dialog og kontakt. Det sies at dette har veldig mye å si for å styrke bevisstheten hos politikerne om at ungdom må brukes, tas hensyn til og at også ungdomssynspunkter må legges til grunn. De unges tilstedeværelse på fylkestingsmøtene beskrives som svært viktig.

I Møre og Romsdal er Ungdomspanelet (UP = arbeidsutvalget) alltid til stede under *fylkestingsmøtene* (som foregår fire ganger i året over tre dager, hvor UP deltar på de to første), og de har møter samtidig og på samme sted som der Fylkestinget foregår. På den måten møter de også politikerne litt uformelt utenom møter. I tillegg følger ungdommen saker som de er interessert i som tilhørere i fylkestinget. En gang i året er det *spørretime* i fylkestinget der ungdom får anledning til å spørre politikere om spesielle saker som de har forberedt. Erfaringene fra spørretimene og ungdommens deltakelse på Fylkestinget viser seg å være gode. Informantene fra fylkeskommunen forteller også at de unge er

svært godt forberedt når de legger fram saker, og det vises seriøsitet og engasjement.

Det finnes modeller som åpner for at *flere* ungdommer kan delta aktivt, slik eksemplet fra Nord-Trøndelag viser. Der er det slik at den første halve dagen av tredagers fylkesting settes av til dialog med ungdom om ulike tema, av og til tema som skal opp i fylkestinget senere. "Temating" kalles dette. I tillegg til Fylkestinget møter 2 ungdom fra hver kommune (vanligvis fra ungdomsrådet) og ordførerne. Dette skal være prosesser som kjøres på ungdoms premisser og der saker belyses fra deres ståsted. Derfor samarbeider staben i "Ung i Nord Trøndelag" og fylkesordføreren om å utforme opplegget. Gruppene konkluderer, presenterer i plenum og saken går så til oppfølging. Fylkesordføreren sier at "*selv om det er mange vanskelige tema så er det utrolig hvor godt det går?*"

Det er for øvrig blitt tradisjon med at forslagene til tiltak fra den årlige storsamlingen Ungdomskonferansen legges fram for det neste fylkestinget som blir avholdt. Det er det lederen for "arbeidsutvalget", NTBUR, som gjør.

Også i Sogn og Fjordane møter ungdom på fylkestinget. Ungdomspolitiskutval er tilstede en gang i året og orienterer politikerne om sitt arbeid og sine planer.

5.4 Regionale planprosesser som samhandlingsarena

Deltakelse i planlegging for samfunnsutvikling i regioner og fylker involverer ungdom i distriktpolitiske tema problemstillinger og utfordringer. Samtidig er det ungdommens egen framtid dette dreier seg om. "*Ungdom er en viss prosentandel av befolkningen, men de er hundre prosent av framtida*", sier fylkesordføreren i Sogn og Fjordane.

Den nye planloven legger opp til nye former for kommunale og regionale planstrategier og for medvirkning i planprosesser for ulike berørte grupper og aktører med ulike interesser. Ungdoms medvirkning er viet egen oppmerksomhet i nye PBL.

Flere av fylkeskommunene er nå midt i prosesser med å utforme regionale planstrategier, der ungdom enten er involvert eller det er planer om det. Også dette er samhandlingsarenaer for ungdom og

politikere. Nedenfor beskriver vi eksempler på organisering og praksisformer.

Sogn og Fjordane har gode erfaringer med å involvere ungdom i planlegging. I den forrige planprosessen med fylkesplan ble det blant annet arrangert en endags idédugnad der ungdom og fylkesutvalget og fylkesrådmannen satt sammen for å utarbeide innspill. De erkjente da hvor viktig det var at ungdom kom inn på idéstadiet fordi mulighetene for å påvirke og legge premisser da var større enn senere i prosessen. Nå er de midt i prosessen med Regional planstrategi. Foreløpig har ikke ungdom deltatt på samme måte som de gjorde ved den forrige fylkesplanen, men intensjonen er at de skal involveres. Plan- og samfunnsavdelingen i fylkeskommunen har lagt opp til brede prosesser og skal ha 2 ungdomssamlinger med noen ukers mellomrom. Første samling skal de reise opp problemstillingene og den andre samlingen skal de reflektere og komme med innspill. De inviterer ganske bredt: både fra Ungdomspolitisk utvalg på fylkesplan, Ungdomsråd i kommuner og Elevorganisasjonen.

Møre og Romsdal har involvert ungdom i arbeidet med Regional planstrategi som nylig er avsluttet og med ny Fylkesplan 2013 - 2016, regional plan for Møre og Romsdal, som nylig er påbegynt. De har utviklet sine arbeidsmetodikker etter hvert så de passer bedre for de unge. Opplegget ble justert etter å ha erfart i tidligere prosesser at innledninger ble for lange, for tungt stoff og feil vinklet på planprosesser og planstrukturer. Arbeidsformene i gruppearbeidene på dialogmøter og seminarer varierer, men det er viktig at metodene som velges er variert og at de sikrer at alle får mulighet til å fremme sine synspunkter. Da for eksempel Regional planstrategi var *tema i Ungdommens fylkesting* høsten 2011 fikk delegatene først en presentasjon av regionale utviklingstrekk, med særlig fokus på nøkkelbegrepene folk, næring og trivsel. Deretter fikk de i oppgave å lage en beskrivelse av sitt drømmesamfunn og foreslå tiltak for å realisere dette. I den prosessen måtte de prioritere – og på den måten komme med innspill til planen.

Som en del av arbeidet med å revidere fylkesplanen, er det gjennomført et *dialogmøte med Ungdomspanelet*. Ungdommen er særlig opptatt av samferdsel (sykkel- og gangveier og kollektivtilbudet), kompetanse- /utdanning og arbeidsplasser. I tillegg er de opptatt av miljøspørsmål. De unge beskrives som reflekterte, de stiller

utfordrende spørsmål og anses å ha en stor verdi for planprosessene.

Nord-Trøndelag. Også her har de erfaringer fra tidligere prosesser med fylkesplanarbeid, inkludert opplegget de kjørte for noen år siden med å lage en felles fylkesplan for hele Trøndelag og Trondheim. Det var for øvrig i den forbindelse at ungdommen kom opp med det som skulle bli det brede visjonsarbeidet. Arbeidsmetodikkene de anvendte i planprosessen var basert på opplegg som var utprøvd på de årlige Ungdomskonferansene, der ungdom og politikere jobber fram forslag sammen, dvs. en verkstedsmetodikk på ungdoms premisser. Politikere sier at en viktig forutsetning for å få dette til å fungere er å ha en metode som passer ungdom og (derfor) bruke ungdom som prosessledere. Nå er Regionalt utviklingsprogram (RUP) under utarbeiding og det kjøres en prosess der blant annet daglig leder for NTBUR er med i skrivegruppa for programmet. Aktuelt tema i arbeidet er hvordan ungdom skal involveres og hvordan øke bevisstheten om ungdomsmedvirkning blant politikere.

Nordland. I Fylkesplan for Nordland 2008-2011 var ungdomsmedvirkning inkludert i strategier for regionbygging og utvikling av regional identitet: ”For å sikre bosetting, verdiskaping og levedyktige lokalsamfunn, må det legges til rette for at ungdom skal bosette seg i Nordland etter endt utdanning. Ungdom bør i sterkere grad involveres i utvikling av regionale fortrinn. Medvirkning fra ungdommen kan skje på ulike arenaer i kommunen, både innenfor politikk, kultur og skole” (www.nfk.no).

Nå pågår det parallelle prosesser i hver av de 7 regionene i fylket for å få innspill til ”Regionalplan for Nordland”. Ungdom og fylkestingspolitikere fra den enkelte region har møter med ”sitt” regionråd. Dette er et nytt opplegg og hensikten er bl.a. å utnytte nærhet og regional tilhørighet og skape et regionalt eierskap til planleggingen. Erfaringene så langt er at noen regionråd har større bevissthet på involvering av ungdom enn andre. Lederen i Ungdommens fylkesting har selv så langt deltatt i 3 slike møter for å komme med innspill til den regionale planen, og da har det særlig vært fokus på utdanning, sysselsetting og arbeidsmuligheter i framtiden.

Det finnes også eksempler på andre planprosesser i Nordland der ungdom har deltatt i arbeid med temaplaner på fylkesnivået. Ett eksempel er *klimaplanen*, og fylkesråden forteller hvordan de var ute i hele fylket med åpne møter og stands der ungdom de møtte fikk ”postkort” de kunne bruke til å skrive inn sine forslag. Erfaringene var gode, ikke minst med at de nådde ut til andre grupper enn de som de vanligvis er i dialog med og derfor fikk litt andre typer innspill. Et annet eksempel er planene om å involvere ungdom når de nå skal i gang å lage en *kultur- og miljøstrategi*. Ett av temaene er arenavvikling, dvs. produksjon for kunst, kultur og opplevelser, og mulige strategier for å gi unge muligheter til å arrangere ting sjøl.

Regional framtid er også på dagsorden *på tvers av landegrensene*. Ungdom i Nord-Trøndelag er for eksempel med i et Interreg-prosjekt med Jämtland om strategier for å utvikle en livskraftig region. Et annet eksempel er at ungdom i alderen 17-25 år i de tre nordligste fylkene nå er invitert til å delta i en workshop om samarbeid om visjoner, strategier og muligheter for framtidens utvikling i Barentsregionen.

6 Etablerte tiltak for ungdom

Fylkeskommuner har vedtatt bestemte satsingsfelt og bevilger midler til arbeid for å nå målene og til drifting av spesielle tiltak og ordninger. Dette dreier seg om andre ting enn det som går under ordinære virksomheter, som for eksempel videregående skole, folkehelse eller idrettsanlegg med regionfunksjoner.

Som vi viste tidligere så ligger distriktpolitiske utfordringer og målsettinger som et fundament for ungdomssatsinger i de fylkene vi har sett nærmere på, dvs. at satsinger ses som framtidssatsinger. Samtidig er konkrete tiltak, prosjekter og ordninger viktig for ungdom her og nå.

De vanligste satsingene er knyttet til følgende tema:

- Deltakelses- og innflytelsesorganer og arenaer
- Kulturtiltak og – opplevelser
- Transportordninger
- Elev- og lærlingombud
- Ungt entreprenørskap, arbeidsformidling, etablererordninger
- Tilskottordninger til kreative tiltak og nyskaping
- Informasjonsvirksomhet

6.1 Kulturfeltet

Fylkeskommunenes ordinære bevilgninger til kultur- og idrettstiltak er selvsagt viktige for ungdom og har betydning i kraft av sammenhengen mellom trivsel og bolyst. En del fylker har dessuten bevilget egne midler til kulturtiltak og kreative tiltak som ikke kommer inn under ordinære tilskottordninger til frivillige organisasjoner eller institusjoner. Det er imidlertid vanskelig å få

noe nøyaktig bilde av omfang og innretning uten å kartlegge dette grundigere enn vi har hatt anledning til her.

Det som tydeligst framstår som del av ungdomssatsingene, blant annet fordi de omfatter veldig mange unge, er Kulturkort for ungdom og Ungdommens Kulturmønstring (UKM). Dessuten tiltaket Den kulturelle skolesekken, som finnes i alle fylkene (men som vi ikke har sett nærmere på). Mens kulturkort gir rabatter som har en kvalitativ betydning i hverdagslivet, er UKM noe som foregår bare en gang i året som en type festivaler med og for ungdom. Men også UKM kan ha en viss betydning året rundt for alle som øver og perfektionerer seg for deltakelse. Dessuten genererer det kulturaktivitet i så å si alle kommuner. Begge tiltakene kan for øvrig sies å ha symbolfunksjoner som en type motvekt mot forestillinger om begivenhetsløse distrikter.

Fylkeskommunene bruker en god del ressurser til å finansiere og drifte ulike former for kulturkort. Det er også fylkeskommunene som har ansvaret for de fylkevisе mønstringene i UKM, og noen steder er dette lagt inn under satsingen på ungdomsfeltet, andre steder ikke.

6.1.1 Kulturkort for ungdom

Mange fylkeskommuner har en form for kulturkort for ungdom, med litt ulike modeller for innhold og bruksområde. Så langt vi har klart å kartlegge finnes en slik ordning i 10 fylker. Hensikten er å bedre tilgjengeligheten til kulturopplevelser - og aktiviteter. Kultur- og kirkedepartementet og fylkeskommunene finansierer ordningen. I alle de fire case-fylkene ligger det inne rabatter på konkrete arenaer og tilbud, fra museum til idrett og arrangementer. Noen gir støtte direkte til arrangører. Det er altså litt ulike lokale varianter. Blant annet er det forskjeller mht. hvilke aldersgrupper som kan nyte godt av rabattordningen og hva slags tiltak som inngår. De unge betaler en viss (lav) sum for kortet og får store rabatter.

Sogn og Fjordane har et kulturkort for ungdom i alderen 16-20 år til gode. Alle som arrangerer kulturarrangement for denne aldersgruppa kan søke om tilskott for å kunne tilby rabatt for ungdom. I 2011 var det avsatt en million kroner til kulturkort for ungdom. I følge fylkeskommunen er formålet todelt:

Det skal for det første gje ungdom i fylket større buglede, ved å gje dei billigare tilgang til kulturarrangement som er populære blant ungdom. I tillegg skal kulturkortet gjennom tilskot til arrangørar, inspirere til å etablere nye kulturtilbod for målgruppa.

Her ser vi hvordan logikken ungdomssatsing og distriktspolitikk er koblet. Kulturkortet omfatter ulike type arrangementer som for eksempel teater, festivaler, konserter, opera og idrettsarrangementer, mens kino, egentreninger og medlemskap ikke inngår. Ordningen administreres av kulturavdelingen i fylkeskommunen og det er hovedutvalget for kultur som to ganger i året avgjør hvem som får støtte, etter råd fra Ungdomspolitisk utvalg. Ungdom har altså en viss påvirkningsmulighet på hvilke kulturarrangementer som støttes og derved kan gi ungdommen rabatt.

Nordland har en ordning med kulturkort til ungdom mellom 13 og 19 år som gir dem rabatt på et vidt spekter av tilbud. Arrangører kan søke støtte og unge får rabatt. De har lagt inn en differensiering for å få økt oppslutning om kortet (nå rommer den ca. 70 prosent av målgruppen); de som har kulturkortet får gratis transport, mens andre må betale litt. Ordningen rommer også "kulturtransportstøtte" ettersom det er viktig å få transport for ungdom til nabokommuner - og regioner der det foregår kulturting. Dette er for øvrig en ordning som erstattet "Hjem for en 50-lapp" som de hadde tidligere og som ikke var knyttet til spesielle kulturopplevelser - og aktiviteter.

Møre og Romsdals kulturkort for ungdom gjelder for aldersgruppen 16-20 år (men på kino fra 15 år). Her inngår altså kino, noe det ikke gjør i nabofylket. Ordningen gir 25 prosent rabatt på kulturopplevelser ved en del institusjoner, kino og kulturhus. Dessuten er det inngått spesielle avtaler med større rabatter på visse festivaler, som Jugendfest og Moldejazz. Ungdomspanelet (medvirkningsorgan) har opprettet en egen Facebookgruppe der arrangementer og tiltak profileres. De bruker også den egne nettsiden ungweb.no til profilering.

Nord-Trøndelag har sammen med Sør-Trøndelag et rabattkort de kaller "Plænti". Det gjelder for ungdom mellom 13 og 20 år og gir rabatt på konserter, utstillinger, kino, fotballkamper, teater, heisskort skisenter, paintball osv. Også i dette fylket gis det rabatt på visse festivaler, som Storåsfestivalen, Steinkjerfestivalen og

Olavsfestdagene. Det koster kr. 100 for et skoleår, og bestilles på nett samt selges rundt på skolene av ungdom (klassen får en viss fortjeneste). De har en egen nettside (www.plænti.no) der nye arrangementer og ordninger legges ut, pluss at det er mulig å skrive inn kommentarer, stemme på arrangement og sende inn anmeldelser og bilder.

6.1.2 Ungdommens Kulturmønstring

Ungdommens Kulturmønstring (UKM) er blitt et veletablert nettverk av små lokale festivaler der unge kan delta med alle slags kulturuttrykk. På nettsiden som dekker hele landet beskrives dette kulturtiltaket slik: ”UKM er en av landets største offentlige satsninger på ungdomskultur, og har pågått siden 1985. UKM er ingen konkurranse. Juryens utvelgelse skjer på grunnlag av originalitet, kreativitet, publikumskontakt og kvalitet, og de utvalgte deltakerne skal speile bredden i den lokale mønstringen. Premien for de som går videre er å få stå på en enda større scene, og treffe ungdommer fra andre deler av landet. Noen får også mulighet til å representere UKM som ambassadører utenfor landets grenser.” (www.ukm.no)

UKM foregår først på kommunenivå. Kvalifiserte deltakere sendes deretter til fylkesnivået for til sist å ende som en mønstring på nasjonalt nivå. Regionalt er UKM fylkeskommunens ansvar, men det organiseres litt forskjellig i de 19 fylkene som i 2011 arrangerte UKM som samlet mellom 6 og 7000 ungdommer i fylkesmønstringene. UKM nasjonalt mener at ”Det er et ønske at flere fylkeskommuner skal ta en mer aktiv rolle i arbeidet med kvalitetsutvikling av UKM lokalt, og at fylkeskontakten blir gitt de nødvendige ressurser og mandat til å bidra til et styrket UKM i kommunene” (www.ukm.no)

6.2 Transporttilbud

Transport som satsingsfelt overfor ungdom i fylkeskommunal regi kommer først og fremst til uttrykk ved at det etableres ordninger for gunstig kollektivtransport og det settes av ressurser til å drifte dem. Men mer indirekte vil det også ha betydning at det anlegges et ungdomsperspektiv på transportplanleggingen.

For transportmulighetene, og begrensingene, er et tema som veldig mange unge er opptatt av. Det går igjen i de strategiplaner og handlingsplaner som ungdom selv har utarbeidet og det er høyt på dagsorden når ungdom deltar i prosesser med utforming av fylkesplaner eller regionale planer og planstrategier. I mange distriktsfylker og bygderegioner er det et problem for ungdom at det er vanskelig å komme seg til og fra fritidsaktiviteter fordi kollektivtilbudet er magert på ettermiddag og kveldstid. Dette er forhold som bidrar til forestillingene om hverdagsliv i distriktene, noe som også er med på å styrke eller svekke framtidig bolyst og preferanser.

Det er vanskelig å framskaffe informasjon om hvilke ordninger som finnes i landets fylkeskommuner (se vedlegg 2). Det synes å være administrert av ulike avdelinger samt private transportselskap, og det er høyst variabelt mht. tilgjengelig informasjon om dette på nettsidene. Det vanligste synes å være rabattkort som ungdom betaler en viss sum for, samt ”Trygt heim for en femtilapp”-ordninger som er organisert transport i visse perioder, som jul og nyttår.

Informasjon fra case-fylkene gir et fyldigere bilde. Nedenfor gir vi en relativt detaljert beskrivelse fra Sogn og Fjordane som har et sammensatt system og en egen satsing på dette feltet. Deretter viser vi hvordan ungdomsorganene i to andre fylker er opptatt med å få til tiltak på transportsektoren.

6.2.1 Eksempel på kollektivsatsing for ungdom

Sogn og Fjordane fylkeskommune satser store ressursar på kollektivtilbud for ungdom og har tre hovedtiltak: Lokale transporttilbud til ungdom (LTU), ”Trygt heim for ein 50-lapp” og Ungdomskortet med rabatt på vanlig transport. (se egen nettside: www.ungtransport.no.)

Ungdomskortet er den tyngste satsinga og er et kort som gir ungdom mellom 16 og 19 år rett til å reise fritt med kollektivtilbudet i Sogn og Fjordane mot å betale et fast beløp i måneden (kr 350 i 2011). Ordningen gjelder både busser og båter. Men det hjelper lite med rabatt dersom det ikke finnes kollektivtilbud på strekninger og tidspunkt som ungdom har behov for. Derfor har fylkeskommunen etablert *LTU: Lokale transporttilbud for ungdom*. Vi

gjengir her deres egen beskrivelse for å synliggjøre et eksempel vi mener har overføringsverdi, også fordi organiseringa er delegert ut til lokale ”eksperter”, inkludert ungdommen selv:

Ein ser føre seg fleksible ettermiddags- og kveldsskyssar utført med maxi-taxi eller minibuss. Med fleksible skyssløysingar meiner vi at skyssen vert tinga på førehand, og det er oppslutnaden om tilbødet som er avgjerande for om ruta går. Skyssen treng ikkje gå etter nokon fast rutetrase.

Som eksempel på fritidsaktiviteter som skyssordningen kan omfatte nevner de ungdomsklubber, kveldsåpne skitrekk, konserter og lignende. Men kunnskap om lokale behov skal legges til grunn og lokale aktører skal involveres:

Ungdomsråd og kommunar vert no inviterte til å utforme eigne skyssopplegg og søke fylkeskommunen om midlar for å få dette i gang.

Dersom det gis midler til det omsøkte prosjektet skal det etableres egen prosjektgruppe der representanter for ungdommen også er med. Ansvar et delegeres til lokalplanet:

Prosjektgruppa har ansvar for å organisere skyssen, og skal sjå om det er mogeleg å få inn midlar også frå andre (t.d. kommunen eller frivillige organisasjonar). Vidare må gruppa bestemme kva brukarane skal betale for skyssen, og ta ansvar for at det igangsette skystillbødet held seg innafor dei midlane ein har til rådvelde.

Sist var det 18 kommuner som søkte og fikk innvilget lokale transportmidler. I tillegg bevilget fylkeskommunen 10 000 kr. til transporttilbød i forbindelse med Fjellfilmfestivalen på Turtagrø i september.

I tillegg til de nevnte ordninger har Sogn og Fjordane ”*Trygt heim for ein 50-lapp*”. Dette er en ordning som er i bruk hele året, også om sommeren og i romjula og nyttårshelga. Fra byer og tettsteder der ungdom samles går det busser og maxi-taxi med faste avgangstider og –steder, men de har fleksible rutetraséer og endepunkt der det er mulig.

6.2.2 Eksempel på ungdoms engasjement for kollektivtilbud

I **Møre og Romsdal** har Ungdomspanelet (arbeidsutvalg for Ungdommens fylkesting) engasjert seg i kollektivtrafikkspørsmål, både når det gjelder hva slags kollektivtilbud som finnes hvor og rabattordninger for ungdom. Dette har også spredd seg lokalt, og for eksempel dro ungdom fra Ålesundsområdet i april 2012 i gang en kampanje for å få et bedre tilbud på buss og hurtigbåt. Samferdselsavdelingen i fylket er positive til at ungdommen engasjerer seg i kollektivtransport. Selv om ikke alle ønsker kan innfris, oppfordres ungdommen til å uttale seg samlet, der forslag som er listet opp etter hva som er viktigst vil gjøre arbeidet lettere. Ungdomspanelet jobber for å redusere prisen på Ungdomskortet enda mer, samt øke aldersgrensen slik at også ungdom *over* 19 år kan benytte ordningen

Men ungdommen er også opptatt av Nasjonal Transportplan, og på sin nettside ungweb.no ligger et eget oppslag om dette med oppfordring til unge om å melde inn meninger:

Regjeringen skal neste år legge fram stortingsmelding om en ny Nasjonal transportplan (NTP). Nå kan du bli med på diskusjonen rundt forslaget til denne planen. Regjeringen inviterer alle med interesse for samferdsel til å gi dem innspill.

Ungdomspanelet har dessuten selv reist til Oslo nå i vår sammen med fylkesvaraordføreren for å møte Mørebenken på Stortinget. Hensikten med møtet var først og fremst å legge fram Ungdomspanelet synspunkter på Nasjonal Transportplan, der de var særlig opptatt av at planen har for lite fokus på myke trafikanter og kollektivtransport. Lyntog, bruløsninger istedenfor tuneller, og nasjonalt ungdomskort var blant hjertesakene. I følge deltakerne var dette i tråd med intensjonen om at Ungdomspanelet skal være et aktivt bindeledd mellom ungdom og fylkeskommunen, skal drive lobbyvirksomhet overfor politiske styresmakter og iverksette Ungdommens fylkesting sine intensjoner. De to representantene fra fylket lovet å ta innspillene med seg videre i arbeidet med NTP.

I **Nordland** har Ungdommens fylkesting ”Transport” som ett av fem temaområder i sin tiltaksplan, som utformes som forslag/mål hvert år på deres storsamling. I 2011 dreide dette seg blant annet om å få hevet grensen for barnebillett opp til 18 år, få studentrabatt på alle ferger og hurtigbåter, få tilrettelaget transport til ulike sosiale og kulturelle arrangementer og ikke minst få fylkeskommunen til å utvikle det de kaller et behovsstyrt kollektivtransporttilbud. Sistnevnte går ut på å lage et bestillings-system innen et gitt tidsrom, med noen likhetstrekk med det vi beskrev i Sogn og Fjordane.

6.3 Elev- og lærlingombud

Nordland var det første fylket i landet som fikk elev- og lærlingombud, og vi tar utgangspunkt i deres ordning for å beskrive innhold og funksjon. 16 fylker har nå en aktiv ombudsordning. Flere steder inngår ombudet som en del av ungdomssatsingen og har kontorfellesskap med personer som jobber med de andre tiltakene. Dette er en klar fordel som mange trekker fram. I tillegg til at elev- og lærlingombudet har ombudsfunksjoner for enkeltelever og klasser, så er de viktige aktører når det gjelder skoledemokratiet og medvirkning gjennom elevrådene.

Nordland. Elev- og lærlingombudet er ombud for alle som er i en opplærings situasjon i regi av fylkeskommunen. ”Den viktigste oppgaven er å styrke og videreutvikle elevers, lærlinger og lærekanidaters medvirkning og deltakelse i opplæringen”, heter det på nettsiden. Ombudsfunksjonen innebærer blant annet å gi råd og veiledning til enkeltpersoner og grupper og informere om rettigheter og plikter. Ombudet bistår også i enkeltsaker og klagesaker og uttrykker at en sentral oppgave er å ivareta målgruppens interesser og være talerør for dem.

Det vises også til at ombudet har en viktig funksjon som brobygger som skal fremme dialog, samarbeid og forebygge konflikter mellom skole/lærebedrift, fylkeskommunen og elevene, lærlingene og lærekanidatene. Ombudet fungerer på et selvstendig grunnlag og er uavhengig av politisk og administrativ ledelse i utøvelsen.

Nettverk og samarbeidsrelasjoner er viktig for denne typen ombud. Elev- og lærlingombudet har kontorfellesskap med de

andre personene som jobber i ”Ung i Nordland”, noe som gir alle parter gevinster i form av informasjon, samordning og kompetanseutveksling. Samarbeidsrelasjoner er selvsagt med aktører innen utdanningsavdelingen, videregående skoler, opplæringskontor og Elevorganisasjonen i Nordland.

Å styrke elevdemokratiet og skolen som en demokratisk arena er en viktig del av ombudets arbeid. Skolering og kompetansebygging av elevråd hører til denne funksjonen, og det arrangeres blant annet samlinger med elevrådsledere og kontaktlærere for hele Nordland. Slike samlinger tar også opp andre tema enn medvirkning, for eksempel frafallsprosjekter.

Elevrådskoleringen må også ses i et videre perspektiv siden mange av dem velger representanter til de kommunale ungdomsrådene. Dette innebærer at den kompetansen som elev- og lærlingombudet bidrar til å bygge opp kan komme lokaldemokratiske ordninger til gode. Dessuten er det en del av de unge fra de lokale ungdomsrådene som blir representanter i fylkeskommunens medvirkningsorganer. Som vår oversikt fra hele landet viser så er det også fylker som har medvirkningsorgan som er ”rent” sammensatt av elevrådsrepresentanter. Dette er altså arenaer og demokratibyggning som må ses i en helhet.

6.4 Arbeid og entreprenørskap

At det er spennende og relevante arbeidsplasser er noe av det aller viktigste som skal til for at ungdom skal bosette seg i distriktkommuner. Som vi viser i denne undersøkelsen så er det en lang rekke andre forhold som også er viktige, men betydningen av dem svekkes dersom tilgangen på jobber er mager. Og dersom informasjonen om arbeidsmulighetene ikke er bra nok.

Målgruppen for ungdomssatsinger befinner seg stort sett i et utdanningsløp mer enn i en arbeidssituasjon, noe som betyr at fylkeskommunenes innsatser knyttet til arbeidsliv og entreprenørskap i hovedsak sikter seg inn mot unge voksne og voksne. Men det finnes likevel ungdomsinnrettede tiltak som skal bygge opp under og legge til rette for at ungdom skal få muligheter og inspireres til arbeid i regionen. Nedenfor beskrives noen eksempler.

6.4.1 Ung Tiltakslyst i Nord-Trøndelag

Fylkesrådet i Nord-Trøndelag har en politisk plattform der det framgår at de vil styrke satsingen på Ungt Entreprenørskap og inkludere rekruttering til arbeidslivet både i næringsliv og offentlig sektor som en tydelig del av ungdomssatsingen.

Et av de konkrete tiltakene er ”Ung Tiltakslyst – et verktøy for ungdommelig skaperkraft”. Ung Tiltakslyst er en satsing med et overordnet mål om mer ungdomsstyrt aktivitet innenfor samfunns- og næringsutvikling. Gjennom at ungdom blir sett, hørt og tatt på alvor legges det til rette for at fylket skal framstå som attraktivt for dagens unge. Her kan ungdom mellom 13 og 26 år få både råd og veiledning og prosjektmidler til å skape sin egen arbeidsplass eller gjennomføre andre kreative aktiviteter og prosjekter. Det gis ikke støtte til lønn, men derimot til markedsføring, profilering, webdomener, kurs og annen form for kompetanseheving og rådgivning. Dette tiltaket inngår som del av en større helhet med ungdomssatsing, noe deres egen presentasjon er uttrykk for (www.ungtiltakslyst.no):

- gir råd og veiledning til ungdom med ideer – hobby og næringsaktivitet
- gir økonomisk støtte inntil kr. 20.000,-
- ønsker å vise at det er kort vei fra idé til handling
- skal skape næring, kultur, bosetting og livskvalitet
- skal vise at ungdom er en viktig ressurs i det lokale og regionale utviklingsarbeidet
- ønsker å ta vare på engasjerte ungdommer, og hjelpe dem til å bli viktige samfunnsutviklere både regionalt, på landsbasis og internasjonalt

Daglig leder for tiltaket er ansatt i Regional utviklingsavdeling, og driften av tiltaket er lagt under avdelingens budsjettpost. I tillegg bidrar Fylkesmannens landbruksavdeling og Innovasjon Norge med midler til å finansiere fondet til Ung Tiltakslyst og den årlige entreprenørskapssamlingen. Ung tiltakslyst er organisert med et eget styre bestående av 4 ungdommer og 3 voksne. NTBUR (barne- og ungdomsrådet) er med som deleier av merkevaren Ung Tiltakslyst og har to representanter i styret. Ungdom er aktivt

involvert gjennom sine roller i styret og har hovedansvar for å behandle søknader og fordele midler til ulike ungdomsinitiativ. Det er mange som søker denne typen midler. Statistikkene viser at det hvert år kommer inn mellom 60 og 100 søknader, hvorav 37 prosent av søknadene i 2011 dreide seg om å skape arbeidsplasser.

Ung Tiltakslyst har en målsetting om at flest mulig av søkerne skal få veiledning og oppfølging i egen kommune. Ung Tiltakslyst har ingen mulighet til selv å følge opp søkere fra hele fylket. Det jobbes derfor kontinuerlig med å styrke kompetansen i førstelinjetjenesten og etablere forpliktende samarbeid med kommuner i fylket. I Nord- Trøndelag disponerer alle kommunene kommunale/regionale fond og det er en førstelinjetjeneste som har ansvar for næringsutviklingsarbeidet i kommunene. I perioden 2008-2010 ble det testet ut en modell for Ung Tiltakslyst i Steinkjer. Erfaringene fra denne piloten har nå blitt tatt videre i prosjektet ”Kom UT”. Målet med prosjektet er å involvere og gi reell medvirkning til flere lokale ungdommer gjennom at ungdomsrådene er med på å behandle søknader som kommer inn til Ung Tiltakslyst. I tillegg skal det fokuseres på kompetanseheving i kommunene for å sikre bedre oppfølging og hjelp.

6.4.2 Karrieredager og Ungt Entreprenørskap i Møre og Romsdal

Karrieredagen er blitt arrangert årlig for alle 10.klassene i fylket som ledd i det treårige UNGprosjektet, og om lag 10 000 elever har deltatt. Målet med dagene er å gi elevene et levende bilde av arbeids- og utdanningstilbudet i eget fylke. Foreløpig evaluering viser at karrieredagene har hatt god effekt. Ungdom har fått bedre kunnskap om hva slags arbeidsliv som finnes i fylket og hva lokalsamfunnet kan tilby. Utdanningsavdelingen i fylket har utarbeidet en årsplan for kontaktlærere i videregående skoler der yrkes- og utdanningsveiledning er blitt en fast arbeidsoppgave.

Ungt Entreprenørskap er en ideell organisasjon som arbeider med entreprenørskap i utdanning og tilbyr undervisningsmateriell, aktiviteter og kurs for hele utdanningsløpet (www.ue.no).. Formålet med Ungt Entreprenørskap er, i samarbeid med skoleverket, næringslivet og andre aktører, å utvikle kreativitet og skaperglede, samarbeidsevne og ansvar, og å gi de unge forståelse for verdiskaping og nyskaping, etikk og regler i næringslivet. Dette

finnes over hele landet. Hvert år arrangeres det også fylkesmesse for *ungdomsbedrifter* der bedriftene konkurrerer i mange ulike konkurranser. På fylkesmessa i Møre og Romsdal i mars 2012 var det 74 ungdomsbedrifter som deltok og de 4 beste gikk videre til NM i mai.

Det finnes også koblinger mellom veiledningstjeneste for gründere og videregående utdanning. I Møre og Romsdal er det et delprogram "Entreprenørskap i utdanning" i regi av hoppid.no, som er fylkeskommunens satsing på entreprenørskap for å få til flere og bedre nyetableringer i regionen. Denne satsingen er et samarbeid med Innovasjon Norge, Fylkesmannen i Møre og Romsdal og kommunene. *"Gjennom hoppid.no-kontora ute i kommunane, kan gründaren få råd og rettleiing i spørsmål knytt til etablering av eigen bedrift."*

6.4.3 Framtidsfylket i Sogn og Fjordane

I dette fylket har de tiltaket "Framtidsfylket – karriere i Sogn og Fjordane" (www.framtidsfylket.no). Det ble i sin tid initiert av næringslivet for å *"gjere aktive grep for å setje seg sjølv på kartet som ein stad der du kan gjere ei spennande karriere"*. Selskapet er i dag eid av 25 eierbedrifter, deriblant både private næringsaktører og fylkeskommunen. Framtidsfylket omfatter tre verktøy for rekruttering: en nettportal, karrieremesser og traineeprogram. De arrangerer egne *karrieremesser* og deltar på andre. Slike messer, den siste var i Grieghallen i Bergen i februar, har for Framtidsfylket som målsetting "å vere ein møteplass for arbeidsgjevarar og potensielle arbeidstakarar, og å vise fram attraktive jobbar og buområde og kva som elles rør seg i Sogn og Fjordane". Det meldes om stabil interesse ved at 5-600 interesserte var innom i alt 51 stands for private og offentlige bedrifter.

Nettportalen gir informasjon og nyheter for bosetting og etablering. Arbeidsgivere kan legge ut informasjon om ledige jobber og unge voksne mellom 20 og 35 år med høyere utdanning kan legge ut sine cv'er. Registrerte bedrifter på portalen er pr. dags dato 181, registrerte cv'er er 551 og registrerte brukere er 3301. I løpet av de fire første månedene i 2012 har 311 stillingsannonser blitt utlyst gjennom portalen. I tillegg sprer Framtidsfylket informasjon om ledige stillinger via sosiale medier. Utfordringen er å få den

input'en som trengs fra bedrifter og potensielle arbeidstakere, og særlig å få bedrifter til å tenke langsiktig.

I tillegg har de ansvar for et regionalt trainee-program:

Framtidsfylket Trainee. Det fungerer slik at det er bedriftene selv som melder inn sine behov, ungdom/unge voksne kan søke via et opplegg på Framtidsfylket og bedriftene velger så sine trainees. I år er det 14 personer som deltar. Framtidsfylket følger opp med 4-5 samlinger i løpet av året, - samlinger som både bygger opp om den enkeltes utvikling og som legges til ulike deler av fylket for å vise fram muligheter og stedskvaliteter i ulike regioner. Slik jobber også denne aktøren på ulike måter med å markedsføre fylket som bo - og arbeidsregion og er bevisste på at også det de gjør kan bidra til å styrke omdømmet.

6.5 Informasjonsvirksomhet og ungdomssatsinger

Å styrke informasjon ut til ungdommen i fylket er viktig av flere årsaker og det er viktig på ulike måter.

For det første: generell informasjon til ungdom, men om mange spesifikke tema, er viktig fordi behovet er stort med tanke på å mestre ungdomstilværelsen og overgangen til livet som ung voksen. Dette dreier seg om alt fra skolefrfall, arbeidsmuligheter og boligspørsmål til økonomi, administrering av formalia og seksualitet.

For det andre: det fortelles at det er et stort behov for informasjon om ungdoms medvirkning og deltakelse; om eksisterende ordninger, muligheter og hva som faktisk foregår. Dette gjelder for så vidt både på fylkes- og kommunenivå, men vi vil anta at det er grunn til å tro at fylkeskommunale ordninger og muligheter er enda fjernere for de unge og at de vet mindre om det.

For det tredje: det er behov for å informere ungdom om muligheter knyttet til fremtidig bosetting, utdanning, arbeids- og karriere-muligheter i regionen. Den sterke konkurransen med storby-regionene gjør at distriktsregionenes konkurransefortrinn må kommuniseres og valgmulighetene synliggjøres.

Alle disse områdene henger logisk sammen i knippet av politiske målsetninger med ungdomspolitik og distriktpolitikk.

En forutsetning for i det hele tatt å nå fram til ungdom – fra fylkeskommunen – må være at det eksisterer lett tilgjengelige og relevante websider eller portaler og at de er aktive på sosiale medier. Og selvsagt: at sosiale medier også tas i bruk.

6.5.1 Nettsteder i regi av fylkeskommunen

En kartlegging av hjemmesider til alle landets fylkeskommuner viser at det er høyst forskjellig praksis på dette feltet. Mens noen har egne ungdomsfaner på forsiden med relevante linker, så har andre fylker ingenting. I noen tilfelle kan man faktisk finne noe om man leter, for eksempel under ”politikk” eller ”regional utvikling”, men det er lite trolig at mange unge vil foreta slike leteoperasjoner. Selv med søk på ’ungdom’ eller ’ungdomssatsing’ kommer det lite eller ingenting opp i en del fylker.

Men det finnes gode eksempler på lett tilgjengelig informasjon på fylkeskommunens hjemmeside, i en del tilfelle finnes det egne nettsteder for unge i fylket. Dette gir vi eksempler på nedenfor.

6.5.2 UngWeb i Møre og Romsdal

På hjemmesiden til Møre og Romsdal fylkeskommune (www.mrfylke.no) ligger det øverst på siden en fane med link til ungdommens nettsted www.ungweb.no. Denne nettsiden er utviklet blant annet med midler fra KR D; de fikk 1 mill kroner som del av departementets satsing rettet mot lokalsamfunn i distriktene. På websiden kommer en rett inn på ungdomssatsingen og *medvirkningsorganene*: Ungdommens fylkesting, Ungdomspanelet og ungdomsråd i kommunene er egne linker. Informasjon om *lokale ungdomsråd* og link til deres egne hjemmesider finnes her. Det er en egen link til *kultur*, der det ligger informasjon om Kulturkort for ungdom (rabatt) og UKM, Ungdommens Kulturmønstring i fylket. *Elev- og lærlingombudet* er også linket til UngWeb-siden. Det samme er *Ungdomsmidlene*, en egen støtteordning til ekstraordinære ungdomsaktiviteter. Dessuten er det diverse ungdomsaktuell *informasjon og nyheter*. De legger ut aktuelle saker som Ungdomspanelet jobber med og forskjellige saker som opptar ungdommen. Ungdom blir oppfordret til å si sin mening.

Websiden brukes aktivt. I forbindelse med avslutning av UNG-prosjektet viste en måling foretatt mellom 2008 og 2009 at antall besøkende steg fra ca 96 000 til 229 000 (Sluttrapport UNG).

Ansatte på UNG i Møre og Romsdal er opptatt av informasjon og synliggjøring. Som et ledd i denne strategien laget TV Sunnmøre en egen TV-serie på 16 program om ungdom i fylket for å synliggjøre hvilke muligheter som finnes, ungdomsvilkår og det å være ung.

6.5.3 Nettinformasjon i Sogn og Fjordane

På hjemmesiden til fylkeskommunen (www.sjf.no) ligger "Ungdom" som egen fane på forsiden. Her kommer en inn på en side med svært variert informasjons- og nyhetskart, der en lang rekke saker og tema som dreier seg om ungdoms deltakelse og medvirkning er presentert sammen med mye informasjon om hva som skjer i fylket. Ellers er det tre hovedkategorier linker her. Den ene kategorien er "Opplæring" der det er diverse andre linker, alt fra link til elev- og lærlingombudet og alle de videregående skolene til informasjon om skolerute, bærbare pc og hybelinformasjon. Den andre kategorien er "Transport" med en direkte link til den egne nettsiden www.ungtransport.no med informasjon om fylkeskommunens tilbud og tiltak for kollektivtransport for ungdom. Den tredje kategorien er "Politikk", og her finner vi linker til medvirkningsorganene Ungdommens fylkesting og Ungdomspolitisk utval. Kulturkort for ungdom er også linket her. Ungdomsråd (i kommunene) er en link det ikke finnes noen informasjon eller nye linker på. En ytterligere kategori inneholder diverse linker, som til UKM, Framtidsfylket, Driftig.no (nettsted for gründere).

6.5.4 UNGint.no i Nord-Trøndelag

På fylkeskommunens hjemmeside (www.ntfk.no) er det ikke noe som spesifikt peker mot ungdomsinformasjon. Men går en til linken "Arbeidsområder" så ligger "Ung i Nord-Trøndelag" der som en egen hovedkategori. Her finnes linker til ungdommens *medvirkningsorganer*, som Ungdomskonferansen og NTBUR, det er link til *kultursatsinger* som Plænti (rabattkort) og UKM, link til *transporttiltak* der en finner Ungdomskortet, og til *elev- og*

lærlingombudet. Alle disse tiltakene og ordningene er kort presentert. I tillegg er det en link til fylkeskommunens informasjonssatsing for ungdom, nemlig det som er et eget nettsted for ungdom i fylket: www.ungint.no. Fylkeskommunen sier dette om nettstedet:

Her kan man finne nyttig informasjon innen felt som helse, utdanning, jobb, kultur og samfunn. Nettstedet inneholder også nyhetsartikler for og med ungdom, og ungdommer blir selv invitert til å være aktive bidragsytere i form av artikler, anmeldelser, bildeserier m.m. Ungdommer får også være med i nettredaksjoner under ulike arrangementer som blant annet UKM fylkesmønstring og Ungdomskonferansen. Her får de prøve seg som skribenter, fotografer og reportere. På ungint.no finner du også nyttige lenker som omhandler tema ungdom er opptatt av.

Ungint.no har egen ansatt redaktør, en ung jente med journalistutdanning som jobber med og for ungdommen, blant annet ved at ungdommen selv dekker arrangementer og det publiseres bilder som unge selv har tatt. Eksempler på dette er konserter, fylkesmønstringen i UKM og NM for ungdomsbedrifter. Hun forteller at de blir særlig interesserte når de ser at de selv kan være bidragsytere. En del unge som skriver for lokalavisa synes det er fint å få lagt ut stoff på [ungint](http://ungint.no). Redaktøren gir dessuten faglige råd og veiledning underveis og understøtter derved kvaliteten på unges bidrag. Dette betyr at nettstedet er en *ytringskanal og formidlingskanal* for ungdom. Hun prøver også å få nettstedet til å bli en *diskusjonsarena* ved å legge ut artikler om tema ungdom er opptatt av, men dette er foreløpig litt vanskeligere å få til å fungere. NTBUR er ikke faste bidragsytere her, men kunne kanskje bruke siden til å fronte sine saker.

Den nåværende redaktøren har vært ansatt i underkant av et år. Hun sier det er *utfordring* å gjøre nettsiden mer kjent og at de nå jobber med strategier. Blant annet bruker hun også sosiale medier til å skape blest om denne muligheten og nettstedet som sådan, samtidig som besøk på skoler og ungdomshus, plakater og flyers også tas i bruk. Å få link på hjemmesiden til den enkelte videregående skole er også et mål, og mange har det allerede. Siden ungdomsgruppa stadig endrer seg må informasjonen stadig spres på nytt.

6.5.5 Ung i Nordland

Nordland fylkeskommunes hjemmeside (www.nfk.no) har "UNG" som fane på forsiden og med direkte linker til "Ung i Nordland" og de ulike innsatsområdene og satsingene (www.unginordland.no). Her er linker til *medvirkningsorganer* som Ungdommens fylkesting og NOBUR (barne- og ungdomsrådet), til *kultur* med Kulturkortet (rabatt) og prosjektet Arena for sceneproduksjon, til "Klara Klok" *spørretjeneste*, samt *Elev- og lærlingombudet*. Dessuten legges det ut relevant informasjon og nyheter. Det er laget en egen informasjonsnettside som er linket her, nemlig www.unginfo.no. Her ligger det kortfattet informasjon om viktige tema, gruppert under hovedkategoriene: utdanning, jobb, helse, bolig og reise.

Nettsiden til Ung i Nordland inneholder i følge administrasjonen mer "statisk" informasjon som er like viktig for voksne (politikere, medie -folk) som for ungdom. For når det gjelder løpende aktiviteter og holde ungdom oppdatert er det mye enklere å bruke Facebook. De sier de bruker *Facebook* mer aktivt enn de bruker nettsiden, og det er dels av tekniske årsaker. Terskelen for å legge ut ting er mindre. 441 ungdom følger nå Facebooksiden. Utfordringen er å få de sjøl til å bli aktive her.

"Klara Klok" faller inn under kategorien 'å være ung' og er en digital *spørretjeneste om helse og seksualitet* (www.klara-klok.no). Den ble først startet opp i Nordland, men ble ganske snart utvidet til en tjeneste for hele landet og driftes nå med bidrag på drøyt 10 mill.kr. årlig fra Helsedirektoratet. Ifølge en av de eldre unge som nå jobber sammen med de voksne der (rekruttert via sitt engasjement i UFI), så er dette en kjempepopulær – og viktig – tjeneste. Ungdom sender inn spørsmål anonymt. De ansatte leser gjennom alle spørsmålene som kommer inn, redigerer det i forhold til gjenkjenning og allmengyldighet og dirigerer svargivingen ut til et panel på 47 fagfolk (leger, sykepleiere, helsesøstre) som så sender svar tilbake som publiseres på nettsiden. Det renner inn spørsmål, fortelles det, i fjor kom det i alt rundt 160 000 spørsmål og det ble registrert i alt 3,7 millioner besøk på nettstedet. De arkiverer også gamle spørsmål som går igjen og det ligger 20 000 (vanlige) spørsmål ute med svar.

7 Erfaringer, forutsetninger og muligheter

I dette kapitlet vil vi summere opp den erfaringsbaserte kunnskapen de unge og voksne vi har intervjuet. Det er erfaringer med hvordan ulike organiseringer og arbeidsmetodikker fungerer og hvordan disse erfaringene, gode og dårlige, har gitt grunnlag for å si noe om vesentlige forutsetninger som må være til stede for at dette skal fungere bra.

Vi kommer også med vurderinger, refleksjoner og noen anbefalinger basert på det datamaterialet vi har samlet.

7.1 Erfaringer med ungdoms deltakelse

7.1.1 Generelt gode erfaringer

Det er gjennomgående gode erfaringer med å involvere ungdom og tilrettelegge for deltakelse og innflytelse. Ungdom skryter av ansatte i det administrative støtteapparatet som hjelper og bistår dem, de forteller om hvor god læringsarena dette har vært og at med få unntak så er politikerne veldig velvillige, imøtekommende og lyttende. De unge opplever å ha en viss innflytelse; ingen av de vi intervjuet sa noe om at det ikke var noen vits i delta pga. liten innflytelse. Særlig viktig er det hvordan politikere i sentrale posisjoner stiller seg, og spesielt fylkesordfører. Politikere på sin side forteller at de er imponert av de unge og det brede interessespekteret de har (ikke bare typiske ungdomssaker), hvor flinke de er til å se muligheter og komme fram til enighet om forslag, og at det er et høyt nivå på deres framleggelsler.

7.1.2 Positiv læringsarena for ungdom og politikere

Så å si alle de unge og unge voksne vi har intervjuet omtaler sin deltakelse og medvirkning på fylkesnivået i positive vendinger. Det har helt klart gitt dem mange verdifulle erfaringer, i tillegg til gode opplevelser med sosialt samvær og samhold. Mange sier som denne jenta fra Nord-Trøndelag: *"Kjempebra! Så artig, så lærerikt!"*. Andre framholder at det lærerike er meningsfylt:

For meg var det bare positivt! Uten tvill! Jeg lærte så utrolig mye. Fikk ta del i noe som var mye større enn meg sjøl. Det å få lov til å føle at det jeg kom med og mente hadde noe å si...Jeg anbefaler alle unge å engasjere seg,

sier en av de unge i Nordland. Unges erfaringer er også knyttet til det positive i å kunne utøve samfunnsengasjement og medvirke uten å måtte (allerede) være med i et politisk ungdomsparti. En ung ordfører ser tilbake på sin deltakelse og tenker at dette engasjementet utviklet ham som politiker, vel så mye som den ideologiske skoleringen i partiet gjorde.

Politikerne på sin side framholder hvor viktig det er at de ikke *"leiker demokrati"*, at de faktisk lytter og ikke undervurderer ungdommen. De mener at det fordrer en klar *"bevissthet hos oss voksne politikere og at vi involverer dem i politiske saker"*. Flere politikere medgir at det kreves en kontinuerlig energi eller et *"vedlikeholdsarbeid"* fordi dette ikke er noe som ruller og går av seg sjøl. Derfor må det ildsjeler til. Det er altså ikke opplagt sikret, selv i disse fylkene som har veletablerte ordninger og relativt lange tradisjoner med å involvere ungdom. I flere av fylkene sies det for øvrig at ungdoms deltakelse også fører til at politikere blir konfrontert med saker og standpunkter, blir utfordret på at noen tjenester er for dårlige eller de unge etterlyser at det skjer noe i viktige saker. De unge pusher politikere til å ta tak. Eller som en politiker sier: *"vi blir satt litt til veggs og får tydelige meldinger fra ungdommen"*, noe han framhever som bra.

Når vi spør politikere om deres erfaringer så er det to forhold som går igjen. Det ene er at de unge er veldig flinke og det andre er at de er opptatt av et bredt spekter av saker. Mange trodde i utgangspunktet at dette kun kom til å dreie seg om rene ungdomssaker. Fylkespolitikere uttaler at de imponert over

bredden i unges engasjement og at det spenner over et så vidt spekter av politikkområder. Det er dessuten ikke slik at bredden kommer av at de unge trekkes inn i ulike saksfelt gjennom uttalelser og høringer. Det skjer i stor grad fordi de unge selv setter mange slags saker på dagsorden og samtidig får fram ungdomsperspektivet på mange ulike type saker.

Fylkesordførere og fylkesrådmenn er blant de som har mye erfaring med denne typen ungdomsdeltakelse. De er gjennomgående svært imponerte over hvor dyktige de unge er i fremførelse og presentasjon, og de beskrives som taleflinke og reflekterte. En av fylkesordførerne framhever hvor ryddige de unge er i sin behandling av saker, at de er flinke til å komme fram til konsensus og til å være effektive fram til målet. En annen påpeker at ungdommen ofte er gode på å se muligheter i stedet for det problematiske. Men de mangler naturlig nok en kunnskap om systemene og hvordan de skal forholde seg til det, noe som både ansatte og politikere må huske på å hjelpe dem med.

En fylkesråd sier det slik:

Jeg er imponert over nivået på de her ungdommene.
Det er blitt høyere med åra, selv om det stadig
kommer nye folk (unge) til. Hva de klarer å få frem av
budskap til oss voksne politikere!

Hun tror noe av forklaringen må ligge i at de har fått bra veiledning og oppfølging av et støtteapparat, og at de som jobber med dette i fylkeskommunen har funnet noen gode metodikker. Dette er et svært viktig poeng, og en grunn til at vi mener støtteapparatets arbeidsmetodikker bør studeres nærmere med tanke på erfaringsoverføring til fylker som ikke er kommet like langt i ungdomsmedvirkning.

7.2 Ungdoms deltakelse og aktørbetingelser

7.2.1 Aktøravhengighet

En vesentlig forutsetning for at ordninger med ungdoms deltakelse skal fungere er at det er "de rette folkene" som er engasjert, er det mange som sier, - og sikter både til de unge, ansatte i

fylkeskommunen og til politikere. Dette er uttrykk for en aktøravhengighet som gjør ungdomsmedvirkningen mer sårbar og bidrar til at det kan svinge fra ett år til et annet mht. hvor velfungerende det er. Aktøravhengighet kan reduseres noe gjennom at det etableres gode systemer og praksisformer.

Sammenlignet med voksenverdenen så er det spesielle utfordringer knyttet til kontinuitet på grunn av gjennomstrømmingen av ungdom som deltar. De unge er naturlig nok ikke involvert i dette år etter år, og en får derved ikke på samme måte bygget, og nytt godt av, kompetanse og kunnskap blant aktørene. Dette betyr for det første at det er særdeles viktig å ha et administrativt støtteapparat som ivaretar kunnskapslageret og kompetansen. For det andre stiller det krav til bevisste politikere som skal samhandle med de unge; de må tåle at samme tema og spørsmål kommer opp gang på gang.

7.2.2 Administrative ressurser

I de fylkene vi har brukt som case er det en egen stilling som koordinator eller lignende for ungdomssatsingene. De er ansvarlige for Ungdommens fylkesting og lignende storsamlinger og ikke minst jobber tett med den gruppa som er utøvende organ/ arbeidsutvalg gjennom hele året. Som et støtteapparat jobber de med tilrettelegging av saker og sakspapirer, oppfølging av ungdommens forslag inn i det øvrige administrative og politiske systemet, organisering og gjennomføring av samlinger, kompetansebygging og skolering, samt en lang rekke praktiske forhold rundt møter og reiser. I alle fylkene forteller ungdom hvor utrolig viktig dette støtteapparatet er og at det består av ”*de rette folk*”. Det siktes her både til den faglige kompetansen, at de kjenner forvaltningen og systemet, samt vet hvordan politikken fungerer. Og ikke minst: at de har personlige egenskaper i møtet med ungdommen som de veileder, følger opp og bistår på mange måter. At fylkeskommunene bruker ressurser på å bemanne viktige funksjoner i forhold til ungdomssatsingen framholdes som en klar forutsetning for at særlig medvirkningsorganene skal fungere. Dette er i tråd med hva man har funnet i studier av kommunale barne- og ungdomsråd og medvirkningsordninger (Knudtzon og Tjerbo 2009, Vestby 2009, Ekne Ruud og Vestby 2011).

Men vårt forsøk på å kartlegge person-ressurser på dette feltet viser at det er store variasjoner fylkene imellom. I mange andre fylkeskommuner finnes det ikke en egen koordinator og det er mange eksempler på fragmentering når det gjelder administrering av tiltak, prosjekter og ordninger. Noen steder er dette spredd på ulike avdelinger og seksjoner (og derved er ofte også det politiske ansvaret spredd på ulike komiteer og utvalg). I en del tilfelle var det nesten ikke mulig å få et noenlunde helhetlig bilde av verken hva som fantes og hvem som hadde ansvaret. Til sammenligning framstår derfor case-fylkene som eksempler på at det har vært vilje til å satse også i form av person-ressurser.

7.2.3 Kunnskapsdeling i administrativt støtteapparat

Dette er et felt der det eksisterer et klart behov for at kunnskap og kompetanse bygges og deles. Fylker som er kommet kort har mye å lære av fylker som er kommet langt. Men også de som har jobbet i mange år og er langt fremme forteller om behovet. ”*Vi rapporterer ikke på dette området. Hvorfor ikke? Det ville vært nyttig?*”, framhever koordinatoren for *Ung i Nordland*. Hun sikter til nytten og verdien som da ville ligge i en nasjonal kunnskapskilde på dette feltet og at det i dag er vanskelig å finne ut av og få del i den kunnskapen og erfaringen som finnes. Vanligvis klager ansatte i kommuner og fylker over for mye rapporteringsplikter og at det stjeler tid fra det de egentlig skal jobbe med. Men her synes det altså å være et hull eller et behov som uttrykkes på denne måten. Om det ikke er direkte byråkratisk rapportering kunne det lages et system som gjør det enkelt å legge inn og hente ut fakta og erfaringer om ungdomssatsinger og ungdomsmedvirkning. Andre koordinatører mener at det bør etableres nettverk der deres erfaringer kan deles på en mer systematisk måte enn det gjøres i dag.

Også internt i fylkeskommunen vil ungdomstiltakene styrkes gjennom at personer kobles tettere. Ovenfor viste vi hvordan det i flere andre fylker er spredd på mange personer og avdelinger og ingen har noen oversikt og derved helhetlig grep på dette. I våre case-fylker er det noen gode eksempler på at det er etablert arbeidsfellesskap slik at ikke enkeltpersoner som jobber med ungdomstiltak blir sittende på ”hver sin tue”. Erfaringene med slike fellesskap er svært gode. Ett eksempel er ”*UNG i Nordland*”, som er et ungdomspolitisk sekretariat som i dag omfatter

alle funksjonene som inngår i ungdomssatsingen. Koordinatoren for dette slår fast at det er en klar fordel og styrke som ligger i en slik administrativ ”sammenslåing” og ressursutnyttelse og at det styrker samspillet på hele feltet. Det gjør også at de enkelte aktører ”leverer til hverandre” og bryr seg om hverandres arbeids- og innsatsfelt. Tilsvarende ordning finner vi i ”Ung i Nord-Trøndelag”-Ungint. Arbeidsfellesskapet huser personer som drifter ulike tiltak men som har mange sammenfallende målsettinger og kan dra vekslers på hverandres kunnskap og kompetanse.

Men det er også eksempler på en annen type organisering som kan være formålstjenlig. I *Møre og Romsdal* er det en egen (hel) stilling satt av til arbeidet med ungdom og medvirkning og vedkommende koordinerer arbeidet tilrettelegger for Ungdommens fylkesting og Ungdomspanelet. Hun er dessuten nettredaktør for Ungweb og sørger for informasjonsspredning og kommunikasjon når det gjelder så vel ungdomsmedvirkning og ungdomsaktuelle saker. Denne stillingen er administrativt plassert i administrasjonsavdelingen, dvs. sammen med politisk sekretariatet, samt fylkesordfører og fylkesrådmann, noe som anses som er stor fordel blant fordi en da har god oversikt over hele organisasjonen og politiske saker. Hun som har stillingen jobber veldig nær sammen med Elev- og lærlingombudet (også en hel stilling), som også har medvirkning i skolesammenheng på dagsorden. Også denne stillingen er plassert i administrasjonsavdelingen

7.2.4 Politikeres holdning og praksis

Intervjuene i de fire fylkene viser at en av de viktigste forutsetningene for å få etablert velfungerende ungdomsmedvirkninger er at politikerne har en *holdning* som uttrykker at de ser dette som verdifullt og interessant, og at de i *praksis* støtter opp om arbeidet og sørger for gode dialoger og samhandlinger med de unge. Tilsynelatende gode modeller sikrer ikke alene god praksis dersom politikerne er negative, skeptiske eller likegyldige. Dette er demokratiske ordninger som fordrer bevisste politikere som er aktivt positive.

I disse fylkene, som i mange år har vært aktive på dette området, så er det med få unntak tydelige og entydige erfaringer. Alle de unge og unge voksne som vi har intervjuet forteller om gode erfaringer med samhandlingen med politikere. Noen har opplevd ikke-

interesserte politikere, men det er mange fortellinger om hvor utrolig viktig det har vært at noen sentrale politikere har brent for å skape arenaer for ungdomsengasjement, vært ildsjeler og pådrivere gjennom flere år. Særlig viktig er fylkesordføreren. De som nå fungerer i denne posisjonen har enten selv hørt til pådriverne eller de har ”arvet” en form for praksis eller tankemodell fra sin forgjenger. En eldre ungdom med 3 års fartstid i Ungdommens fylkesting i *Nordland*, forteller om hvor viktig støtten fra fylkesordføreren var for ungdommen og at hun var mye til stede, både på Ungdommens fylkesting og i deres arbeidsutvalg.

Hun tok UFT under vingene, vi ble godt kjent, hun kom på UFT, hun jobba for å gjøre oss bedre kjent blant andre politikere og var døråpner. Ufattelig bra å ha en sånn person som var der for oss!

sier den ungdommen.

I *Sogn og Fjordane* har de i 12 år (inntil i fjor høst) hatt en fylkesordfører som har vært en sterk pådriver for bevisstgjøring om viktigheten av å dra med ungdom og for å finne konkrete arbeidsmåter og ressurser. Han gav beskjed til fylkesutvalget om at de måtte involvere ungdom. Han sto også bak et eksempel på en mer uformell ordning der han brukte ungdom som ballvegg og diskusjonspartnere: han hadde en *tenketank* med ungdommen. En vesentlig beveggrunn var at han ville ha ungdommen med i tenkning rundt heimflytting og utflytting. Den nye og nåværende fylkesordføreren er også en sterk forkjemper for ungdoms medvirkning og har fulgt Fylkestinget for ungdom (FFU) og Ungdomspolitisk utval (UPU) som politiker i mange år. Noe av det første hun gjorde som ny fylkesordfører var å ha møte med UPU. Hennes erfaring er at både ungdom og voksne politikere berikes og lærer mye av hverandre. Hun støtter de unges satsingsfelt for å styrke ungdomsdemokratiet i kommunene og har nå tatt initiativ til å få temaet opp på den kommende høstkonferansen til KS.

I *Nord-Trøndelag* har fylkesordføreren lang erfaring på dette feltet og har vært sentral for utviklingen. Han ser fylkeskommunens engasjement sammen med kommunenes, og framholder hvor viktig det også er at ordførere rundt i kommunene har troen på det å involvere ungdom. Han har vært pådriver for fylkesmøter der hver ordfører ble bedt om å ta med seg 2 ungdommer, og har sett

hvordan skepsis har gått over til stolthet når de voksne erfarer hva de unge kan bidra med.

Det kan virke som samhandlingen mellom ungdom og politikere er sterkere på fylkesnivået enn på kommunalt nivå, selv om dette selvsagt vil variere stort. Begge steder vil de personlige møtene og tilliten som bygges opp være viktig. Et tidligere forsøk som ble gjennomført i tre kommuner med å bruke IKT (før sosiale medier) for å styrke kommunikasjon mellom ungdom og de lokale politikere viste seg å fungere svært dårlig (Vestby 2009). Både ungdom og politikere framholdt at det er mye bedre med direkte og personlig kontakt. Ungdom uttrykte selv hvor viktig det er at de har tillit til voksne, politikere eller ansatte i kommunen. Tillit mener de skapes ved personlige møter og samtaler. I områder med høy andel minoritetsbefolkning er ungdommens tillit til samfunnet og samfunnsinstitusjoner en forutsetning for deltakelse (Ekne Ruud og Vestby 2011).

7.3 Ungdoms deltakelse og prosessuelle betingelser

7.3.1 På ungdoms premisser

Mange framhever at de har erfart at en av de viktigste forutsetninger for ungdomsmedvirkning er at slike møter med det politiske systemet og dialoger med politikere skjer på ungdommens premisser. Arbeidsformene knyttet til samhandlingen spenner over et vidt register; fra at ungdom legger fram sine forslag og målsettinger i formelle fylkesting til at de sitter sammen med politikere i små grupper som drøfter saker og spørsmålsstillinger. Ungdom framholder hvor viktig det er med de mer uformelle møtepunktene som gir muligheten for interessante samtaler, aktive drøftinger og diskusjoner. Dialogen er viktig.

Men 'på unges premisser' betyr også at det er ungdommene som definerer hvilke saker som er viktige, at de er med og lager opplegget, bestemmer tema og formen. Arbeidsmetodikkene som velges avgjør ofte hvor vellykket prosessene blir. Når det er arbeid i små grupper så føler alle at de bidrar med noe. På Ungdomskonferansen i Nord-Trøndelag bruker de for eksempel skolerte

unge prosessledere som styrer dialogen mellom ungdom og politikere. Spørsmålene som skal drøftes må være så konkrete som mulig og det skal konkluderes med konkrete forslag som overleveres fylkesordfører. Språkbruken må ikke være for abstrakt og ikke for politisk eller profesjonsmessig sjargong.

Unge tidsperspektiv er annerledes enn de voksnes. Ting tar tid, og de fleste unge deltar ikke over flere år. I tillegg til å sørge for raskest mulig oppfølging og behandling av de unges forslag og innspill, vil jevnlig tilbakemeldinger om hvor saker står og hva som skjer med dem derfor være en viktig del av arbeidsmetodikken.

7.3.2 utfordringer i regionale planprosesser

Flere politikere framholdt at de i utgangspunktet tenkte at fylkesplanlegging og regional planlegging ikke ville være så aktuelt for ungdom, men at de har endret oppfatning etter å ha deltatt i ulike planprosesser med gode erfaringer. Samtidig er dette er felt med klare prosessuelle utfordringer. Forutsetningen for at medvirkning i regionale planprosesser skal fungere bra, er at de unge kommer tidlig inn i prosessene der innspill kan være reelle, og at det gjennomføres opplegg som er på unges premisser. Erfaringene fra Møre og Romsdal tilsier for eksempel at det er bedre å legge vekt på trender og viktige utvalgte tema enn for mye fokus på plansystemet og formelle planprosesser, noe som viste seg å bli for tungt og ikke fungerte (se også kap. 5.4).

Endringer i planloven har ført til endringer i fylkeskommunens planprosesser. Som vi beskrev i et tidligere kapittel er flere nå i gang med å utforme regionale planstrategier og kjører prosesser ute i regionene i fylket. De vil i større grad involvere regioner eller grupper av kommuner, og sluse ungdom bosatt i de aktuelle områder og regioner inn i disse prosesser. Men så langt synes det å være varierende erfaringer og noen klare utfordringer forbundet med denne type opplegg. For det første så er det ikke slik i alle områder av fylket at kommuner har velfungerende ungdomsråd eller har etablert praksis for samarbeid mellom ungdom og politikere. Det betyr at begge parter kan mangle denne type erfaring som kunne anvendes inn i en regional planprosess. Dessuten framholdes det at dette avhenger av holdninger hos ordførere i regionen. For det andre kan en mulig barriere være at ungdom i lokale ungdomsråd synes å være gjennomgående yngre

enn ungdom i sentrale medvirkningsposisjoner på fylkesplan. Dette har mye å si både for de unges forståelse av innhold og prosess, samt deres evne til å reflektere og komme med relevante innspill og forslag. To-tre-fire års forskjell gjør mye i modenhet og derfor bør en finne fram til opplegg der de litt eldre ungdommene og unge voksne ute i kommunene/regionene kan involveres.

7.4 Andre betingelser for ungdoms deltakelse

7.4.1 Fraværsreglement

Det nåværende fraværsreglementet i videregående opplæring fungerer som en barriere for deltakelse, særlig fordi møter med politikere og deltakelse i fylkesting og utvalg ofte foregår på dagtid og fordi det for mange unge er lange reiseavstander. Flere peker på dette og synes det er meningsløst, særlig fordi de ungdommene som deltar får så stor lærdom av det, om enn ikke fra skolebenken. Unge i videregående opplæring kunne tidligere ha 14 dagers gyldig fravær til å delta aktivt i politisk og samfunnsrettet virksomhet, men dette ble redusert til 10 dager i 2010. Det regjeringsoppnevnte utvalget som laget NOU 2011:20 "Ungdom, makt og medvirkning" foreslår for øvrig å endre fraværsreglementet slik at denne rammen utvides til 20 dager. Elevorganisasjonen støtter dette forslaget. På den annen side er det også grenser for hvor mye fravær som er akseptabelt. Men dersom deltakelsen og den kunnskap og erfaring de unge får kan brukes til arbeidsoppgaver i samfunnsfag, og formelt godkjennes, kan dette hjelpe.

7.4.2 Informasjon ut til ungdommene i fylket

Det er tydelig at det er et stort behov for å nå ut med informasjon til ungdomsbefolkningen om *at* det finnes muligheter for ungdoms deltakelse og innflytelse i lokal samfunnsutvikling på fylkesnivået, *hvordan* det fungerer og *hva slags betydning* dette konkret har. Det er lite kjent og det hindrer god nok rekruttering og oppslutning. Selv i våre case-fylker, der det er gode eksempler på så vel egne nettsteder for ungdomssatsingene som lett tilgjengelig informasjon om dem på fylkeskommunens hjemmeside, så er oppfatningen at det er behov for å nå bedre og bredere ut. Kartleggingen i alle landets fylker avdekket ikke mange slike egne nettsteder for

ungdom i regi av fylkeskommunen. Men så langt vi kan se brukes sosiale medier, særlig Facebook og Twitter, i om lag halvparten av fylkeskommunenes ungdomstiltak.

Informasjonsbehovet må også ses i lys av rekrutteringen nedenfra: det jobbes mye med å få velfungerende ungdomsråd i kommunene og med å få ut og treffe med informasjon om ungdoms medvirkningsmuligheter til ungdom flest. Å styrke ungdomsdemokratiet forutsetter bevisst profilering av mulighetene, arbeidet som gjøres og hensiktene/nyttene med et engasjement.

En undersøkelse blant videregående elever i Møre og Romsdal (Båtvik og Tangen 2010) viste for øvrig at kjennskapen til ungdomsrådet i hjemkommunen ikke var spesielt god: 2 av 3 svarer at de kjenner dårlig eller svært dårlig til det. Det var om lag 10 % som tror at ungdomsrådet har noen innflytelse, og det er verdt å merke seg at veldig mange sier de ikke vet (43 %).

Informasjon om ungdomsmedvirkning bør bevisst styrkes ved å se ulike virkemidler i sammenheng: For det første er nettsidene for ungdom som disse fylkene har viktige, samt deres koblinger opp mot sosiale medier. For det andre er det viktige med den direkte kontakten de unge i fylkesorganene har mot ungdomsrådsmedlemmer i kommunene. For det tredje er de jevne samlingene som fylkeskommunen arrangerer for kommunenes ungdomsrådsrepresentanter viktige som inspirasjons- og erfaringsarenaer. Og for det fjerde så er samlinger for ordførere og ungdom fra samme kommuner, som noen steder foregår (i regi av fylkestinget) av betydning for denne demokratibyggings- og rekrutteringen. Flere peker på at en må få mer informasjon ut til skolene der en treffer alle unge og ikke bare de som allerede er med i ungdomsråd og lignende. Forslaget som ligger inne i NOU 2011:20 ”Ungdom, makt og medvirkning” om å styrke demokratopplæringen i skolen får derfor støtte fra flere av våre informanter, inkludert i offisielle høringsuttalelser fra fylkene.

7.5 Koblinger mot distriktspolitikk

Denne kartleggingen har vist hvordan begrunnelser knyttet til framtidige livskraftige og attraktive regioner ligger ”i bånd” på alt som gjøres med ungdomssatsinger og ungdoms deltakelse. Denne

koblingen bør forsterkes og bevisst utvikles ytterligere, i vertfall i fylker der distriktpolitiske mål om bosetting og attraktivitet er sentrale. Det er et stort potensial for læring og erfaringsoverføring fylkene imellom. Vi har gjennom kartleggingen fått øye på det gjensidige forholdet mellom disse to politikkområdene; ungdommenes politikktutforming og forslag kan representere vektige innspill til den regionalpolitikken som utformes i distriktene. Motsatt er det mange tema i den regionale planlegging og politikk i disse fylkene som berører ungdoms situasjon i dag og deres framtidig som unge voksne. Generelt vil vi si at de måldokumenter, strategier og handlingsplaner som ungdom i disse medvirkningsorganene lager representerer verdifull informasjon til de aktører som på nasjonalt plan utformer regional- og distriktpolitikken. En av de viktigste målgruppene formulerer gjennom dette sine behov og oppfatninger om hva som er viktig.

Kartleggingen har også synliggjort hvordan kultur som tiltak, opplevelser, arrangementer og prosjekter ikke bare har en egenverdi og nåtidsverdi, men utvides med et (regionalt) framtidsperspektiv. Både ungdom og voksne mener at det er viktig å vise at ”det skjer noe”, at det er mulig å få til noe og skape noe selv. Dette kan motbevise forestillingen om begivenhetsløse steder og regioner i distriktene og derved gjøre noe med bostedspreferansene.

Framtidig bosetting i distriktsregionene vil i økende grad avhenge av tilgang på attraktive arbeidsplasser. Tiltak og prosjekter som stimulerer skaperevne, gründervirksomhet, trainee-ordninger og koblinger mellom bedrifter og unge mennesker er viktig (som Ung Tiltakslyst i Nord-Trøndelag, Ungt Entreprenørskap, Framtidsfylket i Sogn og Fjordane). Det kan være behov for å styrke innsatsen på dette området, både gjennom å etablere tiltak i langt flere fylker og mer systematisk utvikle regionale ordninger som kobler ulike aktører som på forskjellige måter jobber med tematikken. Det finnes nok en del samarbeid og nettverk allerede, men dette kan være et innsatsområde som bør styrkes. For eksempel kunne nettportalordninger som kobler potensielle unge voksne arbeidstakere med bedrifter i regionen etableres flere steder, samt at en kan samle erfaringer fra de som opererer i dag. Et annet eksempel er at fylkeskommuner kan samarbeide med universiteter og høyskoler for å utvikle ordninger der studenter på jakt etter tema for masteroppgaver kunne kobles mot lokale og

regionale utviklingsprosjekter- og tiltak. Så kan de tilbys kontorplass, infrastruktur og tilgang til personer med bred erfaringsbasert kunnskap om temaet for oppgaven.

Vi vil også peke på at kjernen av de unge som er involvert i medvirkningsorganer enda er i en skole- og opplærings situasjon. Å holde på at aldersgrensen for deltakelse i medvirkningsorganer oppad er 25-26 år er derfor viktig. Eldre ungdommer kan derved trekkes inn i større grad og de kan sammen med ulike aktører på feltet jobbe med utfordringer knyttet til arbeidsplasser og jobbskaping.

Som vi viste foran er det mange tema ungdom selv setter på dagsorden som er tema for regional planlegging. Dessuten ser ungdom ofte ut over kommunegrenser når de vurderer muligheter og behov, enten det er opplæring, bosetting, transport eller kultur- og fritidsaktiviteter og opplevelser. Det prøves nå ut modeller der regionale planstrategier og innspill til planer skal utarbeides i de enkelte regionråd i fylket. Foreløpig erfaringer tyder på relativt store variasjoner når det gjelder hvor vellykket prosessene med å involvere ungdom har vært. Dette er et område der utprøving av arbeidsmodeller bør følges mer systematisk.

8 Hva er gode modeller?

I denne rapporten har vi vist en lang rekke eksempler på hvordan deltakelses- og innflytelsesorganer for ungdom organiseres og fungerer, samt beskrevet etablerte rutiner og ulike praksiser for arbeidsmetodikker og samhandling.

Avslutningsvis vil vi drøfte hovedspørsmålet ”hva er gode modeller for å inkludere ungdom i lokalt utviklingsarbeid på fylkesnivå”?

8.1 Flere modeller eller én modell?

Oversikten over alle landets kommuner viser altså at det er store variasjoner, både med hensyn *om* det finnes organer og ordninger for ungdomsdeltakelse og *hva slags* organer dette er. Men et flertall (12) av fylkene har etablert en modell med årlige storsamlinger/ungdomsting og tilhørende arbeidsutvalg, slik som våre case-fylker.

Alle våre informanter er fornøyde med sin modell og sier den fungerer bra. De har i noen grad justert og omorganisert systemet etter noen år, vurdert andre fylkeskommuners modeller og slik kommet fram til sin egen.

På nasjonalt nivå kommer spørsmålet om modeller for organisering av ungdoms deltakelse i kommuner og fylkeskommuner opp i ulike sammenhenger; bør det være én modell eller mal for alle, og hvordan bør sammensetningen av organene være? Sist ble dette fokusert i forbindelse med forslagene i NOU 2011:20 ”Ungdom, makt og medvirkning”, som nå har vært ute til bred høring. Utvalget vil styrke de kommunale ungdomsrådene og foreslår blant annet lovfastsatte nasjonale

retningslinjer for lokale ungdomsråd. I utredningen sies det om fylkesnivået:

Utvalget går ikke inn for formalisering av ungdomsråd på regionalt nivå og uttrykker sterk skepsis til forslag om å etablere tilsvarende ordninger på nasjonalt nivå. Utvalget mener imidlertid at det er behov for ordninger som ikke er like formaliserte som ungdomsråd, og går inn for at det etableres en forsøksordning med regionale ungdomskonferanser, og at myndighetene på ulike forvaltningsnivå gjennomfører ekspertmøter med ungdom. Disse tiltakene vil øke utsatte ungdomsgruppers mulighet til å delta og bli hørt.

Det vises blant annet konkret til Nord-Trøndelags praksis med årlige Ungdomskonferanser.

Ingen av våre informanter i de fire fylkene tror det er noen god idé med én mal for alle og de ser ikke noe problem i at det er litt lokale varianter. For det første så ser de ikke helt poenget med at det må være samme mal og for det andre så er det, som noen sier, mye bra med de ordningene som har vokst fram og som har ”satt seg” på en positiv måte. *”Hvert fylke har sine særpreg og bør jobbe ut fra det de sjøl har”*, sier en av ungdommene i Nord-Trøndelag. *”Min erfaring er at det ikke blir tatt så godt imot”*, sier en ung voksen politiker i Sogn og Fjordane som selv har deltatt i ungdomsorganene som ungdom, *”det er bedre når en har fått være med å utvikle en modell sjøl”*. Det påpekes at en ikke må være redde for at folk finner sine egne løsninger lokalt, og at det ikke er en *modell* som får det til å fungere. Det er andre forutsetninger eller betingelser som er viktige (se kap.7).

8.2 Hvem skal representere de unge i fylket?

Sammensetning og representativitet i medvirkningsorganer er et tema som har fått mye – og kritisk - oppmerksomhet i forskning og evaluering så vel som i offentlige utredninger. Disse har stort sett dreid seg om kommunale organer og ordninger, slik vi beskrev i kapitel 2. Ankepunktene tar utgangspunkt i modeller og

kjennetegn ved det representative demokrati og dreier seg særlig om:

Representativitet: Er medlemmer i ungdomsråd og lignende egentlig valgt av noen som de representerer, henter legitimitet hos og melder tilbake til? Eller vil de mest "representere seg selv" og derved ikke stå ansvarlig for noen?

Ressurssterke unge? Er det stort sett "flinkisene" og de med ressurssterk bakgrunn som er medlemmer av ungdomsråd og lignende? I så fall er det en skjevfordeling i forhold til ungdomspopulasjonen?

Alderssammensetning: Er det riktig at medlemmer i ungdomsråd og lignende som er over myndighetsalder 18 år, - når de da får tilgang til de partipolitiske valgkanalene som velgere og som valgbare?

Partipolitiske ungdomsorganisasjoner og ungdomsråd: Er det riktig at myndighetene (tilsynelatende) favoriserer nye deltakelsesformer som ungdomsråd utenfor tradisjonelle demokratiske organisasjoner, og i mange tilfelle gir disse (upolitiske) ungdommene muligheter for (større) innflytelse?

På denne bakgrunn var det litt uventet at vi ikke fant igjen tilsvarende kritiske vurderinger blant de vi intervjuet i fylkeskommunene. Skillet mellom ungdomsorganisasjoner og ungdomspolitiske organisasjoner på den ene siden og deltakere i ungdomsråd, ungdommens fylkesting og lignende på den andre siden blir litt fiktivt, er det flere som sier. Flere påpeker dessuten at mange av representantene som møter fra de kommunale ungdomsrådene også er aktive i organisasjonslivet. Evalueringen av Ungdommens fylkesting i Hedmark viste for øvrig at en av tre representanter valgt inn fra ungdomsrådene hadde medlemskap i politiske ungdomsorganisasjoner (Køhn og Johansen 2006).

Dersom det skulle være frivillige og/eller politiske ungdomsorganisasjoner som skulle velge representanter fra kommunene ville det oppstå et problem: i mange av kommunene finnes det ikke lokallag og kanskje tilfeldig hvilke organisasjoner dette ville være. Et annet spørsmål ville da ha relevans: skulle det kun være såkalte samfunnsrelaterte organisasjoner eller også for eksempel idrett og musikk, som ofte dominerer i bygdekommuner?

Våre informanter er opptatt av sammensetning, men de tenker først og fremst bredde ved at hele fylket og alle kommuner skal være representert, både gutter og jenter, og at ikke noen grupperinger eller organisasjoner skal dominere. Dessuten ser mange det slik at deltakerne fra de lokale ungdomsrådene faktisk er valgt av et organ i sin hjemkommune og representerer dette og hjemkommunen når de møtes på fylkesnivået.

De prinsipielle innvendingene som kommer til uttrykk i forskning og i nasjonale utredninger har tilsynelatende i liten grad grobunn ute i praksisfeltet på lokalt og regionalt nivå. Her synes de å ha en mer pragmatisk og fleksibel tilpasning, samtidig som deres synspunkter er forankret i hvilke hensikter dette tjener. Særlig kan dette gjelde på fylkesnivå der ungdomspolitik og regional distriktpolitikk integreres slik vi viser i denne kartleggingen.

Å bidra til å skape og styrke et samfunnsengasjement ute i lokalsamfunnene og kommunene er det som teller for dem. Som vi viste foran så jobber mange av de fylkeskommunale organene aktivt for å styrke de kommunale ungdomsrådene.

Forbindelseslinjene mellom det lokale og det regionale nivået synes å ha blitt forsterket de senere årene: det er vanlig at de kommunale ungdomsrådene velger representanter til ungdommens fylkesting og lignende.

8.2.1 Alder, deltakelsesorganer og distriktsutvikling

Vår kartlegging viser at medvirkningsorganene på fylkesnivået i større grad inkluderer de eldre ungdommene, noe som forklares med tankemodellen som ligger til grunn for ungdomssatsingene og kobling mot regional utvikling / distriktsutvikling.

Men ett av ankepunktene er som nevnt foran knyttet til *alder* og at myndighetsinitierte ordninger omfatter ungdom over *myndighetsalder*. De kritiske røstene peker på at dette er et demokratisk problem, et problem som vil forsterkes dersom det blir stemmerett for 16-åringer. Det framheves at en ikke bør ha parallelle deltakerdemokratiske ordninger for personer som har stemmerett og er valgbare. Ungdomsorganene vi har kartlagt på fylkesnivå åpner for deltakelse fra en relativt vid alderskategori; fra 14-15 år og opp til 25-26 år, med en hovedtyngde som sies å ligge på 16-18 år. Det store aldersspennet problematiseres ikke av noen

av de vi intervjuet, verken når det gjelder ulikheter i modenhetsnivå mellom de yngste og de eldste, eller når det gjelder ”kryssing” av myndighetsalder. Våre informanter synes ikke dette er noe problem og ønsker tvert imot å *inkludere eldre ungdom* i første halvdel av 20-åra fordi de ser verdien av deres bidrag. Ikke minst ser de det som viktig å involvere dem ut fra distriktspolitiske målsettinger og hensyn. Dette veier tyngre for dem. De vil ha med de eldre ungdommene fordi de er viktige ressurser og fordi de i større grad representerer målgruppen i forhold til bosetting og regional utvikling av attraktivitet. Tankegangen bak dette er at det å skape medvirkningsarenaer for ungdom ikke bare handler om å gi ungdom en mulighet til å påvirke og få innflytelse. Like mye handler det om at de unge er en ressurs i samfunnsutviklingen på regionalt nivå og at voksensamfunnet trenger ungdoms perspektiv på mange saksfelt.

8.2.2 Hvem er ressurser og ressurssterke?

Et siste ankepunkt dreier seg om dette er organer som primært befolkes med såkalt *ressurssterke ungdom*, at de derved ikke er representative for all ungdom og at perspektiver og meninger de målbærer er preget av deres bakgrunn og livssituasjon. Det kan synes slik om en tolker fylkespolitikernes utsagn om hvor flinke de unge som deltar er. Enkelte gir uttrykk for at dette er eliten og ledertypene blant ungdom, men det er et langt vanligere synspunkt blant våre informanter at de som deltar utgjør en stor og sammensatt gruppe ungdom, og at det er skoleringsen de får på denne arenaen som er utslagsgivende. Sitatet under kan illustrere dette. Det er fra Pål Sverre Fikse, som i en årrekke var aktiv ungdom på mange plan og ungdomsmedvirkningsarenaer i Nord-Trøndelag. I boka ”Ung kraft” som de ga ut i fjor om dette arbeidet, sier han at han i utgangspunktet ikke var en som ville fått merkelappen ressurssterk: ”Å være ressurssterk er ikke noe man er, det er noe man blir hvis man får mulighet til det” (Nord-Trøndelag fylkeskommune 2011).

En annen av de unge framholder for øvrig at problematiseringen av ressurssterke ungdommer er noe underlig: det anses ikke som et problem når det gjelder voksne politikere at det er ressurssterke og taleføre som engasjerer seg. Problemet er ikke kamp om plassene i ungdomsråd og lignende, utfordringen er å skape et samfunns-

engasjement og kanalisere det inn i medvirkningsorganer. Det er et større problem at det kan være vanskelig å få ungdom til å engasjere seg enn at noen få (blir) flinke er med i dette, sies det.

8.2.3 ”Vi ungdom i dette fylket”

Det overordnede formålet er altså å få mobilisert og samlet samfunnsengasjert ungdom. Det er underordnet om ungdom også er aktive i for eksempel politiske ungdomsorganisasjoner, sier flere av våre informanter. *”Det blir aldri noe tema hva man representerer, det er ikke relevant”*, sier styreleder for Nord-Trøndelag barne- og ungdomsråd (NTBUR) og mener at det heller ikke gjør noen forskjell at politiske ungdomspartier er representert. *”Vi prøver jo bare å tilrettelegge for ungdommen. Så vi er stort sett enige om alt”*. Et tidligere styremedlem som selv er aktiv AUF'er framholder det samme: *”Politikk har ingenting å gjøre der. Det legger en bak seg. Det er snakk om å hjelpe alle. Alle ungdommer”*.

Det virker som om deltakelsesarenaene på fylkesnivået fungerer som identitetsbekreftende og –byggende; som om det vokser fram et *”vi ungdom i dette fylket”*. Dette er uttrykk for en aldersbasert identitet for folk i en livssituasjon som har mange fellesstrekk på tvers av andre ulikheter, for eksempel partipolitiske. Samtidig som det er en form for regional identitet som går utenpå den mer lokale/kommunale som vi ellers ser (Vestby 2003, Vestby og Skogheim 2010).

8.3 Avsluttende vurderinger

At det skulle finnes én modell som er anbefalelsesverdig i alle fylker stiller de fleste seg tvilende til. Alle våre informanter er fornøyde med sin modell og sier den fungerer bra. Men det er grunn til å spørre om det er en god løsning at det finnes så mange forskjellige varianter når det gjelder sammensetning? Gjør det noe med status og legitimitet til medvirkningsorganene? Vanskeliggjør denne erfaringsdeling og overføringsverdien fylkeskommuner imellom?

Ulike varianter av årlige storsamlinger, og med en form for utøvende arbeidsutvalg eller kjernegruppe som jobber gjennom hele året, synes å være en god modell fordi denne type organ eller

ting-samling ser ut til å fungere som det ”*det store talerøret*”. Her skapes det en overordnet ungdomsstrategi som mange og ulike bidragsytere har vært med på, og som utformes som måldokumenter og plattformer. Modellen i Nord-Trøndelag med en åpen Ungdomskonferanse alle kan melde seg på kan umiddelbart synes som den mest demokratiske som ikke utelukker noen. På den andre siden vil en da ikke kunne – uten å styre det – sikre at det kommer representanter fra de aller fleste kommunene i fylket. Den ordningen som finnes i mange fylker med at hver kommune sender 2 representanter sikrer dette, samtidig som deltakerne da faktisk vil representere noen og stå ansvarlig for de i sin hjemkommune som har valgt en. Det etableres en form for geografisk representativitet uavhengig av partipolitikk.

Flere og flere fylkeskommuner bruker nå lokale ungdomsråd som rekrutteringsarena, noe som er hensiktsmessig når det anses som et viktig poeng at alle kommuner er representert. Dette vil antakelig kunne bidra til bygging av deltakerdemokratiske organer og samfunnsengasjement på lokalnivå, også fordi fylkesorganene mange steder jobber aktivt med å få velfungerende ungdomsråd i kommunene. Det trengs.

Samtidig er det grunn til å anbefale at en ikke utelukker frivillige og politiske ungdomsorganisasjoner når kommunene representeres med deltakere fra ungdomsrådene. Før det første fordi disse organisasjonene er viktige tradisjonelle demokratiske læringsarenaer, og for det andre fordi en da kan bidra til å bygge bro mellom ungdomsråd og organisasjoner. Deltakelse i frivillige og partipolitiske ungdomsorganisasjoner er generelt dalende og det kan tenkes at det kan slå positivt ut til deres fordel at de inngår i bredere allianser for deltakelse i samfunnsutvikling.

Dette er gode grunner, slik vi ser det, til å velge en modell som vil kunne ivareta denne type hensyn: at den årlige storsamlingen eller ungdomstinget i hovedsak utgjøres av 2 representanter fra hver av fylkets kommuner valgt av ungdomsrådet, og der fylkesdekkende frivillige og partipolitiske ungdomsorganisasjoner inviteres til å sende 2 representanter hver. Der det enda ikke finnes (velfungerende) ungdomsråd kan en være fleksibel og finne løsninger knyttet opp mot elevråd.

Antallet ungdommer som involveres bør diskuteres, særlig gjelder dette den kjernegruppen (arbeidsutvalget) som er aktive hele året

og deltar i mange sammenhenger. Det blir mye arbeid på få personer og et stort tidspres, særlig tatt i betraktning at dette er unge mennesker som også har skole med lekser og hjemmearbeid. Vi stiller spørsmål ved om det ikke bør prøves ut modeller som i større grad fordeler arbeidet på flere, noe som både vil lette presset og innebære en demokratisk forsterking ved at flere får delta aktivt.

Vår kartlegging viser at ungdom langt opp i 20-åra involveres i disse deltakelsesorganene og prosessene. Selv om det kan reises innvendinger mot at personer deltar etter at de er blitt myndige, kan bruke valgkanalen og selv er valgbare, så er det gode grunner til å støtte opp om en slik ordning. For det første så varer ungdomstiden mye lenger enn tidligere og de spesifikke ungdomstiltakene som fylkeskommunene står bak vil derfor også ha disse eldre ungdommene som målgruppe. For det andre ønsker fylkeskommunene å involvere dem fordi de nettopp er eldre og nærmere målgruppen i forhold til bosetting og stedsattraktivitet. Deres bidrag til regional utvikling kan være verdifulle. Det kan selvsagt innvendes at viktige tradisjonelle demokratiprinsipper da må vike for de mer pragmatiske, men det er i hvertfall en pragmatikk som en klart politisk forankret og basert på bevisste målsettinger.

Likevel er det grunn til å etterspørre en større bevissthet om representasjon og demokratiske prinsipper, for det synes som om dette gis liten oppmerksomhet i dag. Det kan selvsagt være at fylkeskommunene har vært igjennom denne type debatter og landet på ordninger som har hele fylket og alle kommuner som viktigste demokratiske prinsipp. Et annet forhold er spørsmålet om det tette forholdet til forvaltningsapparatet. God støtte i administrative og politiske aktører er en forutsetning for at ungdomsdeltakelsen skal fungere, men samtidig kan det reises innvendinger mot at dette også kan svekke ungdommens autonome posisjon og meningsdanning. Dette er kanskje noe en bør ha en større bevissthet om og drøfte mulige implikasjoner av.

Vi vil også peke på en mulighet som er lite benyttet og som kan utvide så vel demokratisk deltakelse som forvaltningens og politikeres beslutningsgrunnlag. Det dreier seg om å etablere en praksis med mer uformelle dialoggrupper med ungdom som er eksperter på bestemte forhold, enten det er en vanskelig livssituasjon eller spesifikke interesser. Dette er prøvd ut av

barneombud og ministre, og er foreslått i ungdommens maktutredning (NOU 2011:20). Hensikten er få fram flere type stemmer og få større kunnskap.

Avslutningsvis vil vi rette søkelyset på at de deltakelsesformene som nå er etablert eller planlegges med ungdom i fylkeskommunene kan sies å være del av en større trend. Det har generelt skjedd en utvikling i retning av større innslag av *deltakerdemokratiske praksisformer* og såkalt governance-pregede samhandlingsprosesser knyttet til lokal samfunnsutvikling og politikktutforming (Martinussen 2003, Kommunenes Sentralforbund, Fauske, Carlsson og Vestby 2009). Dessuten viser vår kartlegging med eksemplene fra de fire fylkene at disse organene er noe langt mer enn brukerråd og interessegrupper for egne velferdsgoder eller hverdagsbehov, selv om de er dét og. De unge engasjerer seg i et bredt spekter av saker og i de allmenne politiske spørsmål. Kanskje er dette annerledes på fylkesnivå enn på kommunenivå? Hva er i så fall grunnen til det? Kan det være at de unge på fylkesnivå inviteres inn i en kontekst som forener ungdomspolitik og en bred distriktspolitikk?

Litteratur

- BFD Barne- og familiedepartementet (2003): *Mer innflytelse til barn og unge – eksempler fra arbeidet i kommuner og fylker*. Oslo
- Bucher, T., A. Storm-Mathisen og J. Helle-Valle (2009): *Ungdom, politikk og internett*. En akademisk refleksjon over ungdoms samfunnsdeltakelse og politiske engasjement online. SIFO Oppdragsrapport nr. 2 - 2009
- Båtevik, F.O. og G. Tangen (2010): *Ung i Møre og Romsdal. Resultat frå to undersøkingar blant ungdomar i vidaregåande opplæring*. Notat 1/2010. Høgskulen i Volda. Møreforsking Volda
- Ekne Ruud, M. og G.M. Vestby (2011): *Utviklingen av Søndre Nordstrand. Deltakelse og medvirkning fra innbyggerne*. NIBR-rapport 2011:19
- Fedreheim, G. E., A. Gjertsen og T. Magnussen (2007): *Evaluering av Nordland fylkeskommunes ungdomssatsing*. NF-rapport nr. 14/2007. Bodø: Nordlandsforskning
- Fauske, H., Y. Carlsson og G.M. Vestby (2009): *Ungdoms fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse*. Utredning fra ekspertgruppe. Barne- og likestillingsdepartementet
- Frøyland, L.R. (2011): *Unge syn på deltakelse og innflytelse i skolen, lokalpolitikken og sivilsamfunnet*. NOVA Notat 7/11
- Hallem, M. (2011): *Ung kraft*. Nord-Trøndelag fylkeskommune
- Kommunenenes Sentralforbund: *Godt lokaldemokrati – ei plattform*

- Kommunenes Sentralforbund: *Demokrati hele veien*. Et idéhefte for økt folkevalgt involvering
- Knudtzon, L. og T. Tjerbo (2009): *De unge stemmene. Innflytelsesorgan for barn og unge i kommuner og fylker*. NIBR-rapport 2009:34
- Køhn, E. og V. Johansen (2006): *Evaluering av ungdommens fylkesting i Hedmark. Perioden 1998 til 2005*. ØF-rapport nr.9/2006. Østlandsforskning
- Lidén, H. og G. Ødegård (2002): *Ungt engasjement. Ungdoms samfunnsdeltakelse og lokalpolitisk deltagelse*. NOVA rapport 6. Oslo: NOVA
- Lidén, H.(2003): Ungdomsråd – politisk lekestue? I: F. Engelstad og G. Ødegård (red.): *Ungdom, makt og mening*. Makt- og demokratiutredningen. Gyldendal Akademisk
- Martinussen, W. (2003): *Folkestyre? Politisk medborgerskap i Norge over den siste generasjonen*. Rapportserien makt- og demokratiutredningen 1998-2003 nr. 59
- Nord-Trøndelag fylkeskommune (2011): *Ung kraft*. Skrevet av Marte Hallem
- NOU: 2011:20 *Ungdom, makt og medvirkning*. Norges offentlige utredninger
- Opøien, Å. (upubl.): *Oversikt over organisering av diverse tiltak i norske fylker – under utarbeidelse*. Ung i Nordland
- St. meld. Nr. 25 (2008-2009): *Lokal vekstkraft og framtidstru. Om Distrikts- og regionalpolitikken*. Kommunal- og regionaldepartementet
- St. meld. Nr. 33 (2007-2008): *Eit sterkt lokaldemokrati*. Kommunal- og regionaldepartementet
- Sjåholm (2012): *Invester i ungdommen!* I magasinet RISS 2010: Samfunnstrekk i Møre og Romsdal. Møre og Romsdal fylkeskommune og Møreforskning

- Skogheim, R., L. Schmidt og G.M. Vestby (2011): *Stedsanalyse for Svelvik kommune*. NIBR-rapport 2011:32
- Skimmeli, M. (2000): *Medvirkning fra barn og unge i lokaldemokratiet. Kartlegging og analyse av barne- og ungdomsråd i norske kommuner*. Hovedoppgave i statsvitenskap. Trondheim: NTNU
- Vestby, G. M. (2003): *Ungdoms bilder av bygda og tanker om framtida*. NIBR-notat 2003:119
- Vestby, G.M og M. Ekne Ruud (2008): *Attraktive turistdestinasjoner – gode oppvekstmiljøer? Geilo og Hemsedal for lokal ungdom*. NIBR-rapport 2008:17
- Vestby, G. M. (2009): *Ungdom, IKT og lokaldemokrati?* NIBR-notat 2009:109
- Vestby, G.M. (2009b): *Stedsutvikling Eidfjord – sosiokulturell stedsanalyse*. NIBR-rapport 2009: 29
- Vestby, G. M. og R. Skogheim (2010): *Florø i fokus – sosiokulturell stedsanalyse for byutvikling og profilering*. NIBR-rapport 2010:6
- Vestby, G.M. og K. Johannesen (2010): *"Vi her på Ammerud" – fellesskap og skillelinjer i et lokalsamfunn i Groruddalen*. NIBR-rapport 2012:29
- Vestel, V., G. Ødegård og T. Øia (2003): *Veien til makta og "det gode liv"? Evaluering av medvirkningsarbeidet blant unge i Porsgrunn kommune*. Rapport 8/03. NOVA
- Ødegård, G. (2011): *Medborgerskap, politisk deltakelse og makt. Et ungdomsperspektiv*. Institutt for samfunnsforskning. Notat. Oslo
- Ødegård, G. og J. Bergh (2011): *Unge i tradisjonell politikk. Deltakelse i valg, kommunestyre og partier*. Institutt for samfunnsforskning. Notat. Oslo

Nettsider

www.mrfylke.no Møre og Romsdal fylkeskommune

www.ungweb.no Møre og Romsdal nettside for ungdom

www.nfk.no Nordland fylkeskommune

www.unginordland.no Nordland: nettsted for ungdom

www.ntfk.no Nord-Trøndelag fylkeskommune

www.ntbur.no Nord-Trøndelag barne- og ungdomsråd

www.ungint.no Ung i Nord-Trøndelag

www.ungtiltakslyst.no Nord Trøndelag: tiltak støtte til skaperglede

www.sfj.no Sogn og Fjordane fylkeskommune

www.ungtransport.no Sogn og Fjordane fylkeskommune: tiltak og tilbud kollektivtransport ungdom

www.framtidsfylket.no Sogn og Fjordane: nettsted/portal for næringsliv og potensielle arbeidstakere

www.ukm.no Ungdommens Kulturmønstring

www.ue.no Ungt Entreprenørskap

www.unginfo.no Nasjonal informasjonsside med en lang rekke tema

www.klara-klok.no Nasjonal spørretjeneste for ungdom om helse og seksualitet (base i Ung i Nordland)

Vedlegg 1

Etablerte medvirkningsorganer alle fylkene

(Pr. juni 2012)

Fylke	Storsamling, Ungdomsting	Utøvende arbeidsutvalg	Annet
Finnmark 78 96 30 00 www.fmk.no	Ungdomskonferanse (årlig)	Ungdomspolitisk utvalg: 9 personer fra politiske ungdomsorganisasjoner. Sametingets ungdomspolitiske utvalg: 5 personer oppnevnes av Sametinget. Kommer fra hele landet, alder 18-28 år	Prosjekt: "Aktivt Ung-råd" (aktive ungdomsråd i alle kommuner). 13-25 år, ønsker mangfold og rekr. ungdom fra skoler, idr.lag, ungd.klubber m.v. Ungd.fylkesting planlagt start 2013 Prosjekt: "Sjark-Piratene" – videreføring av ungd.medvirkning/-demokrati for å skape mer engasjement. Skal være et samarbeid mellom Ungdomspolitisk utvalg og Ungdommens Fylkesting Troms og Nordland
Troms 777 88000 www.tromsfylke.no	Ungdommens fylkesting (årlig) Ca 60 deltakere: kommunene inviteres til å sende 2 delegater, som velges i samråd med barne- og ungdomsrådet i kommunen (men bykommunene har litt flere) Alder 15-25 år	Ungdommens fylkesråd: 7 personer fra ulike deler av fylket som velges av Ungdommens fylkesting	Prosjekt: "Sjark-piratene", samarbeid m Finnmark og Nordland.

<p>Nordland 75 65 00 00 www.nfk.no</p>	<p>Ungdommens fylkesting (årlig) 2 representanter fra hver av de 44 kommunene som velges av ungdomsrådet i kommunene</p> <p>Alder 15-25 år</p>	<p>Arbeidsutvalg: 9 personer (ungdom og unge voksne) som velges av Ungdommens fylkesting</p>	<p>NOBUR Nordland barne- og ungdomsråd: et fylkeskommunalt samarbeids- og interesseorgan for barne- og ungdomsorganisasjoner</p> <p>Prosjekt: "Sjark-Piratene" – samarbeid m Finnmark og Troms.</p>
<p>Nord-Trøndelag 74111000 www.ntfk.no</p>	<p>Ungdomskonferanse (årlig) Åpen invitasjon, alle kan melde seg på Ca 130 deltakere (2/3 ungdom og 1/3 politikere). Både enkeltpersoner, folk fra ungdomsråd, politiske og andre organisasjoner</p>	<p>NTBUR Nord-Trøndelag barne- og ungdomsråd: paraplyorganisasjon for 40 barne- og ungdomsorganisasjoner. Men samtidig koblet sammen med de andre: Ansvar for å arrangere den årlige Ungdomskonferansen NTBUR fungerer som et arbeidsutvalg for denne</p>	
<p>Sør-Trøndelag 73 86 60 00 www.stfk.no</p>	<p>Ungdommens fylkesting: 2 fra hver kommune + 1 fra hver av fylkesdekkende ungdomsorganisasjoner (men 3 fra Trondheim) Alder: 13 – 20 år</p>	<p>Ungdommens fylkesutvalg (ungdomsråd): 9 personer fra hele fylket.</p>	
<p>Møre- og Romsdal 71 25 80 00 www.mrfylke.no</p>	<p>Ungdommens fylkesting (årlig): 2 representanter fra hver kommune</p> <p>Alder: 14-19 år</p>	<p>Ungdomspanelet: 9 representanter 15-23 år. Velges av Ungdommens fylkesting</p> <p>Alder: 15 – 23 år</p>	
<p>Sogn og Fjordane 57 65 61 00 www.sfj.no</p>	<p>Fylkesting for ungdom (årlig): 2 representanter fra ungdomsrådet i hver kommune + fylkesdekkende ungdomsorganisasjoner inviteres til å sende 2 repr.</p> <p>Alder: 13-23 år</p>	<p>Ungdomspolitisk utval: 5 medlemmer. Valgt på Fylkestinget for ungdom og arrangerer dette</p>	

Hordaland 55 23 90 00 www.hordaland.no	Ungdommens fylkesting (årlig): Lokale barne- og ungdomsråd, videregående skoler, barne- og ungdomsorganisasjoner på fylkesnivå blir invitert Alder: 15 -20 år	Ungdommens fylkesutvalg: 6 medlemmer fra hver av de tre gruppene i Ungdommens fylkesting	
Rogaland 51 51 66 00 www.rogaland.no	Intet spesielt mht ungdomsmedvirkning		
Vest-Agder 38 07 45 00 www.vaf.no	Ikke Ungdommens fylkesting pr i dag, men arbeider med saken og ønsker i tilfelle også et samarbeid med Barne-og ungdomsrådet (politisk sekretariat i fk)		VABUR Vest-Agder barne- og ungdomsråd: interesseorgan for frivillige 36 barne- og ungdomsorganisasjoner
Aust-Agder 37 01 73 00 www.austagderfk.no	Ikke eget Fylkesting, men Fylkesleivråd (elever i vgs + lærlinger). 18 ungdommer – nytt hvert år	2 dagers samling hver høst ifb. med oppstart, deretter 5 møter i året i forkant av Fylkestinget og skriver uttalelse til Fylkestinget i de sakene de ønsker å ta opp	AABUR Aust-Agder barne- og ungdomsråd: samarbeids- og kontaktorgan for barne- og ungdomsorganisasjonene
Telemark 35 91 70 00 www.telemark.no	Telemark Ungdomsråd: 2 repr. fra hver av de videregående skolene (13 skoler) + at kommuner med ungdomsråd kan sende 2 repr. (Tidligere het dette Telemark Ungdomsting)		Planlagt oppstart okt. 2012. Intensjon om møte 3 ganger/ år + arbeidsutv 5-6 ganger/år
Vestfold 33 34 40 00 www.vfk.no	Har et fylkesleivråd med repr. fra alle klassetrinn på de videregående skolene, samt et lærlingeråd.	Representert i politiske utvalg der det er naturlig; høringer, bolig, utdanning osv	

Buskerud 32 80 85 00 www.bfk.no	BUG: Buskerud Ungdomsgruppe opprettet 2011 med repr. fra mange kommunale ungdomsråd. Skulle arbeide for å tilrettelegge for aktiv ungdomsdeltakelse.		Ungdommens fylkesting fra 2013: Fylketinget vedtok i siste møte at det etter Ungdomskonferansen høsten 2012, og fra 2013 skal etableres Ungdommens fylkesting
Oppland 61 90 00 www.oppland.no	Ungdommens fylkesting (2-4 ggr i året): 26 repr. fra de kommunale ungdomsrådene (evnt fra felles elevråd) Alder: 15 -20 år	Arbeidsutvalg: 7 repr.	
Hedmark 62 54 40 00 www.hedmark.org	Ungdommens fylkesting: 2 repr. fra ungdomsrådene i hver av de 22 kommunene + 1 fra de ulike politiske ungdomsorganisasjonene. Alder: opp til 25 år	Arbeidsutvalget, som også er UFT's styre: 11 personer	
Akershus 22 05 50 00 www.akershus.no	Ikke ungdommens fylkesting eller elevråd, men har vært diskutert		ABUR: Akershus barne og ungdomsråd; interesseorgan/paraply for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Fylkeskommunen samarbeider med disse om ungdomssaker
Østfold 69 11 70 00 www.ostfold-kommune.no	Ungdommens fylkesråd (2 ggr i året). Åpen invitasjon: repr. fra ungdomsskoler, videregående skoler, kommunale ungdomsråd og ungdomsorganisasjoner. Alder: 13-25 år	Rådgivende organ for Fylketinget.	Østfold barne- og ungdomsråd: en paraplyorganisasjon for barne- og ungd.org i fylket

Vedlegg 2

Faste tiltak og ordninger for ungdom - alle fylkene

(Pr. juni 2012. Ikke komplett, men så langt det var mulig å skaffe informasjon)

1. Stedsutvikling, bosetting og attraktivitet

- Transporttiltak
 - Finnmark: kollektivkort (fra høst 2012)
 - Troms: skolekort
 - Nordland: Ungdomskort (16-19 år, kort pr. 30 dgr. Reise så mye en vil for kr. 400,-), "Ung voksen" (16-23 år) og pers. m/ lærlingkontrakt: 40 % v/ bruk av Nordlandskortet
 - Nord-Trøndelag: Ungdomskort (reise så mye en vil for 300 kr. 16-19 år)
 - Møre og Romsdal: Ungdomskort (reise så mye en vil for kr. 390, tidsbegrenset, opp til 20 år), "Trygt heim for ein 50-lapp"
 - Sogn og Fjordane: "Lokale transporttilbud til ungdom" (LTU) fleksible maxi-taxi-ordning, "Trygt heim for ein femtilapp, og Ungdomskort med rabatt (16-19 år)
 - Hordaland: Ungdomsskyss ("reis så mye du vil i Hordaland", kort pr. 30 dager. Alder: 16-19 år)
 - Vest-Agder: Ungdomskort og studentkort (i regi av Agder kollektivtrafikk, AKT)
 - Buskerud: "Trygt hjem"-ordning (16-24 år)
 - Hedmark: Ungdomskort (kollektivtransport + skolebuss)
 - Oppland: "Trygt-hjem"-ordning (13-20 år)

- Flytt hit/flytt hjem – prosjekter
 - Finnmark, Troms og Nordlands samarbeidsprosjekt "Sjark-piratene" skal bidra her (se under)
 - Sogn og Fjordane: Framtidsfylket, nettportal
 - Finnes eksempler på regionale prosjekter, som nettportalen "Ytterveggen" i Rauma

- Spesielle prosjekter
 - Finnmark, Troms og Nordland (samarb.): "Sjark-piratene": videreføring av ungd.demokrati/-medvirkning for å skape mer engasjement generelt, og også mht bosetting, utdanning, "ungdomskarriere"
 - Finnmark: 430 000 fra EU til ungdomskonferanse/Ungdommens Finnmark
 - Troms: prosjektet RUST: gjøre regionen mer attraktiv for ungdom/økt bolyst
 - Sør-Trøndelag: Konferanse januar 2012:"Youth in Hell" m/ tema ungdomspåvirkning og deltagelse i samfunnet
 - Oppland: Regionale ungdomsprojekter; bl.a. "Bolyst"
 - Hedmark: ungdomsmedvirkning i lokal samfunnsutvikling; LUK-prosjekt (KRD-midler)

2. *Arbeid, næringsvirksomhet, gründervirksomhet*

- Ungt entreprenørskap og andre:
 - Finnmark
 - Troms
 - Nordland
 - Nord-Trøndelag: Ung Tiltakslyst: støtte til skaperglede, inkl.næring og kultur
 - Sør-Trøndelag: Ungt entreprenørskap/ Entreprenørskap i skolen, UngdomsFondet, www.ungdomsfondet.no
 - Møre og Romsdal: Karrieredager om arbeids og utdanningsmuligheter i fylket (for alle 10.klassinger). Ungt entreprenørskap. Hoppid.no - etablererstøtte og gründerveiledning

- Sogn og Fjordane: Framtidsfylket.no : nettportal for kobling bedrifter (utlysning jobber) og unge voksne med utdanning (cv'er) +trainee -program
- Hordaland
- Rogaland
- Vest-Agder
- Aust-Agder
- Telemark
- Vestfold
- Buskerud
- Oppland
- Hedmark
- Akershus: + www.etablerer-akershus.no
- Østfold

3. Utdanning og kompetansebygging

○ Frafallsprosjekter

- Finnmark: "Flere igjennom"
- Troms: "Ny GIV" (Oppfølgingstjenesten + Overgangsprosjektet)
- Rogaland: "Ny GIV" (oppfølging + overgang)
- Aust-Agder: "Unge arrangører" – kurs for ungdom for å styrke kompetansen blant ungdom slik at de kan stå for egne arrangementer (eks. konserter, festivaler av forskjellig slag)
- Vestfold: "Ny GIV" (overgang+ oppfølging+gjennomføringsbarometeret) og "God oppvekst..."
- Oppland: "Ny GIV"
- Akershus: "Ny GIV"(overgang+ oppfølging+ statistikk over effekten av prosjektet)
- Akershus, forts.: Ungdom og internasjonalt arbeid: IB-linje på vgs Ås og Lillestrøm + samarbeid en vgs i Moskva.
AFK (start 2008): Internasjonalt nettverk for å bygge sosiale nettverk på tvers av landegrenser. Ungd. fra 16

år, dvs. elever i vgs kan tegne medlemskap (gratis), to stormøter pr. år.

- Elev- og lærlingombud
 - Finnmark
 - Nordland
 - Nord-Trøndelag
 - Sør-Trøndelag
 - Møre og Romsdal
 - Sogn og Fjordane
 - Rogaland
 - Vest-Agder
 - Aust-Agder
 - Telemark
 - Vestfold
 - Buskerud
 - Oppland
 - Hedmark
 - Akershus
 - Oslo
 - Østfold

- Spesielle prosjekter
 - Akademiske lærlinger, Finnmark
 - Finnmark, Troms og Nordland (samarbeid) "Sjarkpiratene" (se over)

4. Kultur, fritid, hobbyer, talenter

- UKM: Ungdommens Kulturmønstring
 - Finnmark
 - Troms
 - Nordland
 - Nord-Trøndelag
 - Sør-Trøndelag
 - Møre og Romsdal
 - Sogn og Fjordane

- Hordaland
 - Rogaland
 - Vest-Agder
 - Aust-Agder
 - Telemark
 - Vestfold
 - Buskerud
 - Oppland
 - Hedmark
 - Akershus
 - Østfold
- Kulturkort for ungdom
 - Finnmark (høst 2012): rabatterte priser på kulturtilbud i fylket (14-19 år)
 - Troms
 - Nordland (13 – 19 år)
 - Nord-Trøndelag (13-20 år)
 - Sør-Trøndelag (13-20 år)
 - Møre og Romsdal (16 -20 år, 15 år for kino)
 - Sogn og Fjordane (16-20 år)
 - Hordaland (16-20 år)
 - Vest-Agder
 - Aust-Agder (13-20 år)
 - Hedmark
 - Østfold (gratis for vgs.elever og lærlinger)
 - Den kulturelle skolesekken
 - Finnmark
 - Troms
 - Nordland
 - Nord-Trøndelag
 - Sør-Trøndelag
 - Møre og Romsdal
 - Sogn og Fjordane
 - Hordaland
 - Rogaland

- Vest-Agder
 - Aust-Agder
 - Telemark
 - Vestfold
 - Buskerud
 - Oppland
 - Hedmark
 - Akershus
 - Østfold
- Annet:
- Troms: Ungdommens filmkonferanse
 - Hordaland: NMD UNG; eget prosjekt under Nordiske Mediedager i Bergen, arrangeres fire dager hvert år
 - Østfold: "Ung kulturressurs – U'KULT": fokus på yngre kulturbrukere, skaper nettverk for ungdom mellom 18-20 år, ungdommen kan lære å arrangere konserter, konferanser med mer. Deltagere lønnes.

5. *Livsstil, folkehelse, miljø, toleranse*

- Rogaland: EU-prosjekt "Coast alive" fokus: stimulere barn og unge til økt fysisk aktivitet i friluftsområdene. Integrering i skolen (gr.sk og vgs)
- Vest-Agder: Likestillingsprosjekt, Unge innvandrerjenter/-kvinner i to-kulturelt familieforhold, Unge voksne
- Vestfold: Prosjekt 2008 -2018 "God oppvekst. Et felles løft for barn og unge i fylket vårt"
- Oppland: "Bølyst"

6. *Nettinformasjon*

- Fane **ungdom** på fylkeskommunens nettside (forsiden)
 - Troms: "Ung i Troms"
 - Nordland: "Ung" først i temaoversikt på forsiden, med diverse linker til kultur, medvirkningsorgan, elev- og lærlingombud, spørretjeneste helse

- Nord-Trøndelag: ingen fane på forsiden, men "Ung og Nord-Trøndelag" (Ungint.no) som egen inn under "Arbeidsoppgaver". Linker her til medvirkningsorganer, kulturkort, UKM, transportordninger, elev- og lærlingombudet
 - Sør-Trøndelag: fylkeskommunens forside under fanen *tjenester: "Ung i Sør-Trøndelag"*
 - Møre og Romsdal: Fane på forsiden: link direkte til Ungweb.no (med info/linker til medvirkningsorganer og ungdomstiltak)
 - Sogn og Fjordane: Fane "Ungdom" på forsiden: direkte link til informasjon, nyheter, politikk og medvirkningsorganer
 - Buskerud: fane for "ungdomsarbeid", kun opplysninger om politisk arbeid
 - Oppland: nei, men noen synlige "underfaner" i sidefelt på forsiden
 - Hedmark: egen fane "Ungdom": om skole og ungdommens fylkesting.
 - Akershus: info om "Ny GIV" under egen fane. Ellers ingen egen nettside med informasjon for ungdom
- Eget nettsted ungdom
 - Finnmark: www.fung.no (ny nettside planlagt høst 2012)
 - Troms: Egen fane på fylkeskommunens hovedside "Ung i Troms"
 - Nordland: "Ung i Nordland": www.unginordland.no + spørretjenesten for helse og seksualitet: www.klara-klok.no
 - Nord-Trøndelag: www.ungint.no
 - Sør-Trøndelag: "Ung i Sør-Trøndelag" via fylkeskommunens nettside, forsiden. Ny nettside under utarbeidelse; www.plænti.no
 - Møre og Romsdal: www.ungweb.no
 - Hordaland: under fanen *snarveger: "A-Å" - "Ungdom A-Å"*

- Sosiale medier; Facebook, Twitter, annet:
 - Finnmark (planlagt høst 2012)
 - Troms: Facebook og Twitter
 - Hordaland: fylkeskommunen på Twitter, Ungdommens fylkesting og Kulturkort for ungdom på Facebook
 - Rogaland: Facebook kun for videregående skoler, Twitter: fylkeskommunen
 - Vest-Agder: Facebook og Twitter
 - Aust-Agder: Facebook, Twitter, mm.
 - Vestfold: Facebook og Twitter i startfasen
 - Buskerud: Facebook, Twitter, mm.
 - Hedmark: Twitter + egen gruppe for AU på FB
 - Akershus: Facebook, Twitter, nettprat
 - Østfold: Facebook, Twitter, Yahoo, mm

7. *Studier/ evalueringer av ungdomssatsingen:*

- Aust-Agder: foretatt en mindre evaluering av ungdomsarbeid (internt)
- Vestfold: Elev- og lærlingombudets årsrapport 2012
- Hedmark: rapport v/ Østlandsforskning (ØF-rapport 2006/9)